

GRADSKI PROSTOR PROJEKT SREDIŠTA TREŠNJEVKE

SOCIOLOŠKA STUDIJA

GRAD ZAGREB
GRADSKI URED
ZA STRATEGIJSKO
PLANIRANJE I
RAZVOJ GRADA

JANA VUKIĆ

GRADSKI PROJEKT
PROSTOR SREDIŠTA TREŠNJEVKE

SOCIOLOŠKA STUDIJA

JANA VUKIĆ

▶ Nakladnik
GRAD ZAGREB
**GRADSKI URED ZA STRATEGIJSKO
PLANIRANJE I RAZVOJ GRADA**
ULICA REPUBLIKE AUSTRIJE 18
HR-10000 ZAGREB

▶ Za nakladnika
SANJA JERKOVIĆ — PROČELNICA

▶ Urednica
ARIANA KORLAET

▶ Recenzenti
OGNJEN ČALDAROVIĆ
TIHOMIR JUKIĆ

▶ Lektura
SINIŠA RUNJAIĆ

▶ Oblikovanje i prijelom
VANJA PERKOVIĆ

GRAD ZAGREB
GRADSKI URED
ZA STRATEGIJSKO
PLANIRANJE I
RAZVOJ GRADA

ISBN 978-953-8319-11-2 (PDF)
ZAGREB, PROSINAC 2020. GODINE

Hrvoje Zalukar, autor fotografije na stranici 4.
Maja Lončar Jamičić, izradila slike 5. i 6.
Fotografije središta Trešnjevke iz zraka
snimljene u veljači 2020. godine.

SADRŽAJ

- 7 **UVOD**
- 8 **ZNAČAJ SOCIOLOŠKOG POGLEDA NA GRAD I SVAKODNEVNI ŽIVOT**
Ljudi – primarni fokus
Lokalna zajednica – temelj urbanog razvoja
Grad – javno dobro
Stanje javnog prostora u Zagrebu
Urbana revitalizacija, socijalna održivost i kvaliteta života
- 17 **SVRHA, CILJ I METODE ISTRAŽIVANJA**
Specifični ciljevi
Faze i metode istraživanja
- PRIKAZ I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA**
- 20 **OSNOVNE SOCIOLOŠKE I URBANISTIČKE ZNAČAJKE TREŠNJEVKE**
Statistički i prostorni podaci o Gradskoj četvrti Trešnjevka – sjever
Razvojne značajke
Tržnica Trešnjevka
- 28 **PROCJENA KVALITETE JAVNOG PROSTORA SREDIŠTA TREŠNJEVKE**
Kriteriji urbane kvalitete javnog prostora
Procjena perceptivnih značajki javnog prostora
Potencijal javnog prostora
Doživljaj kvarta
- 37 **ZAKLJUČCI I SMJERNICE 1. FAZE ISTRAŽIVANJA**
Osnovne smjernice
Smjernice za preobrazbu prostora i stvaranje prostora središta Trešnjevke
- 39 **IZRAVNA PARTICIPACIJA GRAĐANA**
Fokus-grupe
Intervjui
Anketno istraživanje
Rezultati anketnog istraživanja
Predstavljanje rezultata
- 51 **ZAKLJUČCI I PREPORUKE**
Očuvanje identiteta i autentičnosti tržnice
Rješenje prometnog problema
Formiranje kvartovskog središta
Očuvanje i uvođenje javnih zelenih površina
Poželjan oblik participacije
- 53 **SMJERNICE**
Opće smjernice
Specifične tematske smjernice
- 56 **LITERATURA I IZVORI**

PREDGOVOR

Nakon Izvještaja o provedbi rane izravne participacije građana iz rujna 2019. godine objavljenog neposredno nakon njezine provedbe, Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada objavljuje uređenu i oblikovanu sociološku studiju izrađenu za potrebe provedbe Gradskog projekta Prostor središta Trešnjevke.

Prostor središta Trešnjevke posjeduje izniman potencijal u održivom urbanom razvoju ne samo Gradske četvrti Trešnjevka – sjever, površinom jedne od manjih gradskih četvrti u kojoj živi 7 % građana, nego i šireg područja Zagreba. Trešnjevka je prostor s izraženim kvartovskim identitetom te je njezini stanovnici vole bez obzira na sve nedostatke. Koliko je stanovnicima stalo do Trešnjevke pokazuje njihov odaziv na ovo istraživanje jer je čak 45,9 % iskazalo želju za sudjelovanjem u odlučivanju o prostornim promjenama u svom kvartu.

Upravo je sudjelovanje građana u procesu planiranja od najranije faze iznimno važno za donošenje odluka o razvoju prostora te za njegovu uspješnu transformaciju. Stoga namjeravamo učiniti dostupnim rezultate sociološkog istraživanja u sklopu provedbe Gradskog projekta Prostor središta Trešnjevke kao i tijekom i metode participativnog procesa svim zainteresiranim građanima i stručnoj javnosti.

SANJA JERKOVIĆ
DIPL. ING. ARH.
PROČELNICA

IZ RECENZIJA

Pohvalno je što je Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada za Gradski projekt Prostora središta Trešnjevke inicirao izradu sociološke studije, a što inače nije uobičajeno u današnjim uvjetima.

Uzimajući u obzir izrazitu sustavnost autoričina rada, provedeno opsežno istraživanje i velik broj intervjuva i analiza zaključci istraživanja pridonijet će boljem razumijevanju potreba stanovnika Trešnjevke i ostalih građana Zagreba. Osim navedenih univerzalnih problema vezanih uz tržnice i javni prostor, posebno su istaknuti oni koji su prisutni na prostoru tržnice na Trešnjevci.

Ne treba smetnuti s uma kako je tržnica na Trešnjevci značajna na dvjema razinama, i za kvart Trešnjevka i za cjelinu Zagreba, a što se potom pri sastavljanju programa za javni urbanističko-arhitektonski natječaj i urbanistički plan uređenja ne smije zanemariti.

DR. SC.
TIHOMIR JUKIĆ
RED. PROF.

U uvodnom je dijelu studije autorica definirala najvažnije koncepte, pojmove i teorije iz područja urbane sociologije relevantne za konceptualizaciju i realizaciju istraživanja područja Trešnjevke, čime je stvorila operativni koncept istraživanja koji je sadržavao kritičku raspravu o revitalizaciji urbanih tekovina, socijalne održivosti i postignute kvalitete života.

Studija je metodološki vrlo čvrsto utemeljena i primijenjeno je više metoda istraživanja: analiza dokumentacije, analiza pisane srodne građe o sociološkom istraživanju grada, analiza participacije građana o procesima donošenja odluka, metoda intervjuva te prigodno anketno istraživanje. Osim do sada spomenutih metoda, može se istaknuti kako je realizacijom ove studije afirmirana uloga građanina odnosno stanovnika određenog dijela grada koji želi unaprijediti svoj kvart i aktivno sudjelovati u njegovim modifikacijama.

Studija je pokazala da su stanovnici zainteresirani za prostore življenja koji se u najvećem broju slučajeva nalaze u blizini njihovih lokacija stanovanja te da tip urbanističkog planiranja koji bi zaobišao građane i njihove inicijative ne bi mogao funkcionirati.

DR. SC.
OGNJEŃ ČALDAROVIĆ
PROF. EMER.

UVOD

Just as cities can invite city life, there are many examples of how the renovation of a single space or even change in furniture and details can invite people to a totally new pattern of use.

(GEHL, *CITIES FOR PEOPLE*, 2013: 17)

Grad u kojem živimo doživljavamo na različite načine, racionalno i emotivno. Neke su nam nje-gove značajke draže, neka mjesta i atmosfere volimo, na nešto smo ponosni, a nešto nas ljuti ili rastužuje. Ljuti smo kad vidimo prometnu gužvu, prljave ulice ili ne možemo proći zbog nepropisno parkirano automobila, a veselimo se kada sretnemo drage ljude, kad se nešto za-nimljivo događa, opuštene smo i uživamo kad se ne žurimo i lagano šecemo ugodnim prostorom ili samo sjedimo u parku promatrajući prirodu i ljude. Sve to budi emocije, oblikuje atmosfere i stvara sjećanja, neka ugodna, a neka manje ugodna. Najemotivnije doživljavamo kvart u kojemu smo odrastali i kvart u kojemu najdulje živimo i boravimo jer se s protokom vremena stvaraju svojevrсни slojevi sjećanja, specifičnih iskustava i emocija vezanih uz određena mje-sta. U tim prostorima primijetit ćemo svaku promjenu i osjećat ćemo je kao intervenciju u osobni prostor. Takav emotivni odnos prema prostoru svakako je važno uzeti u obzir kad se planira određena prostorna intervencija jer emocije mogu biti snažni motivatori – u pozi-tivnom, ali i negativnom smislu.

Sociološki pristup gradu u sebi sadržava sa-gledavanje kompleksnog odnosa ljudi i prostora u kojemu žive, odnos fizičkog i simboličkog aspekta gradskog prostora te načina na koji se kod ljudi stvaraju simboličke slike mjesta. Takve slike uvijek su i rezultat odnosa moći, pa mogu biti zajedničke različitim ljudima i razli-čitim urbanim akterima (stanovnicima, struč-njacima, političarima i ekonomskim akterima), ali mogu biti i međusobno suprotstavljene. **Sociološka analiza omogućuje sagledavanje potencijala za zajedničko djelovanje različitih sudionika gradskog života, koje je usmjereno na stvaranje kvalitetnog urbanog okruženja i istodobno omogućuje kvalitetan zajednički ži-**

vot stanovnika i zajedničko korištenje prostora različitim društvenim skupinama (stanovnici, posjetitelji, turisti i dr.) uz unapređivanje i očuvanje prirodnih, simboličkih i ostalih specifičnih vrijednosti prostora.

Najstariji povijesni dijelovi grada imaju po-sebno jak simbolički i emotivni naboj i tvore osnovu **identiteta grada**. No nisu svi kvartovi jednako bogati simboličkim slojevima, sjeća-njima i specifičnostima jer je za takve slojeve važno vrijeme. Protokom vremena brojni i ra-zličiti ljudi, njihove interakcije i povezanost s mjestom, polako od osobnih iskustava, vlastitih i obiteljskih sjećanja i priča, preko zajedničkih sjećanja koja nastaju socijalizacijom, odrasta-njem i duljim boravkom u određenom prostoru, grade **simboličku sliku** određenog mjesta. Ako veći broj ljudi dijeli takvu sliku ili njezine temeljne elemente, govorimo o zajedničkoj sim-boličkoj slici. Tako je svima prepoznatljiv Gor-nji grad kao jedan od osnovnih simbola grada Zagreba¹. Međutim, i drugi kvartovi u Zagrebu imaju svoje simboličke specifičnosti baš poput Gornjega ili Donjega grada. Kvartovi nekadaš-nje gradske periferije poput Trešnjevke koja je predmet ove studije, ali i mnogo *mlađeg* Novog Zagreba². Postoje i generacijske specifičnosti, određena mjesta koja su imala posebnu važ-nost u nekim zajedničkim urbanim ritualima za jednu generaciju ili više njih, dok za neku drugu možda nisu ili su se neki rituali promijenili, iako su mjesta ostala ista. Prostor, vrijeme i ljudi u dinamičkom su odnosu i stoga se neprestano

¹ Čaldarović, Ognjen i Lay, Vladimir. (1979). *Karakteristični elementi fizionomije Zagreba i problemi gradskog značaja. Istraživački izvješ-taj*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

² Kvarovski život Novoga Zagreba opisala je u svojoj knjizi Valentina Gulin Zrnić (2009). *Kvarovska spika, Značenje grada i urbani loka-lizmi u Novom Zagrebu*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Naklada Jesenski i Turk. Za kvarovske specifičnosti i nepregledno bogatstvo memorije kvarta Trešnjevke najbolje je pogledati stranicu *Mapiranje Trešnjevke* (<http://mapiranje.tresnjevke.com>) ili *Kvart priča* (<https://www.youtube.com/watch?v=yKpfzCaYs4o>).

mijenja ne samo gradski prostor nego i njegova mentalna slika. Demografske promjene i promjene fizičkog prostora značajni su faktori u razumijevanju urbane dinamike.

Važni su simbolički elementi grada **javni prostori**, mjesta na kojima se odvijaju društvene interakcije, stvaraju sjećanja i emotivne slike, odnosno grade simbolički aspekti prostora, a čine ih ulice, trgovci, parkovi i tržnice kao mjesta okupljanja, trgovanja i druženja. Sa sociološkog stajališta mjesta uz koja je najviše ljudi vezano posebno su značajna za istraživanje jer njihovo poboljšanje može imati važan učinak na zadovoljstvo stanovnika i kvalitetu urbanog života. Jedno je od takvih mjesta *Trešnjevački plac*, odnosno Tržnica Trešnjevka koja je simboličko i fizičko središte, odnosno srce kvarta, a snažan kontrast zapuštenog prostora i njegove simboličke važnosti jasno govori o važnosti unapređivanja njegove kvalitete. Gradska sva-

kodnevica, sitne svakodnevne rutine koje svi kao stanovnici dijelimo, obično se doživljava odvojeno od stručnog, urbanističkog ili političkog sagledavanja, a upravo je ona najvažnija jer čini bit grada kao zajedničkog mjesta življenja. Učinci stručnog i političkog djelovanja, koji su vidljivi u poboljšavanju (ili zapuštanju i pogoršavanju) uvjeta svakodnevnog života u nekom urbanom prostoru, najznačajniji su jer izravno utječu na stanovnike njihovo (ne)zadovoljstvo i kvalitetu života u gradu ili određenom kvartu.

Unapređivanje kvalitete prostora, povezivanje stanovnika i njihovo uključivanje u oblikovanje kvarta čine temeljne okosnice kvalitetne urbane preobrazbe i revitalizacije kvarta. Stoga je važan doprinos ove studije upravo **participativni proces** i rano uključivanje stanovnika u preobrazbu grada i javnih prostora koji počiva na zaštiti općih interesa pri planiranju i uređenju prostora³.

³ *Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske* (Narodne novine 106/2017).

ZNAČAJ SOCIOLOŠKOG POGLEDA NA GRAD I SVAKODNEVNI ŽIVOT

LJUDI – PRIMARNI FOKUS

Urbana sociologija istražuje društvene odnose u prostornom i kulturnom kontekstu grada. **Sociološka studija Trešnjevke u primarnom fokusu ima ljude – njihove svakodnevne potrebe, načine korištenja prostora i načine na koje taj prostor doživljavaju, kako ga se sjećaju i što u njemu žele ili ne žele.**

Razumijevanje složenosti društvene komponente prostora i njegove preobrazbe važan je preduvjet za mogućnost sudjelovanja javnosti u oblikovanju prostora (Vukić, Jukić, Čaldarović, 2019). Osim toga, važno je naglasiti da ni prostor ni građane grada ne možemo smatrati homogenim kategorijama. Postoje značajne društvene i prostorne razlike koje dijele stanovnike prema različitim demografskim, kulturnim, ekonomskim i drugim značajkama te prema određenim prostornim i simboličkim značajkama mjesta stanovanja. Kada se sagledava društvena dioba i stratifikacija gradskog prostora, što je jedan od temelja sociološkog pristupa gradu, vidimo značajne razlike među elitnim kvartovima, između središta i periferije te je jasno da čak i najbolje namjere u planiranju grada ne moraju nužno rezultirati pozitivnim posljedicama jer se uvijek uz namjeravane pojavljuju i nenamjeravane posljedice urbanističkih planova (Čaldarović, 1989: 24). Nejednaka raspodjela društvene i komunalne infrastrukture, simboličko značenje određenih dijelova grada, socijalna struktura stanovništva i njezine promjene, marginalizacija određenih društvenih skupina (Čaldarović, 1991), kao i brojne druge značajke čine društvenu diobu prostora (Čaldarović, 1989) kompleksnom i osjetljivom temom koja je obično zanemarena, a iznimno je važna za gradove, njihov razvoj, vitalnost i sposobnost da se nose s različitim izazovima (demografskim, ekološkim i svim ostalim).

Grad po mjeri čovjeka ideal je kojemu treba težiti, iako se ponekad čini nemogućim jer **jedino zajedništvo može stvoriti održivu budućnost gradova** za kakvu se zalažu Ujedinjeni narodi, Europska unija i brojne druge institucije, društveni pokreti, grupe i pojedinci. U ovoj studiji sagledava se malo mjerilo gradskog kvarta u kontekstu globalnih trendova urbane održivosti i europskoga zakonodavnog okvira te preporuka UN-a i drugih relevantnih institucija, tako da se u središte prostorne preobrazbe stavlja čovjek i kvaliteta života te održi životni stil i zdravlje⁴.

LOKALNA ZAJEDNICA – TEMELJ URBANOG RAZVOJA

Suvremeni gradovi širom svijeta susreću se s rastućim društvenim, ekonomskim, ekološkim i političkim nesigurnostima. Izrazite društvene i razvojne nejednakosti, ekološki problemi i brojni prosvjedi globalne su značajke urbanosti. U takvom kontekstu **lokalne zajednice počinju se shvaćati kao temelj urbanog razvoja**, odnosno kao nužna alternativa tržišno orijentiranom razvoju usmjerenom na (ponajprije ekonomski) rast. Ujedinjeni narodi u preambuli *Agende za održivi razvoj*⁵ ističu da je to *akcijski plan za ljude, planet i prosperitet koji počiva na partnerstvu*. Nova urbana paradigma temelji se na svijesti da je potrebno osigurati sigurno i dostupno stanovanje, socijalnu in-

4 U publikaciji World Health Organization Europe. (2017) *Towards More Physical Activity in Cities. Transforming spaces to promote physical activity* javni se prostori apostrofiraju kao promotori održive promjene. (<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/physical-activity/publications/2017/towards-more-physical-activity-transforming-public-spaces-to-promote-physical-activity-a-key-contributor-to-achieving-the-sustainable-development-goals-in-europe-2017>).

5 UN Agenda 2030 <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> i MVPEI: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosiO/globalne-teme/odrzivi-razvoj/>.

frastrukturu i opremljenost naselja, zajedno s participativnim planiranjem i upravljanjem koje jača (lokalno) zajedništvo, utemeljeno na zajedničkim vrijednostima i identitetima, ujedno unapređujući kvalitetu života i vodeći prema dugoročnom, održivom razvoju⁶. Takav pristup (engl. *community-based urban development*) koji je usmjeren ne samo na uređenje izgrađenog okoliša nego i na jačanje društvenog života (socijalnog kapitala i kohezije) u tim prostorima stavlja u središte upravo **aktivnu participaciju stanovnika u planiranju, upravljanju i procesu donošenja odluka**. (Cho, Križnik, 2017: 1, 3). Gradovi pod različitim pritiscima, od rasta urbane populacije⁷ i potreba za mobilnosti ili učinkovitim zbrinjavanjem otpada, preko političkih nestabilnosti ili prirodnih i drugih katastrofa, moraju sve više energije usmjeravati na stvaranje ravnoteže između neposrednih potreba stanovnika i očuvanja resursa za buduće generacije, što je srž urbane održivosti. Primjerice, prema *Indeksu održivosti gradova*⁸ (Arcadis, 2016) **urbana održivost** najbolje se vidi u tome kako uspijevaju zadovoljiti svakodnevne potrebe svojih građana, a ne u tome kako se predstavljaju turistima ili povremenim posjetiteljima⁹. Održiva mobilnost, mreža zelenih površina, opremljenost odgovarajućim sadržajima i infrastrukturom, razvoj biciklističke infrastrukture i mreže javnog prometa zajedno s planiranjem i realizacijom pješačkih zona i zona umirenog prometa usmjerenja su iz Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske¹⁰, kao i policentrični model razvoja te usmjeravanje na okolni ruralni prostor, uz stvaranje urbano-ruralnih veza – sve navedeno moguće je primijeniti na oblikovanje gradskog središta i Gradski projekt Prostor središta Trešnjevke.

6 New Urban Agenda 2030 Izvor: UN HABITAT (Dostupno na: <http://nua.unhabitat.org/>) https://ec.europa.eu/commission/news/sustainable-urban-development-2018-feb-09_en https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/urban-development/ (2. 2. 2019.).

7 UN, Population Division: World Urbanization Prospects 2018; The World's Cities in 2018.

8 ARCADIS (2016). *Sustainable Cities Index 2016. Putting people at the heart of city sustainability.* <https://www.arcadis.com/en/global/our-perspectives/sustainable-cities-index-2016/> (21. 1. 2019.).

9 Arcadis: Sustainable Cities Index 2016.

10 Strategija prostornog razvoja RH naglašava javnost upravljanja prostornim razvojem, održivi urbani razvoj usmjeren na kvalitetu života, izjednačavanje prostornih nejednakosti, zaštitu urbanog okoliša i unapređivanje kvalitete urbane forme. (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_106_2423.html). S tom strategijom usklađene su i *Razvojna strategija Grada Zagreba za razdoblje do 2020. godine* i *Strategija razvoja urbane aglomeracije Zagreb za razdoblje do 2020. godine*.

GRAD – JAVNO DOBRO

Grad je u svojoj osnovi opće i javno dobro, ali u stvarnosti različiti interesi, promjene u socijalnoj strukturi, propadanje izgrađenog zbog protoka vremena, nedostatak novca i drugi problemi stvaraju brojne prepreke u njegovu oblikovanju i korištenju na način da je kvaliteta života njegovih stanovnika i briga za okoliš na prvome mjestu. Uobičajeno je da se ekonomska dobit ili drugi interes stavlja ispred svakodnevnog života i interesa građana, što je možda najbolje i najbolnije vidljivo u turističkom *izrabljivanju* povijesnih jezgri starih gradova poput Dubrovnika, ali je kao određeni trend vidljivo i u Zagrebu koji dobija uređeno, turistički primamljivo lice po cijenu gubitka autentičnosti. Primjerice, Tkalčićeva je ulica iz živopisne, obrtničke ulice nakon preuređenja promijenjena u isključivo ugostiteljsku. U knjizi *Kritika apstraktnog grada – o Zagrebu* (1990.) urbanist Slavko Dakić ističe: *Često se zanemaruje da povijesna sredina, njezini sadržaji, režimi korištenja i procesi što se u tom prostoru odvijaju nisu samo neke objektivne činjenice koje istovjetno doživljavaju svi korisnici. Sve te sredine premrežene su značenjskim određenjima, u kojima se pod specifičnim osvjetljenjima stanovite generalizacije individualnih i kolektivnih iskustava očituje kompleksna struktura povijesne sredine.* (Dakić, 1990: 46). Građani, stanovnici i korisnici grada jedina su životna snaga grada, a socijalna, ekonomska i ekološka održivost osnovne komponente potrebne za dugoročno preživljavanje. Sudjelovanje građana u odlučivanju o smjeru razvoja i prostornim promjenama od vitalne je važnosti jer samo zajednički ciljevi lokalne uprave i stanovnika te trajno zadovoljstvo građana stvaraju razvojni potencijal i mogućnost napretka, posebno u izazovnim i dinamičnim vremenima današnjice.

Tijekom socijalističkog perioda u procesu prostornog planiranja Zagreba uvažavani su stavovi i iskazane potrebe stanovnika na temelju socioloških istraživanja (većinom anketnih), no odnos prema prostoru bio je općenito usmjeren na njegovo iskorištavanje s ciljem razvoja i osiguravanja resursa za industrijsku proizvodnju. Tako su nova naselja, primjerice Novi Zagreb, građena za radnu snagu koja se doseljavala, često kritički nazivana *spavaonice*. Sociološka istraživanja provedena tijekom

1970-ih i 1980-ih godina¹¹ pokazivala su probleme s javnim dobrom koje riječima sociologa Ivana Rogića nije bilo autonomno određeno u odnosu na posebni, pragmatični interes i industrijski razvoj te je stoga bilo reducirano na funkcionalni resurs (Rogić, 1990: 12), što je izravno utjecalo na kvalitetu života stanovnika.

STANJE JAVNOG PROSTORA U ZAGREBU

Javni prostor u ovoj studiji definiramo kao sve dijelove izgrađenog i prirodnog okoliša u koje javnost ima slobodan pristup: ulice, trgovi i prolazi (neovisno o njihovoj namjeni), otvoreni prostori i parkovi te privatni prostori javnog karaktera u kojima je omogućen slobodan pristup

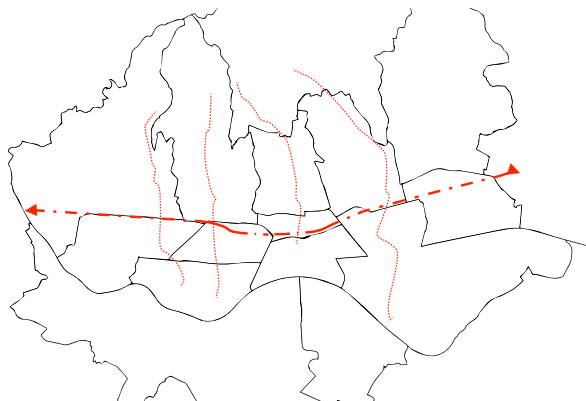
¹¹ Od 1970-ih i 1980-ih godina provedena su brojna sociološka istraživanja kvalitete života i stavova stanovnika o problemima u Zagrebu i pojedinim kvartovima (proveli su urbani sociolozi od kojih ćemo spomenuti samo neke: iz ranijeg perioda Čaldarović, Lay, Rogić i Seferagić, a u periodu 2000-ih nadalje Mišetić, Svirčić Gotovac, Zlatar Gamberožić i dr.) s ciljem poboljšanja standarda života i planiranja te evaluacije stanja opremljenosti kvartova i zadovoljstva njihovih stanovnika. Dio istraživanja proveden je za Urbanistički zavod s ciljem izrade prostornih planova. Opširnije u: Čaldarović, Šarinić (2017), str. 69–140.

tijekom dana. Osnovne su sociološki relevantne značajke javnog prostora dostupnost, otvorenost, pristupačnost, opremljenost, mogućnost različitih načina i vremena korištenja, prostorni smještaj i veličina, urbani parter i dr.

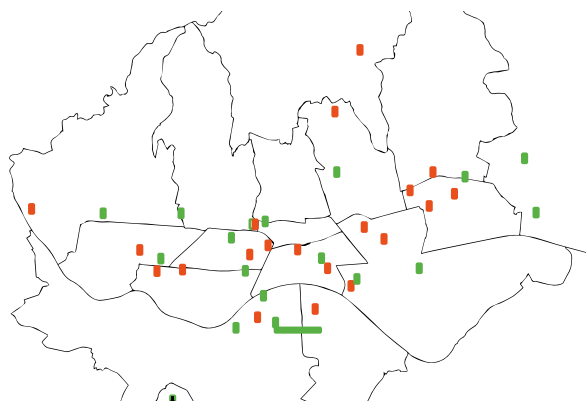
Tranzicijski period u Hrvatskoj odlikuje problem neregulirane i nelegalne izgradnje te brojnih izmjena prostornih planova, tzv. *točkasto* planiranje, zanemarivanja mišljenja građana, a današnje stanje rezultat je brojnih (najčešće iznimno negativnih) utjecaja, od nedavne legalizacije do privatizacije i nedovoljne brige za prostor. Grad Zagreb sa središnjim značajem u hrvatskoj politici i ekonomiji izložen je djelovanju različitih aktera i njihovih interesa, ali i demografskim trendovima poput starenja stanovništva. U tom svjetlu možemo reći da javni prostor grada Zagreba zrcali brojne i trajne razvojne probleme, na koje i građani ukazuju u istraživanjima (slika 1): neprilagođenost ranjivim i ugroženim društvenim skupinama

▼ **SLIKA 1. POTENCIJALI ZA UNAPREĐENJE JAVNOG PROSTORA U SKLADU SA POTREBAMA STANOVNIKA ZAGREBA**
IZVOR — AKUPUNKTURA GRADA / ZAGREB ZA MENE.

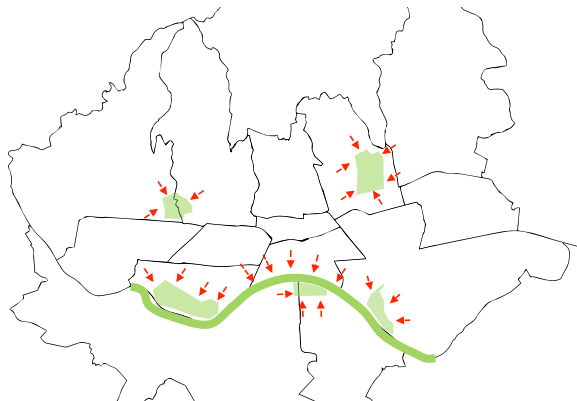
PJEŠAČKO BICIKLISTIČKA POVEZANOST — magistrale i potoci

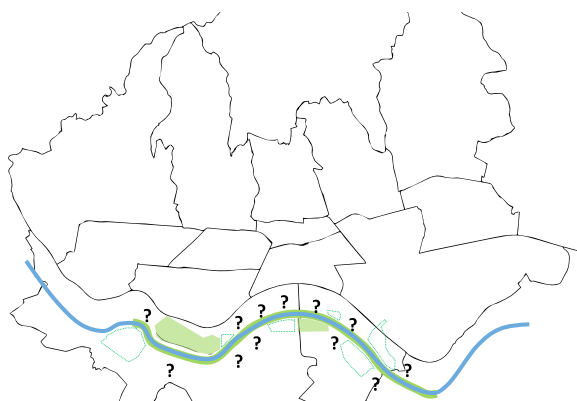
KVARTOVSKI TRGOVI I PARKOVI

DOSTUPNOST REKREATIVNIH ZONA

ZELENI POJAS SAVE

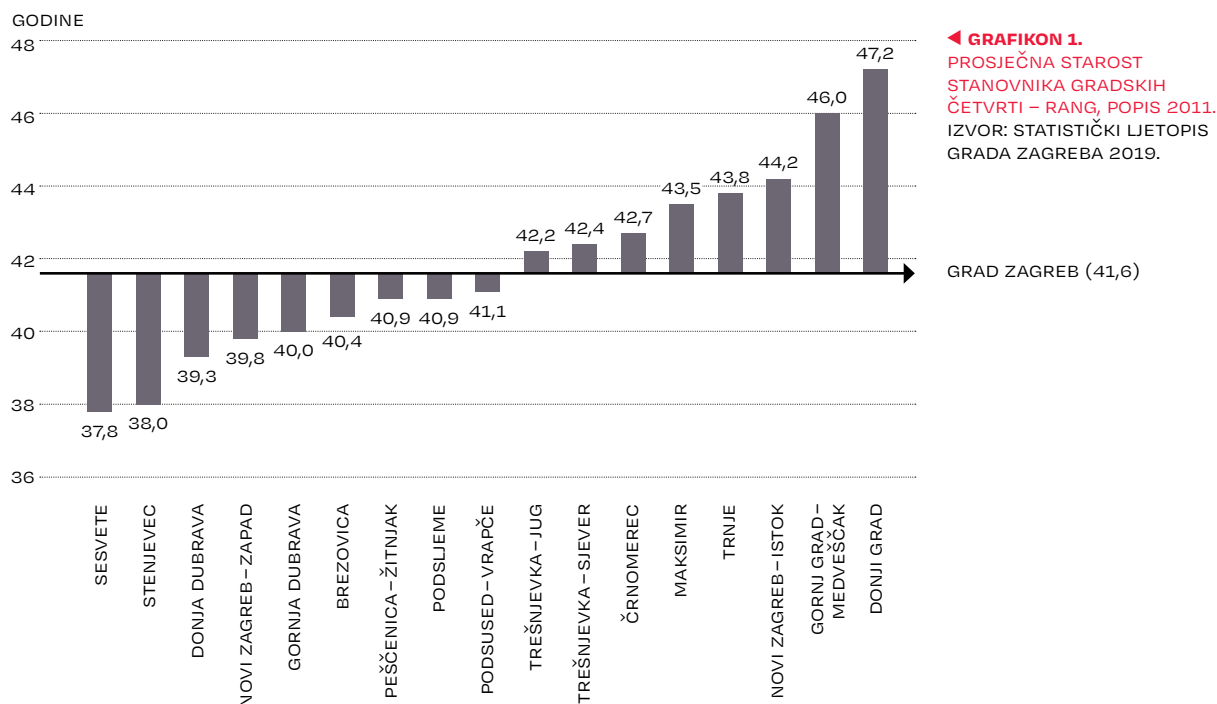

(posebno starije osobe, djeca i osobe s poteškoćama u kretanju), zapuštenost temeljne infrastrukture (primjerice odvoz i zbrinjavanje otpada i dr.), zapuštenost perifernih dijelova grada uz istodobnu pretrpanost i preopterećenost centra, dominacija automobilskeg prometa nad javnim i održivim oblicima prometa (npr. biciklistički promet), pretjerana privatizacija javnog prostora i sve značajniji nedostatak zelenih javnih površina i parkova. Potrebno je stvaranje ravnoteže između središnjih dijelova i relativno zapuštenih dijelova grada, ispražnjenih od sadržaja i događanja, kontroliranje procesa razlijevanja grada te stvaranje kvalitetnog odnosa između izgrađenog okoliša i prirodnog okoliša (parkovi prirode, rekreacijske zone), sve u skladu s ranije spomenutim razvojnim strategijama i smjernicama iznesenim u različitim dokumentima UN-a i EU-a o održivom razvoju gradova.

Jan Gehl u knjizi *Life between buildings* (2011.) ističe kako se u vanjskim prostorima slabe kvalitete odvijaju samo neophodne aktivnosti, dok se u visokokvalitetnim prostorima odvija jednaka količina nužnih aktivnosti (ali u dužem trajanju zbog ugodnosti boravka) i neusporedivo više neobaveznih i društvenih aktivnosti, jer ljudi više *ne jure kući*, nego uživaju, sjede, druže se ili odmaraju. Društvene aktivnosti nastaju u vezi s drugim aktivnostima

kao njihova rezultanta zbog toga što, primjerice za igru trebaju partneri, odnosno one ovise o drugima u istom prostoru. U tom smislu Gehl zaključuje kako dobri uvjeti generiraju neobavezne aktivnosti, ali posljedično i društvene aktivnosti – aktivne poput igre, ali i pasivne poput gledanja i slušanja. (Gehl, 2011: 11–12). Upravo te aktivnosti pomažu smanjenju usamljenosti i pomažu mentalnom te ukupnom zdravlju ljudi o čemu svjedoče brojna istraživanja (D'Onofrio i Trusiani, 2018: vii; preporuke WHO-a i dr.).

Nasuprot jasnim znanstvenim dokazima koliko je zelenilo i javni prostor namijenjen druženju važan za građane i kvalitetu života, sve češći prosvjedi građana i organiziranje stanovnika različitih kvartova grada Zagreba u zaštiti kvartovskih livada ili parkova ukazuju na nedovoljnu brigu o zelenilu u urbanom okruženju. Brojna istraživanja nakon 2000. godine pokazuju koliko je građanima Zagreba važna kvaliteta života (Mišetić, Štambuk i Rogić, 2004; Mišetić, Uršić, 2010.; Svirčić Gotovac i Zlatar, 2015; Careva, Lisac, Pletenac i Vukić, 2017; Dolenc, Doolan, Tomašević, 2017 i dr.), odnosno stanovnicima je važno središte *njihova kvarta* i jasno artikuliraju potrebu za prostorom za druženje i šetnju, igru, bilo da je riječ o parku ili o trgu. Dio slike 1. pod naslovom *Kvartovski trgovi i parkovi* predstavlja kartu lokacija za koje su građani u

▲ SLIKA 2.

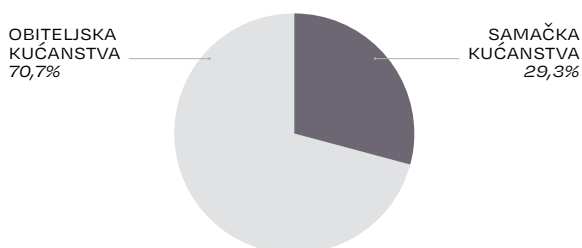
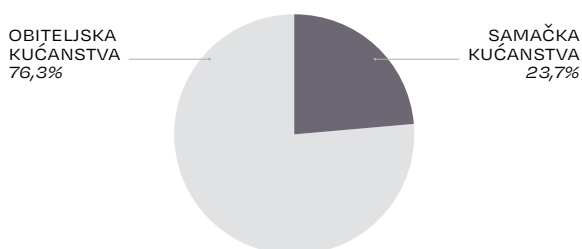
POZIV NA ZBOR GRAĐANA

IZVOR — [HTTPS://WWW.TRESNJEVKA.ONLINE/DANAS-ZBOR-DANAS-GRADANI-ODLUCUJU/](https://www.tresnjevka.online/danas-zbor-danas-gradani-odlucuju/) (PRISTUPLJENO 12. 2. 2019.).

istraživanju *Akupunktura grada*¹² iskazali potrebu uređenja (uređenje postojećeg ili stvaranje novog) mjesta za okupljanje, druženje i druge aktivnosti – zelenim su označene lokacije za parkove, a crvenim trgovima koji nedostaju ili su neuređeni.

Nesrazmjernost potreba građana i stvarne situacije u gradu Zagrebu prikazan na slici 1 ukazuje na potencijal za poboljšanja, ali i na neodrživu situaciju i opasnost nedovoljnog razumijevanja različitih potreba i interesa koje imaju građani kao stanovnici grada i gradska uprava kao politički akter s najviše moći. Nepostojanje dijaloga

¹² Potrebe stanovnika Zagreba za javnim prostorom iskazane u istraživanju, koje je 2015. g. provela *Akupunktura grada* Društva arhitekata u Zagrebu u okviru projekta *Zagreb za mene*, ukazuju da je većina zagrebačkih kvartova nedovoljno opremljena prostorima za druženje, rekreaciju i druge društvene aktivnosti. Dostupno na <http://www.d-a-z.hr/files/file/Dokumenti/Istrazivanje-participativnog-potencijala.pdf> ili Careva et al. (2017). „Akupunktura grada kao participativni alat za revitalizaciju javnog prostora“. *Prostor* Vol. 25, No. 2(54) 2017, str. 190–199.

između različitih urbanih aktera vodi u latentni, a sve češće i otvoreni sukob građana, stručnjaka i gradske uprave. Značenje koje stanovnici pripisuju javnim prostorima i zelenilu pokazuju sve brojniji prosvjedi koji se organiziraju zbog ugrožavanja zelenih površina u gradu, a sve su brojniji i zborovi građana koji se sazivaju u pokušaju stanovnika da očuvaju i zaštite zelene površine (uređene i neuređene). Primjer takvog okupljanja građana i percepcije gradske uprave od strane stanovnika poziv je na zbor građana Gradske četvrti Trešnjevka – sjever (slika 2). O rezultatu zbora građana govori tekst na portalu *Trešnjevka online* pod naslovom:

Na Zboru građana tematski vezanom uz zeleni pojas na nekadašnjoj trasi Samoborčeka veliko zanimanje Trešnjevčana rezultirao je jednoglasnim zaključkom. Ne želimo beton, želimo park.

Jeste li za to da se neuređeni prostor duž trase Samoborčeka između Trakošćanske i Selske prenamjeni u zelenu površinu i uredi kao park, da se cesta briše iz GUP-a i da se postojeća zelena i sportskorekreativna zona sjeverno od trase Samoborčeka zadrži i da se te promjene unesu u Generalni urbanistički plan grada Zagreba, bio je upit stanovnicima Trešnjevke sjever. Svih 160 građana koji su bili registrirani za glasanje i izdržali do kraja podigli su ruke i jednoglasno rekli: *Da!*¹³

Uz spomenuto nedovoljno uključivanje građana u donošenje odluka o prostoru važno je napomenuti i koliko su za donošenje odluka i kvalitetu života u gradu važne demografske značajke poput prosječne starosti stanovnika ili udjela samačkih kućanstava i druge.

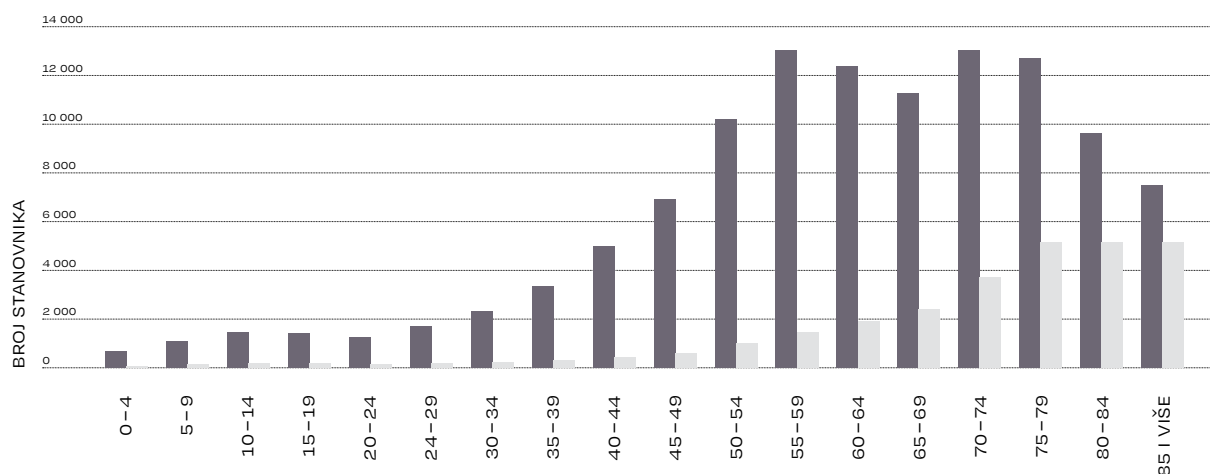
Kada bi se stvorilo dovoljno kvalitetnih i uređenih javnih prostora u kojima se može boraviti, baviti različitim aktivnostima te obaviti sve što je potrebno, značajno bi porasla kvaliteta života te bi se posljedično smanjili prosvjedi

¹³ <https://www.tresnjevka.online/zboru-bilo-jednoglasno-tresnjevceni-izabrali-park/>.

◀ GRAFIKON 2.

OBITELJSKA I SAMAČKA KUĆANSTVA PREMA POPISIMA 2001. I 2011.;

IZVOR: STATISTIČKI LJETOPIŠ GRADA ZAGREBA 2019.

▲ GRAFIKON 3.

STANOVNICI S TEŠKOĆAMA U OBAVLJANJU SVAKODNEVNIH AKTIVNOSTI PREMA STAROSTI, POPIS 2011.;

IZVOR: STATISTIČKI LIJETOPIS GRADA ZAGREBA 2019.

■ OSOBE S TEŠKOĆAMA U OBAVLJANJU SVAKODNEVNIH AKTIVNOSTI
 ■ TRAJNO OGRANIČENO POKRETNE I TRAJNO NEPOKRETNE OSOBE

nezadovoljnih građana¹⁴. S druge bi se strane smanjilo **isključivanje dijela stanovnika** (primjerice onih slabijeg materijalnog statusa ili starijeg stanovništva) iz korištenja javnih prostora trgova i ulica zbog njihove komercijalizacije i pretjerane privatizacije (terase kafića često prekrivaju većinu prostora, pa čak i postojeću urbanu opremu).

Isključivanje je prisutno i zbog neprilagođenosti javnog prostora osobama s poteškoćama u kretanju ili invalidima, nesigurnošću ili nezaštićenošću od prometa, buke i ostalih neugodnih utjecaja.

Formiranje gradskog središta Trešnjevke upravo je korak u tom smjeru koji može imati utjecaj na lokalne stanovnike, ali i grad Zagreb u cjelini.

¹⁴ Prosvjedi građana u Zagrebu posljednjih se godina najčešće vežu uz zelene površine i protivljenje izgradnji ili bilo kakvoj intervenciji u parkove, livade i neuređene zelene površine različitih kvartova, a koja bi bila više od minimalnog uređenja urbane opreme i parka za djecu te parka za pse. Zelene površine iznimno su važne za kvalitetu života i stanovnici iskazuju veliku vezanost za takve prostore. <https://www.vecernji.hr/zagreb/munjarski-put-nas-dnevni-boravak-pretvaraju-u-parking-1203775>; <https://www.tresnjevka.online/dosje-grbavica-prvi-dio-javno-dostupni-dokumenti/>; <https://hr-hr.facebook.com/savicazapark/photos/25102017-prosvjed-na-tre%C5%A1njevci-povod-je-najnovija-izgradnja-ceste-uz-munjarski-p/1463975530354703/> i dr.

URBANA REVITALIZACIJA, SOCIJALNA ODRŽIVOST I KVALITETA ŽIVOTA

Revitalizacija obuhvaća *kompleksno sagledavanje razloga degradacije fizičkog i socijalnog tkiva dijela ili cjeline grada* (Čaldarović, Šarinić, 2017: 109). Riječ je o složenom procesu koji nužno treba biti primarno usmjeren na čovjeka i kvalitetu života, konkretno na stanovnike određenog kvarta i njihove svakodnevne potrebe, njihova sjećanja i *duh kvarta*, neovisno o tome je li on ostao samo još u memoriji ili uistinu živi jer upravo memorija kvarta pruža dobar temelj revitalizacije. Osim memorije kvarta važni su i ljudski kapital, sadašnje veze među stanovnicima, svakodnevne interakcije i susjedski odnosi. Socijalni kapital određenog urbanog prostora, odnosno susjedstva, stvara specifičnu kvartovsku atmosferu, ali i omogućuje najbržu pomoć u svakodnevnom životu (bolesnima i nemoćnima) ili u trenutku krize i opasnosti (poplave, potresa i sl.). Sve spomenute elemente treba uzeti u obzir u okviru urbane revitalizacije i održivog razvoja. Održivi razvoj grada temelji se na ravnoteži ekonomske, ekološke i socijalne održivosti. **Socijalna održivost** u ovom se slučaju razumijeva kao fleksibilan koncept koji u fokus urbane regeneracije stavlja potrebe lokalnih stanovnika, ne izostavljajući svakodnevne ili povremene korisnike prostora te njegove posjetitelje i turiste. Kreiranjem ugodnog i funkcionalnog prostora

koji se može svakodnevno koristiti na različite načine, u skladu s potrebama različitih društvenih grupa i njihovim dnevnim ritmovima te se njegovo korištenje može mijenjati u skladu s vanjskim uvjetima, npr. godišnjim dobom i vremenskim uvjetima, otvara se mogućnost za revitalizaciju kvarta prema ljudskoj mjeri¹⁵. *Kvartovska središta svojim sadržajima trebaju privlačiti korisnike u javne gradske prostore. Poželjna je diverzifikacija sadržaja i sveobuhvatna ponuda, tako da stanovnici gradske četvrti mogu zadovoljiti svoje dnevne i tjedne potrebe u svojem područnome stambeno-trgovačkom centru. Važan je i raspored te međudodnos sadržaja u centru (važno je uzeti u obzir vrstu i raspored sadržaja, tj. sadržaji trebaju biti objektima u okolini, primjerice uz tržnicu, crkvu ili dom zdravlja).* (Jukić i dr., 2018: 99).

Važnost kvartova kao simboličkih i fizičkih elemenata grada¹⁶ proizlazi iz **orijentacije stanovnika na prostor u kojemu žive** radi obavljanja osnovnih aktivnosti i **zadovoljavanja svakodnevnih životnih potreba** te iz **osjećaja pripadnosti i vezanosti uz određeni prostor** (kvart, susjedstvo), koji svaki pojedinačno značajno **utječu na zadovoljstvo** i kvalitetu života stanovnika. **Urbanu kvalitetu života** (Marans, Stimson, 2011: 3) čine dva temeljna aspekta: **objektivni indikatori** (infrastrukturna opremljenost naselja, dostupnost sadržaja i usluga, prometna povezanost, kvaliteta zraka, gustoća stanovanja, stopa nezaposlenosti, obrazovna struktura stanovništva, stambeni fond, cijena nekretnina, stopa kriminala i drugo) i **subjektivni indikatori** zadovoljstva stanovnika (zadovoljstvo stanovanjem i susjedstvom, percepcija sigurnosti, zadovoljstvo sadržajima i uslugama, zadovoljstvo zdravljem, životom, obiteljskim i poslovnim statusom i dr.), koje je moguće istraživati pojedinačno ili sveukupno, kao i na razini grada ili pojedinih kvartova. Navedene grupe indikatora moguće je dopuniti i **bihavioralnim indikatorima** koji ukazuju na ponašanje stanovnika i njihove navike u različitim aktivnostima poput korištenja javnog prijevoza, bavljenja sportom i

rekreacijom ili posjeta parkovima, navike druženja sa susjedima, participaciju u dobrotvornim i drugim udrugama te participaciju u lokalnoj samoupravi i donošenju odluka na lokalnoj razini.

S obzirom na veliku koncentraciju sadržaja u strogom središtu grada Zagreba, decentralizacija funkcija i podizanje kvalitete života¹⁷ u kvartovima izvan strogog centra važni su u razvojnom smislu grada. Stvaranje adekvatne mreže javnog prometa, kvalitetnog javnog prostora te opremljenih i uređenih gradskih kvartova¹⁸ može bitno utjecati na zadovoljstvo i zdravlje stanovnika. Istodobno kvartovi koji su vitalni i imaju određene sadržaje mogu biti privlačni i za turiste i posjetitelje, što je zanimljivo zbog turističkog razvoja Zagreba posljednjih godina. Posebnu atraktivnost u tom smislu može imati **tržnica**, koja istodobno **služi zadovoljavanju potreba lokalnog stanovništva, a ima i potencijal privlačenja drugih korisnika i posjetitelja te ponude različitih sadržaja**. *Prilikom planiranja središta potrebno je uočiti ciljeve kretanja građana i koje su točke njihova konačna odredišta. Uočena je međuovisnost ciljeva kretanja i sadržaja. Sadržaji najduže opstaju uz glavne komunikacije kretanja (smjer prema postajama gradskoga javnog prometa i sl.) ili se kretanje usmjerava prema dominantnim sadržajima (tržnica, trgovački centar i sl.). Izrazito su bitne dobre i jasne komunikacije između glavnih sadržaja gradskog središta, a one u oba kvartovska središta – Trešnjevke i Dubrave – ne postoje.* (Jukić i dr., 2018: 99).

U knjizi *Periferijski puls u srcu od grada – zamke revitalizacije* (1992) sociolog Ivan Rogić ističe značajke urbanizacijskog i razvojnog procesa tijekom druge modernizacije u Hrvatskoj koje su dovele do *forsiranja* industrije i periferije, a zaboravljanje starijih, središnjih dijelova grada koja je potrebno adekvatno revitalizirati: *Ambiciozni program društvene preobrazbe, kakav je paleoindustrijski, ne može se zadovoljiti*

15 Opširnije o pristupu *human scale* Jana Gehla vidi: <http://thehumanscale.dk/about-gehl-architects/>; <https://www.archdaily.com/877602/jan-gehl-in-the-last-50-years-architects-have-forgotten-what-a-good-human-scale-is>. Također vidi: Supek, Rudi. (1987). *Grad po mjeri čovjeka*. Zagreb: Naprijed.

16 Opširnije o simboličkom značenju kvarta vidi: Čaldarović, Ognjen. (2011). *Urbano društvo na početku 21. stoljeća. Osnovni sociološki procesi i dileme*. Zagreb: Jesenski&Turk, str. 34–42.

17 O opremljenosti naselja u Zagrebu i okolici vidi više u Svirčić Gotovac (2006). *Element opremljenosti susjedstva ili kvarta može se objasniti opremljenošću neposredne okoline življenja stanovnika, odnosno koliko ta okolina ispunjava minimalne standarde potrebne za funkcioniranje i olakšanje svakodnevnog života stanovnika. Očituje se u postojanju ili nepostojanju osnovnih društvenih institucija u okolini, kao što su škole (osnovne i srednje), dječji vrtići, trgovine mješovitom robom i specijalizirane trgovine, te ostale institucije višeg i nižeg ranga važnosti, poput različitih javnih službi.* (Svirčić Gotovac, 2006: 113).

18 Jukić et al. (2018). Javni prostor središta Trešnjevke i Dubrave u Zagrebu. Kriteriji kvalitete i modeli preobrazbe. *Prostor*. Vol. 26, No. 1 (55), 2018, str. 94–105.

pojedinačnim malim potezima i parcelama što su, eventualno, preživjele u obliku još nedefiniranih 'negativnih' mjesta. Stoga se subjekt paleoindustrije nužno obraća na urbanu periferiju i od periferije stvara novo središte razvojnog preobrazbe. (Rogić, 1992: 36). Istraživanja kvalitete života koja su se provodila od kraja 1970-ih godina pokazuju kontinuitet problema, ali i ukazuju na promjene koje su se dogodile u urbanističkom planiranju, zakonskim propozicijama izgradnje (povećanje izgrađenosti parcele, smanjenje udjela javnog prostora i zelenila) te graditeljskim praksama (nelegalna i nekvalitetna izgradnja 1990-ih) i dostupnosti određenih sadržaja. Periferizacija grada u Zagrebu je već dugo na djelu, naročito u zadnjim tranzicijskim godinama, u kojima je prisutno uljepšavanje i gentrifikacija strogoga gradskog središta, dok se ostali dijelovi grada zapuštaju jer nisu dovoljno atraktivni. U takvim je dijelovima prisutan i velik broj pauperiziranog ili osiromašenog stanovništva. (Svirčić Gotovac, 2006: 122) Trešnjevka je razvojno i planski dvostruko preskočena, odnosno od periferije grada postala je dio središnje periferije što je dovodi u vrlo sličnu situaciju sa zapuštenom povijesnom jezgrom, odnosno Gornjim i Donjim gradom, a

koja se danas oživljava samo komercijalnim sadržajima i turističkim atrakcijama poput *Adventa u Zagrebu* i sl., bez sustavne revitalizacije usmjerene na stanovnike i njihov svakodnevni život. Rogić urbanistički pristup u odnosu prema staroj gradskoj jezgri (koji odlikuje više gradova, poput Zagreba, Splita i Dubrovnika) naziva *zgušnjavanjem funkcionalnog konteksta*. Rogić ukazuje na važnu činjenicu kako se anketirani stanovnici slažu s planerima u ocjeni da je jezgra nužna (re)tercijarizacija, međutim ističe i razliku prioriteta: *Glavni je prioritet anketiranog stanovništva poboljšanje uvjeta svakodnevnog života; re/tercijarizaciju anketirani promatraju kao jednu od izvedenica tog prioriteta* (Rogić, 1992: 41). Takve nalaze potvrđuje i sociološko-demografska studija kvalitete života u staroj jezgri provedena u Dubrovniku 2017. godine za Zavod za obnovu Dubrovnika (Bogadi, Vukić, Čaldarović, 2018). *Apstraktni grad* o kojemu govori Dakić sad je zamijenjen *Turističkim gradom*, ali revitalizacijski problemi ostali su i dalje prisutni na razini svakodnevnog života stanovnika i korisnika prostora. Dubinu navedenih problema i važnost susjedstva jasno je pokazao i nedavni potres u Zagrebu (22. ožujka 2020.).

SVRHA, CILJ I METODE ISTRAŽIVANJA

Svrha je izrade studije analiza prostora tržnice Trešnjevka i Trešnjevačkog trga sa stajališta građana, njihovih potreba i kvalitete života. Osnovni je cilj definiranje smjernica za uređenje tržnice i okolnog prostora u obuhvatu Gradskog projekta Prostor središte Trešnjevke. S navedenom svrhom i ciljem provedena je sociološka analiza središta Trešnjevke na dvije osnovne razine: fizičkoj i simboličkoj razini, pri čemu je Trešnjevka u istraživanju sagledana kao zasebna prostorna i identitetska cjelina, ali istodobno i kao neodvojivi dio identitetskog i prostornog sustava grada Zagreba. Studija je usmjerena i na prepoznavanje potencijala za jačanje održivog razvoja, u skladu sa zakonskim okvirom i temeljnim razvojnim preporukama Europske unije, Republike Hrvatske i Grada Zagreba.

SPECIFIČNI CILJEVI

Specifični su ciljevi istraživanja:

- ▶ *Analiza fizičke organizacije* i osnovnih značajki javnoga prostora tržnice i šireg prostora u obuhvatu projekta te mogućnosti implementacije principa održivosti (socijalne, ekološke i ekonomske).
- ▶ *Analiza simboličke razine, odnosno identiteta Trešnjevke* kao gradskog kvarta.
- ▶ *Analiza stavova građana* o navedenom prostoru i promjenama koje su nužne kako bi se podigla kvaliteta prostora i kvaliteta života na Trešnjevci.

FAZE I METODE ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno u dvjema fazama:

1. faza istraživanja obuhvaćala je *desk research* analize (analize relevantne znanstvene, stručne literature i studija te **analiza prostornih podataka** Grada Zagreba i drugih postojećih podataka

iz ranijih istraživanja) i **promatranje te procjenu kvalitete javnog prostora**, a odvijala se od studenog 2018. godine do veljače 2019. godine.

2. faza istraživanja jest **terensko istraživanje** od travnja do lipnja 2019. godine u kojem su korištene metoda **fokus-grupe** (dvije grupe, 12 sudionika) i polustrukturirani intervjui s relevantnim akterima (10 individualnih intervjua provedenih e-poštom) te je provedena **anketa** na prigodnom uzorku korisnika tržnice (N=196).

U prvoj fazi istraživanja analizirani su različiti **postojeći podaci** (službeni podaci Grada Zagreba, Tržnica Zagreb, Gradske četvrti Trešnjevka – sjever, podaci o Trešnjevci – sjever prikupljeni u okviru *Akupunkture grada / Zagreb za mene* i dr.), stručne studije Trešnjevke (sociološke, urbanističke i dr.), internetske stranice udruga i građanskih inicijativa (*Mapiranje Trešnjevke* i dr.) te Centra za kulturu Trešnjevka (uključujući i *online* izdanje *Glasa Trešnjevke*), kao i određeni relevantni medijski napisi (vijesti, događanja, problemi i dr.). Osim toga, pri izradi studije korišteni su podaci iz ranijih studentskih istraživanja izrađenih pod mentorstvom dr. sc. Jane Vukić i prof. dr. sc. Ognjena Čaldarovića te dijelovi diplomskih radova Ivane Fabrični (o identitetu kvarta Trešnjevke) i Kristine Gospočić (o mehanizmima participacije građana u Gradskoj četvrti Trešnjevka – sjever), koji su izrađeni pod mentorstvom dr. sc. Jane Vukić.

Nakon analize postojećih podataka o opremljenosti naselja i demografiji (prostorni podaci Grada Zagreba) te stavova stanovnika dobivenih ranijim istraživanjima provedeno je **promatranje i procjena javnog prostora** radi prikupljanja aktualnih podataka i usporedbe s prijašnjim stanjem, pri čemu su korišteni:

- ▶ 12 kriterija urbane kvalitete (javnog prostora) prema Janu Gehlu (Gehl Institute)¹⁹

¹⁹ Gehl Institute: *Twelve Quality Criteria*. <https://gehl.institute.org/tool/quality-criteria/> (12. 2. 2019.).

- ▶ procjena perceptivnih kvaliteta ulica prema Ewingu i Clementeu (2013.).

U drugoj fazi istraživanja provedeno je istraživanje stavova relevantnih aktera (metodama ankete, fokus-grupe i intervjua), koje je u ovoj studiji prikazano pod naslovom *Izravna participacija građana* kako bi se sačuvao izravni uvid u stavove građana te zaključke i smjernice koje su rezultat šire sociološke analize i izravno prikupljenih stavova građana koji su sudjelovali u istraživanju.

Nakon prve faze istraživanja oblikovani su zaključci i smjernice koji su provjereni i dopu-

njeni u drugoj fazi istraživanja te su na kraju izrađeni zaključci, preporuke i smjernice za Gradski projekt Prostor središta Trešnjevke.

U nastavku slijedi prikaz i interpretacija rezultata istraživanja, koji su grupirani u tri tematske cjeline:

- ▶ osnovne sociološke i urbanističke značajke Trešnjevke
 - ▶ procjena kvalitete javnog prostora središta Trešnjevke
 - ▶ izravna participacija građana.
-

**PRIKAZ I
INTERPRETACIJA
REZULTATA
ISTRAŽIVANJA**

OSNOVNE SOCIOLOŠKE I URBANISTIČKE ZNAČAJKE TREŠNJEVKE

STATISTIČKI I PROSTORNI PODAČI O GRADSKOJ ČETVRTI TREŠNJEVKA – SJEVER²⁰

- ▶ **površina: 5,81 km²** (druga najmanja gradska četvrt po površini nakon Gradske četvrti Donji grad, koja je najmanja s 3,02 km²)
- ▶ **broj stanovnika** (Popis 2011.): **55 425**
- ▶ ukupno 25 583 muškaraca i 29.842 žena; privatnih je kućanstava 23 783, a stanova 31 345
- ▶ **prosječna starost stanovnika:** 42,4 godine (iznad prosjeka Grada Zagreba od 41,6)
- ▶ **udio samačkih kućanstava najveći u Zagrebu** (Trnje i Trešnjevka – sjever: 35 – 38 %); prosječan broj osoba u kućanstvu 2,0 – 2,3.

- ▶ udio stanovnika starijih od 65 godina: 9777, od čega dvostruko više žena (3638 muškaraca)
- ▶ udio visokoobrazovanih u stanovništvu starijem od 15 godina (**30 – 40 %** i 40 – 50 %)
- ▶ udio nezaposlenih u stanovništvu starijem od 15 godina (7 – 8 %; 6 – 7 % i **5 – 6 %**)
- stopa rizika od siromaštva: 9,86 (dohodovna metoda) ili 3,18 (potrošna metoda) – kao Trnje, Stenjevec i Maksimir
- ▶ **prosječna površina stana (m²): najmanja** (Trešnjevka – sjever, Trešnjevka – jug, Trnje i NZ – istok; 58 – 60 m²) – **do 50 m²**, 50 – 60 m² i 60 – 70 m²
- ▶ **lokalna samouprava:** (uži obuhvat) u okolici tržnice četiri su mjesna odbora: *Silvije Strahimir Kranjčević, Nikola Tesla, Antun Mihanović i Stara Trešnjevka* (tablica 1).

- ▶ **Društvena infrastruktura** (sadržaji): **dobra opremljenost, raznolika**
- kultura: Centar za kulturu Trešnjevka; Knjižnice Grada Zagreba (tri u gradskoj četvrti)
- obrazovne institucije: puno dječjih vrtića, više osnovnih i srednjih škola, učenički dom, viso-

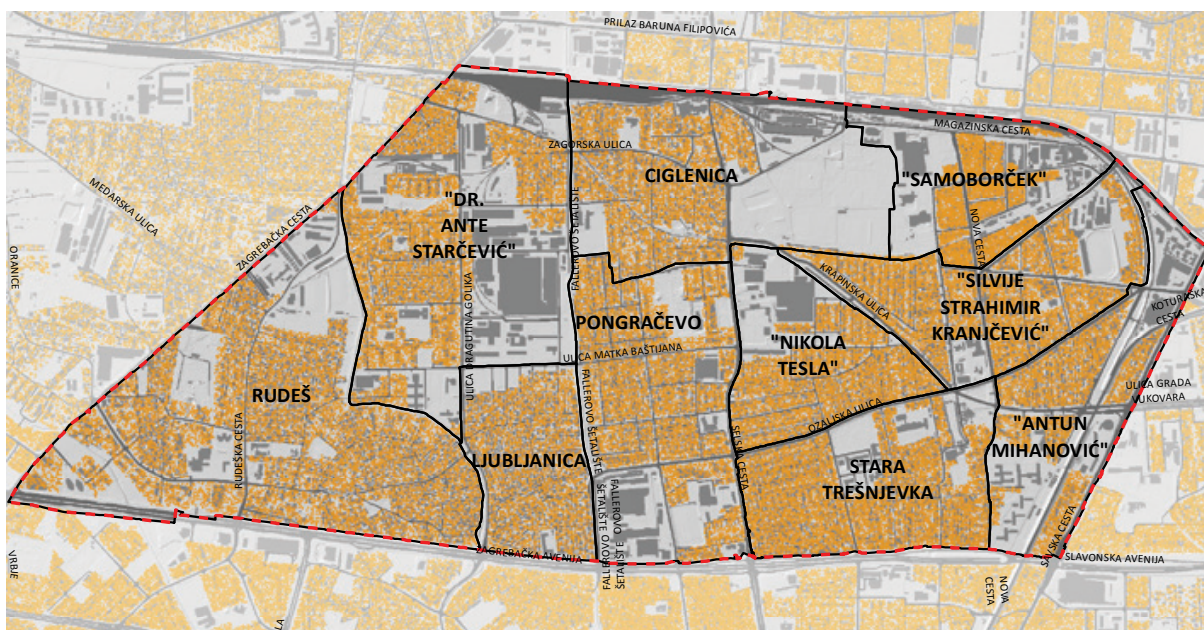
- koškolske ustanove, studentsko naselje
- sport i rekreacija – dobra opremljenost
- domovi zdravlja i ljekarne: dobra opremljenost
- socijalna skrb: dva doma za djecu, jedan centar za socijalnu skrb, tri doma za starije osobe
- gradska tržnica
- policijska stanica u Nehajskoj ulici
- crkva (sv. Josipa Radnika).

- ▶ **Zelenilo: izraziti nedostatak zelenih površina s obzirom na gustoću naseljenosti;** samo dva parka: Park Stara Trešnjevka i Park Zvonimira Milčeca, ostalo zelenilo većinom vezano uz obrazovne ustanove ili privatna dvorišta (narušava pretjerana izgradnja).

- ▶ **Promet:** dobra povezanost **javnim prijevozom**, ali uz jaku **dominaciju automobilskog** prometa nad pješačkim prometom i alternativnim oblicima prijevoza.
- **Biciklističke staze** (slika 5): loša opremljenost (samo nekoliko javnih parkirališta za bicikle – Trešnjevački trg, Park Stara Trešnjevka, Nehajska ulica).
- Biciklistički promet velik je problem u cijelom Zagrebu, ali u području Trešnjevke – sjever staze praktički ne postoje.²¹
- Nakon pregleda osnovnih karakteristika Trešnjevke možemo zaključiti da je veći problem

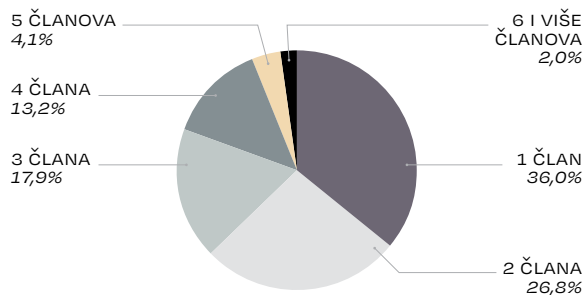
²¹ Prema *Sindikatu biciklista* biciklistička infrastruktura potpuno je nezadovoljavajuća na području cijelog grada: *Početakom godine Grad Zagreb objavio je godišnje Izvješće o biciklističkom podsustavu unutar prometnog sustava Grada Zagreba. Tada je 14 km postojećih staza (navodno) bilo usklađeno s propisima i Pravilnikom o biciklističkoj infrastrukturi. Tim će tempom Zagrebu trebati desetljeća za usklađivanje cijele mreže nepovezanih biciklističkih segmenata, a rok za usklađivanje ističe u proljeće sljedeće godine.* (<http://sindikاتبiciklista.hr/prostorna-analiza-biciklistickih-prometnica-u-zagrebu/>).
Vidi više o trasi Samoborčeka i zahtjevima Sindikata biciklista na: <http://sindikاتبiciklista.hr/setnja-trasom-samoborceka/>; <http://sindikاتبiciklista.hr/zajednicko-odvijanje-biciklistickog-i-motornog-prometa-na-podrucju-gradske-cetvrti-donji-grad/>; http://sindikاتبiciklista.hr/wp-content/uploads/2018/12/Obrazac_za_sudjelovanje_javnosti-Dijeljeni_promet-Donji_grad_final_02.pdf.

²⁰ Izvori: Statistički ljetopis Grada Zagreba 2019. i ZG Geoportal.

▲ **SLIKA 3.** STANOVNIŠTVO, PROSTORNI RAZMJESTAJ, 1 TOČKA = 1 STANOVNIK; IZVOR: GRADSKÉ ČETVRTI GRADA ZAGREBA, PROSTORNA I STATISTIČKA ANALIZA, 08. TREŠNJEVKA – SJEVER, 2019.

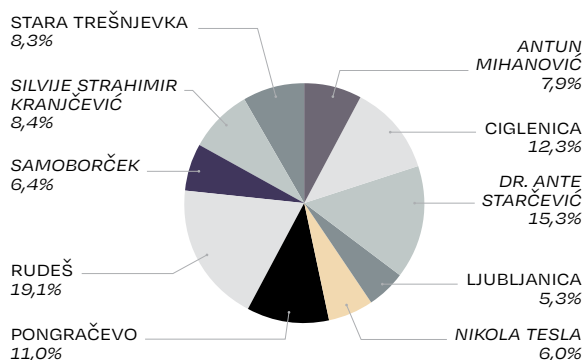
► **GRAFIKON 4.** STANOVNIŠTVO, PRIVATNA KUĆANSTVA, STRUKTURA PREMA BROJU ČLANOVA U GRADSKOJ ČETVRTI, POPIS 2011.; IZVOR: GRADSKÉ ČETVRTI GRADA ZAGREBA, PROSTORNA I STATISTIČKA ANALIZA GRADSKIH ČETVRTI GRADA ZAGREBA, 08. TREŠNJEVKA – SJEVER.

GRADSKA ČETVRT — MJESNI ODBORI ¹⁾	Površina ²⁾ km ²	ukupno	muškarci	žene	Broj stanovnika na km ²	Privatna kućanstva		Stanovi	
						ukupno	od toga: obiteljska	ukupno	stanovi za stalno stanovanje
GRAD ZAGREB - ukupno	641,32	790 017	369 339	420 678	1 232	303 441	209 430	384 333	373 538
Trešnjevka - sjever	5,81	55 425	25 583	29 842	9 540	23 783	14 462	31 345	30 773
1. Antun Mihanović	0,46	3200	1411	1789	6 957	1 311	758	1 842	1 771
2. Ciglenica	0,71	4675	2174	2501	6 585	2 114	1 187	3 022	2 952
3. Dr. Ante Starčević	0,89	6776	3161	3615	7 613	2 888	1 835	3 435	3 425
4. Ljubljana	0,31	3205	1534	1671	10 339	1 292	851	1 642	1 627
5. Nikola Tesla	0,35	4527	2066	2461	12 934	1 998	1 188	2 555	2 504
6. Pongračevo	0,64	6116	2744	3372	9 556	2 641	1 495	3 559	3 482
7. Rudeš	1,11	9725	4635	5090	8 761	3 689	2 626	4 616	4 580
8. Samoborček	0,37	4081	1892	2189	11 030	1 888	1 097	2 554	2 490
9. Silvije Strahimir Kranjčević	0,49	6317	2864	3453	12 892	2 899	1 714	3 944	3 831
10. Stara Trešnjevka	0,48	6803	3102	3701	14 173	3 063	1 711	4 176	4 111

▲ **TABLICA 1.** MJESNI ODBORI, POPIS 2011.; IZVOR: GRADSKÉ ČETVRTI GRADA ZAGREBA, PROSTORNA I STATISTIČKA ANALIZA GRADSKIH ČETVRTI GRADA ZAGREBA, 08. TREŠNJEVKA – SJEVER.

- 1) Mjesni odbori prikazani su prema Odluci o osnivanju mjesnih odbora (Službeni glasnik Grada Zagreba br. 07/09 i 12/10).
- 2) Podaci o površinama preuzeti su od Gradskog ureda za katastar i geodetske poslove.

▲ GRAFIKON 5.

STRUKTURA POVRŠINE GRADSKJE ČETVRTI PO MJESNIM ODBORIMA, POPIS 2011.; IZVOR: GRADSKJE ČETVRTI GRADA ZAGREBA, PROSTORNA I STATISTIČKA ANALIZA GRADSKIH ČETVRTI GRADA ZAGREBA, 08. TREŠNJEVKA – SJEVER.

njezina opća zapuštenost nego stvarni nedostatak sadržaja, a kao osnovne probleme možemo istaknuti:

- promet: automobilski promet u kretanju i mirovanju, nedostatak alternativnih oblika mobilnosti, što stvara neugodu i nesigurnost pješaka²²
- nedostatak zelenila: preizgrađenost i pretjerano betoniranje/asfaltiranje dovelo je do nestanka trešnjevačkih ulica s vrtovima i dr.

Ako želimo krenuti u budućnost u dobrom smjeru, najprije treba stvoriti zdraviji, prirodaniji, učinkovitiji, humaniji, opstojniji i kvalitetniji način života civilizacije, osobito u gradskim sredinama. Jedan od načina jest ustrojstvo i razvoj gradskih vrtova – gradske poljoprivrede, odnosno povratka zelenih površina u gradove i smanjenje betoniziranih prostora. (Kisić, 2018: 47)²³ Prema Kisiću popularizacija gradske poljoprivrede u Hrvatskoj započela je posljednjih desetak godina, a mogućnosti iskorištavanja gradskih krovova, zapuštenih vrtova, praznih žardinjera i uličnih prostora svakako su primjenjivi na području Stare Trešnjevke i u skladu s održivim načinom života koji je u skladu s ponudom tržnice (koja bi se trebala obogatiti u segmentu organskog uzgoja), ali prisutan i u komercijalnoj ponudi u okolnim trešnjevačkim ulicama²⁴ (Tratinska i Ozaljska). Osim zdrave

²² <https://www.vecernji.hr/zagreb/nesreca-na-tresnjevcima-autom-naletio-na-pjesakinju-1289445>; <https://www.vecernji.hr/zagreb/teska-nesreca-na-tresnjevcima-automobil-pokosio-5-pjesaka-kod-tramvajske-stanice-998572/galerija-132487?page=1>.

²³ O urbanom divljini vidi i projekt *Stvaranje grada* na <http://www.city-making.eu/mapa/>.

²⁴ <https://www.tresnjevka.online/buducnost-zdravoj-hrani/>; <https://prirodaidrustvo.hr/>.

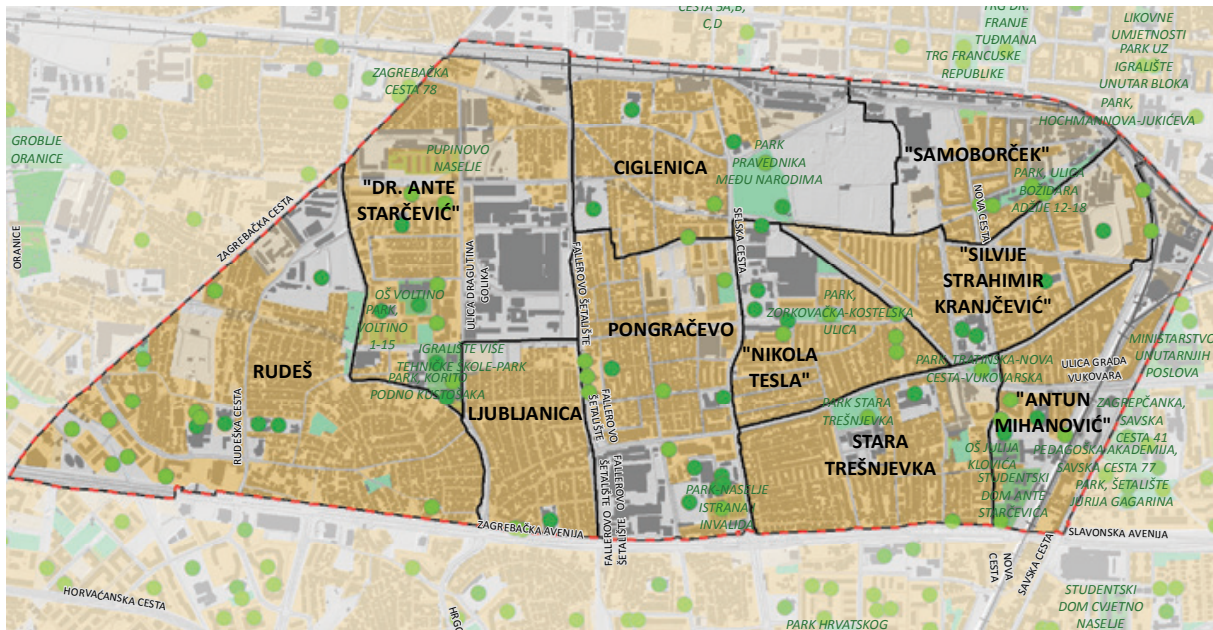
hrane, za Trešnjevku je važna i pristupačna²⁵ tj. jeftinija hrana koju kupuju studenti, umirovljenici i druge osobe koje nemaju visok materijalni status ili jednostavno žele živjeti održivim stilom života i ostavljati što manji ekološki otisak. Pri transformaciji prostora središta Trešnjevke važno je sačuvati njezinu pristupačnost (uključujući ekonomsku tj. financijsku) kako bi se izbjegli negativni učinci gentrifikacije, pa je nadograditi elementima održivog urbanog razvoja i životnog stila. U tom je smislu potrebno vrlo promišljeno intervenirati u srce Trešnjevke – prostor tržnice.

RAZVOJNE ZNAČAJKE

Trešnjevka je nastala većinom kao periferijsko, neregulirano naselje s nezakonitom i nekvalitetnom stambenom izgradnjom s radničkim i većinom siromašnim stanovništvom na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Nastala je tako što je grad polagano rastući prekrivao prazne i ruralne prostore, ali vrlo je malo Trešnjevke nastalo na temelju urbanističkog planiranja. U razdoblju dok je grad Zagreb činilo samo njegovo današnje najuže središte, odnosno Gornji i Donji grad (tadašnji stari grad i novoformirano podgrađe koje je na zapadu završavalo Frankopanskom ulicom), na području današnje Trešnjevke nalazila su se sela, koja su međusobno spojena putovima i cestama – pretečama današnje Savske ceste, Ilice, Selske i Zagrebačke ceste (Jukić, 1998: 5). Između sela (Horvati, Ljubljanića i dr.) nalaze se livade, posjedi i vrtovi, odnosno riječ je o ruralnom prostoru koji je daleko od grada, sve do 1850. godine kad je *aktom ujedinjenja prostor Trešnjevke do potoka Črnomerec ušao u područje jedinstvenog grada Zagreba (...)* (Jukić, 1998: 6). Krajem 19. stoljeća s daljnjim gospodarskim razvojem grad Zagreb se širi i prestaje biti provincijsko središte, a 1880. godina – godina u kojoj je veliki potres pogodio grad i razrušio gotovo polovinu postojećih zgrada²⁶ te istodobno potaknuo njegovu intenzivnu obnovu i izgradnju – uzima se kao početak izgradnje modernog Zagreba.

²⁵ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/foto-u-zagrebu-otvoren-najveci-outlet-s-hranom-u-hrvatskoj-cijene-su-i-do-90-posto-nize-nego-u-obicnim-ducanima/5852555/>; <https://www.tresnjevka.online/ovo-je-najjaci-kvart-za-studente/>.

²⁶ Potres u Zagrebu 1880. godine i izgradnja nakon potresa <http://www.mgz.hr/hr/izlozbe/potres-u-zagrebu-1880-i-izgradnja-nakon-potresa,301.html>.

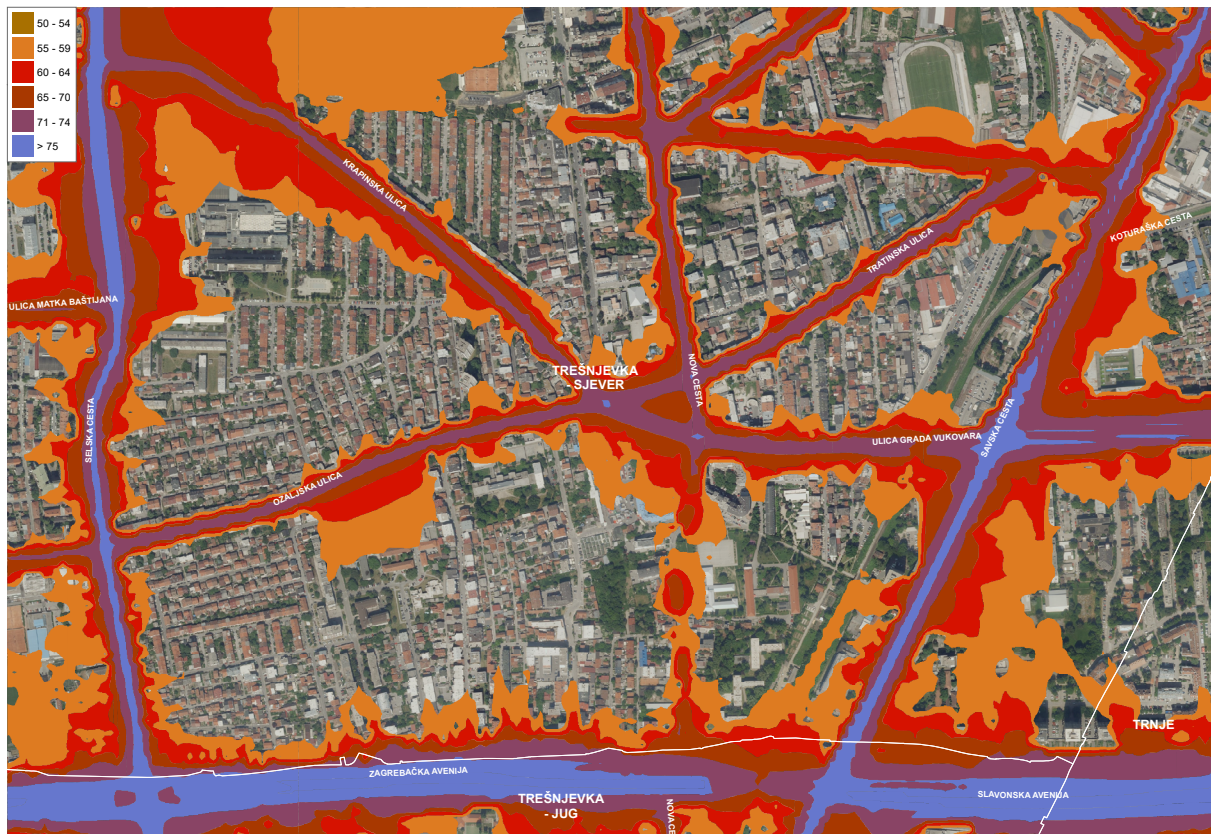

▲ **SLIKA 4.**
ZELENA INFRASTRUKTURA, PARKOVI I DJEČJA IGRALIŠTA;
IZVOR: GRADSKE ČETVRTI GRADA ZAGREBA, PROSTORNA I
STATISTIČKA ANALIZA, 08. TREŠNJEVKA – SJEVER.

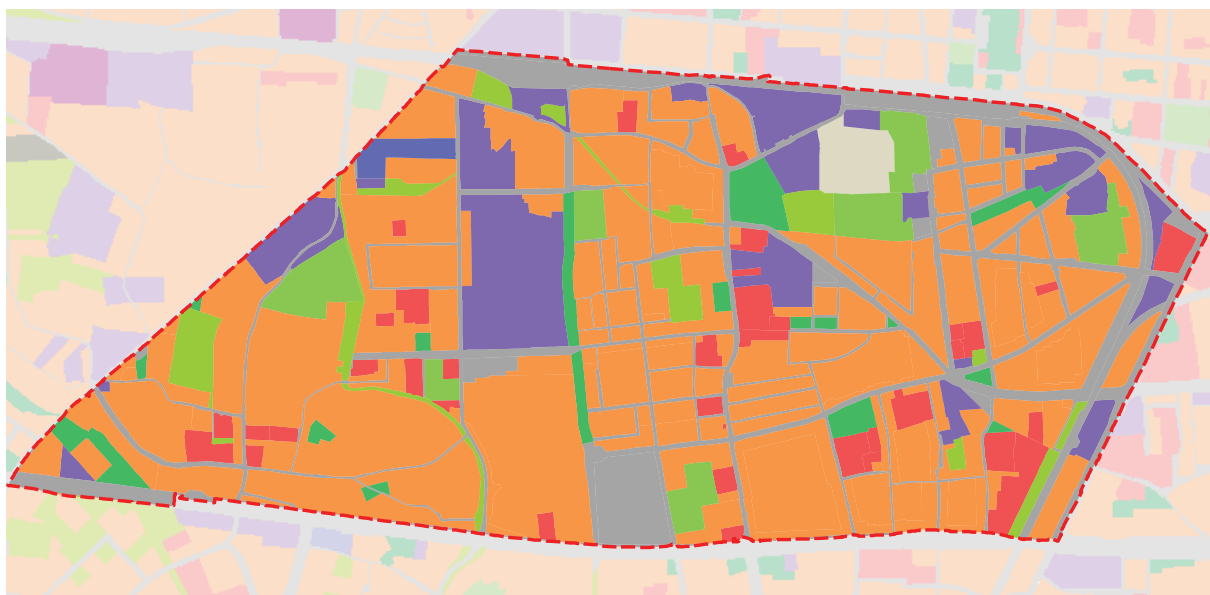
	GRANICA ČETVRTI		IGRALIŠTA — OTVORENI TIP
	GRANICA MJESNOG ODBORA		IGRALIŠTA — ZATVORENI TIP
	POSTOJEĆE STANJE STAMBENE I MJEŠOVITE NAMJENE 2011.		Z1 — JAVNI PARK
	PLAN ŠIRENJA STAMBENE I MJEŠOVITE NAMJENE		Z2 — GRADSKE PARK ŠUME
			Z3 — TEMATSKI PARK
			SPOMENIK PARKOVNE ARHITEKTURE
			GRADSKE PARK-ŠUME
			PARKOVNA ARHITEKTURA

▲ **SLIKA 5.**
BICIKLISTIČKE STAZE

▲ **SLIKA 6.**
STRATEŠKA KARTA BUKE, CESTOVNI PROMET LDEN
(INDIKATOR BUKE DAN - VEČER - NOĆ);

▲ **SLIKA 7.**
STVARNO KORIŠTENJE ZEMLJIŠTA 2011;
IZVOR: GRADSKJE ČETVRTI GRADA ZAGREBA, PROSTORNA
I STATISTIČKA ANALIZA, O8. TREŠNJEVKA – SJEVER.

Važna je urbanistička determinanta Trešnjevke željeznička pruga, koja je štitila od poplave Save, ali je istodobno odvajala grad od nenaseljenih i ruralnih dijelova poput tadašnje Trešnjevke. *Još 1923. godine Sava se razlijeva sve do željezničke pruge, no niska vrijednost zemljišta i seoska tradicija uvjetovali su razvoj najsiromašnije gradske periferije na smjeru kontakta grada i Save* (Jukić 1998: 14). Pruga i danas predstavlja fizičku barijeru u nekim dijelovima grada Zagreba. Uz prugu se veže i industrijska zona koja se s razvojem grada smjestila na Trešnjevku (Bubara – tvornica svile, tvornica šibica, gradski vodovod i Gradska munjara i dr.). No postojala je i uskotračna željeznica, tzv. Samoborček, čija je trasa prolazila od kolodvora u Adžijinoj ulici preko Nove ceste, južno od sadašnje Toplane, preko Selske ceste kroz naselje i nakon toga paralelno s *klasičnom* prugom prema Podsusedu²⁷. Samoborček je ukinut 1979. godine, ali je ostao važnim simbolom i dio memorije grada i same Trešnjevke te se već dugi niz godina govori o njegovu vraćanju u funkciju – makar kao biciklističko-rekreacijske staze (opširnije na internetskim stranicama *Mapiranje Trešnjevke* i *Sindikata biciklista*). Ipak, jedan je od najvažnijih simbola Trešnjevke tržnica koja se koristila kao neformalno mjesto prodaje lokalnih *kumica*, a 1930-ih godina postaje tržnica *Pod Črešnjom* te se zajedno s njom oblikuje i središte Trešnjevke – trg, park i crkva sv. Josipa, a preko trga prolazi i tramvaj. Međutim, nagli porast stanovništva i nedovoljno regulirana izgradnja dovode do samo nekoliko urbanistički definiranih naselja na Trešnjevci (naselje Prve hrvatske štedionice), a većina je izgradnje supstandardna i *divlja*, što je ostala trajna karakteristika Trešnjevke. Usprkos nereguliranoj izgradnji, Trešnjevka je imala svoj šarm i bila je prepoznatljiva po vrtovima, malim ulicama na kojima su se djeca igrala, a susjedi vodili razgovore. Nažalost, gostionica *Dvije lipe* na uglu Trakošćanske i Krapinske ulice koja je bila pravi simbol središta Trešnjevke više ne postoji, kao ni lipe po kojima je dobila ime. Od novijih simbola na Trešnjevci moramo navesti svako Park Stara Trešnjevka i Centar za kulturu Trešnjevka, nekadašnje kino Triglav u Okičkoj ulici, nekadašnju robnu kuću *Na-ma* (današnji *Konzum*), Sportsku dvoranu Trešnjevka (*Kuti-*

ja šibica), Dom sportova i *Remizu* (okretište tramvaja na Ljubljancima).

Zagrebačka **Trešnjevka** proživjela je u posljednjih stotinjak godina intenzivnu preobrazbu od *svojevrsnog radničkog geta*²⁸, **perifernog, siromašnog kvarta i nedovoljno urban(iziran)og dijela grada**, koji su karakterizirale **kućice s vrtovima, živo susjedstvo i male ulice** pune djece, preko tranzicijskog graditeljsko-poduzetničkog nereda u kojemu je gotovo svaka kućica s vrtom zamijenjena *urbanom vilom*, ali bez adekvatne infrastrukture, do danas kada je Trešnjevka – sjever, iako gotovo u potpunosti izgrađena i dalje podvrgnuta intenzivnoj stambenoj izgradnji jer je prepoznata kao poželjno mjesto stanovanja koje je blizu centru, a opet malo izvan najveće gradske gužve.

Posljedice takve kaotične urbanizacije uočljive su kako na simboličkoj tako i na fizičkoj razini prostora (Jukić i dr., 2018) zbog niza infrastrukturnih nedostataka te posebno izraženeog manjka javnih i zelenih površina.

Trešnjevka je u gradu Zagrebu (iako nije najmanja i najgušće naseljena gradska četvrt nego druga po redu, iza Gradske četvrti Donji grad) prva po neslavnoj činjenici da ima **najmanji udio zelene površine** u ukupnoj površini gradske četvrti, samo 3,6 % (izvor: *Zagreb u brojkama*, 2019.). Navedeni su nedostaci posljedica lokalnih procesa, ali i širih društvenih procesa te specifičnosti ukupne hrvatske modernizacije (Rogić, 1990. i 2000.). Stoga je izazov veći, ali Trešnjevka kao kvart s jakim identitetom i spomenutim razvojnim specifičnostima zasigurno može postati **pozitivan primjer** (značajan lokalno i u širem kontekstu) na kojemu se **urbanističke prakse revitalizacije i uređenja javnog prostora** može (i mora) učiniti uključivim i osjetljivim na memoriju prostora, svakodnevno iskustvo, potrebe stanovnika i korisnika prostora te tako znatno utjecati na njihovo zadovoljstvo i kvalitetu života. Takva uključivost i osjetljivost te izravna participacija stanovnika mogu pomoći zaustavljanju negativnih praksi nedostatka dijaloga i suradnje između građana, stručnjaka i gradske uprave, koje dovode do čestih nezadovoljstava i prosvjeda umjesto zajedničkog djelovanja u stvaranju kvalitetnog urbanog okruženja.

²⁷ <https://mapiranjejetresnjevke.com/>.

²⁸ Grad Zagreb, Osnovni podaci o Gradskoj četvrti Trešnjevka – sjever (<https://www.zagreb.hr/gradska-cetvrt-tresnjevka-sjever/155>).

Istraživanje koje je za izradu diplomskog rada *Formiranje identiteta kvarta na primjeru zagrebačke Trešnjevke* provela sociologinja Ivana Fabrični pokazalo je da stanovnici Trešnjevke svoj kvart doživljavaju kao *ugodan, poželjan i prijateljski*, zatim *blizak, siguran, topao i opušten* i da su emotivno vezani uz njega. Isticali su važnost susjedstva (bliskost i pomaganja), tržnice, parka (Stara Trešnjevka), *običan kvart* i blizinu centra, dobru opremljenost te prometnu povezanost. Zaključak istraživanja bio je da su stanovnici u osnovi zadovoljni, ali im smeta loša kvaliteta stanogradnje, prometne gužve, manjak parkirnih mjesta i generalna zapuštenost i neuređenost (od smeća i prljavštine do oronulih fasada). Sve navedeno poklapa se s ostalim istraživanjima provedenim na Trešnjevci. No važno je još jednom istaknuti kako stanovnici Trešnjevku doživljavaju kao posebnu, odnosno kvart koji ima svoje specifičnosti i razlikovnost u odnosu na ostale dijelove Zagreba.

TRŽNICA TREŠNJEVKA

Tržnica Trešnjevka jedna je od najstarijih u gradu, snažan je simbol i *atraktor*, što može poslužiti za afirmaciju održivosti, urbano-ruralnih veza, kružne i lokalne ekonomije te zdravog načina života²⁹ (proizvodnja hrane na općinama iz okolice grada i dr.). Tržnice su mjesto susreta i druženja, a ne samo mjesta trgovanja, što ističe njihov socijalizacijski potencijal i važnost za društvenu interakciju te uključivanje i povezivanje različitih grupa ljudi (neovisno o tome je li riječ o stanovnicima kvarta, prolaznicima i posjetiteljima ili svakodnevnim korisnicima prostora), neovisno o njihovoj dobi, materijalnom i svakom drugom statusu. Javni prostori, posebno prostori na kojima se ljudi zadržavaju kao što su trg i tržnica, omogućuju susrete, druženje ili jednostavno promatranje, što je sve iznimno značajno za zdravlje i kvalitetu života te **očuvanje socijalne mreže odnosa u kvartu (susjedstvo)**. Takva mreža susjedskih odnosa iznimno je važna za starije stanovnike i samce, a Trešnjevka je kvart u kojemu je velik broj upravo takvih kućanstava.

Tržnica Trešnjevka jedna je od četiriju gradskih tržnica koje su 1930. godine formirale poduzeće Tržnice Zagreb. Arhitekti Penezić i Rogina u svojoj studiji zagrebačkih tržnica ističu da *zadnji opsežni zahvat datira još iz kraja 1980-ih* te ocjenjuju kako *nekadašnja Tržnica pod Črešnjom*, unatoč recentnijoj prizemnoj gradnji sa zapadne strane, ostavlja dojam zapuštenosti. *Divlja izgradnja i ovdje je uzela maha u prizemnim adaptacijama, bez poštivanja osnovnih prometnih sadržaja.* (Penezić, Rogina: 2010: Trešnjevka II.2.1)

Prema *Mapiranju Trešnjevke* (Vanja Radovanović): *Trenutno stanje Trešnjevačkog trga nipošto nije zadovoljavajuće, a evo nekih od najvažnijih problema i ideja kako ih riješiti:*

- ▶ *Tržnici nedostaje zatvoreni dio pa je promet jako ovisan o vremenskim prilikama (ideja: dodavanje velike tende ili montažnog krova).*
- ▶ *Prodaja je smanjena zbog konkurencije trgovačkih centara i sve manjem broju kumica, a većem broju preprodavača (ideja: povratak kupaca nakon natkrivanja tržnice, djelomična promjena ponude).*
- ▶ *Tržnica i njena okolina su zagušene kioscima i privremenim objektima (ideja: širenje tržnice na zapad do Dobojske ulice, čišćenje pješачko-biciklističkog koridora u smjeru sjever-jug, Trakošćanska/Krapinska-Šetalište Jurija Gaгарina).*
- ▶ *Pregust i kaotičan promet na peterostrukom raskršću teškom za regulaciju (ideja: potpuno zatvaranje Trakošćanske i pretvaranje prostora ispred crkve u pješачku zonu te sužavanje Ulice grada Vukovara uz otvaranje Nove ceste prema Zagrebačkoj aveniji kako bi preuzela dio prometa u tom smjeru).*
- ▶ *Većina prostora je neugodna za dulje zadržavanje, već prolaznici dođu, obave posao (kupovinu, čekanje tramvaja itd) i odu (ideja: zadržavanje posjetilaca kroz ljepše prostore, širenje zelenila i ukidanje benzinske pumpe, upotrebu prostora tržnice i izvan radnog vremena za razne namjene (sport, manifestacije itd).*

U službenom izvoru (izvor: Zagrebački holding, <http://www.trznice-zg.hr/default.aspx?id=299>) o tržnici se navodi:

²⁹ *Circular Economy*, http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm.

U izvorima iz 17. stoljeća susrećemo se s lokalitetom Pod Črešnjom pa je otuda i nastalo ime Trešnjevka. U to su vrijeme ovdje živjeli kmetovi kraj grada Zagreba. U drugoj polovini 19. stoljeća na tom mjestu nastaju prve jezgre neplanski građenih naselja siromašnih gradskih slojeva.

Regulatornom osnovom za razvoj grada iz 1889. godine postavljeni su temelji današnje Trešnjevke. Ulice su umjesto brojeva dobile imena, a trgovi slova. Tako je Trešnjevački trg bio Trg U. Na Trešnjevci su se gradile radničke četvrti sa skromnim nastambama zagrebačkih radnika, a kako se je to područje sve više naseljavalo trebalo je urediti za život što snošljivije uvjete.

Napredak je nastupio izgradnjom tramvajske pruge, uvođenjem električne struje te otvaranjem mnogih trgovina, tvornica i sl. Otprilike u isto vrijeme otvara se i prvo tržište na prostoru Ozaljske ulice. Ono je danas poznato kao Trešnjevački trg, odnosno Trešnjevačka tržnica. Kao i većina zagrebačkih tržnica i ona je otvorena u prvoj polovini 20. stoljeća. Već u tridesetim godinama 20. stoljeća zahtijevalo se proširenje tržnice u Ozaljskoj ulici jer se njome služila cijela Trešnjevka u kojoj je živjelo oko 40.000 stanovnika.

▼ TABLICA 2.

RADNO VRIJEME TRŽNICE TREŠNJEVKA;

IZVOR: ZAGREBAČKI HOLDING,

<http://www.trznice-zg.hr/default.aspx?id=299>

LIETNO RADNO VRIJEME 1. 4. – 31. 10.	RADNO VRIJEME	PONEDJELJAK – PETAK	SUBOTA	NEDJELJA
		otvoreni dio	6.30 – 17.00	6.30 – 14.00
	poslovni prostori, kiosci i sl.	6.00 – 21.00	6.00 – 21.00	6.00 – 13.00
ZIMSKO RADNO VRIJEME 1.11. – 31.03.	RADNO VRIJEME	PONEDJELJAK – PETAK	SUBOTA	NEDJELJA
	otvoreni dio	6.30 – 16.00	6.30 – 14.00	6.30 – 13.00
	poslovni prostori, kiosci i sl.	6.00 – 21.00	6.00 – 21.00	6.00 – 13.00

KAKO IZNAJMITI POSLOVNI PROSTOR I TRŽNU OPREMU?

Poslovni prostori – lokali i boksovi na tržnicama kojima upravlja Podružnica Tržnice Zagreb dodjeljuju se putem javnih natječaja, koji se objavljuju u javnim glasilima.

SPECIFIČNOSTI TRŽNICE, DNEVNI RITMOVI I NJEZINI KORISNICI

Tržnica je najposjećenija subotom prijepodne. Tada su korisnici prostora i tržnice najraznolikiji, kao i njihove aktivnosti. Početkom tjedna najmanje je korisnika tržnice, pri čemu je prodavača i kupaca podjednako. Rano ujutro dostavlja se roba, ugostiteljski objekti služe kao mjesto okupljanja lokalnih stanovnika i onih koji dolaze na tržnicu, a koriste se i usluge zanatskih obrta.

Najviše je kupaca na tržnici starije životne dobi, a ponuda ovisi o vremenskim prilikama. Ponuda nije orijentirana na organski uzgoj ili biouzgoj, postoji mali broj org-ova i znatno veći dio obrta i tvrtki koji su isključivo trgovci, a ne uzgajivači. Zarada nije velika jer su kupci većinom umirovljenici, slabijeg materijalnog statusa i stoga slabije kupovne moći.

Poslijepodnevni je ritam znatno mirniji zbog ranog zatvaranja tržnice, a tad se smanjuje i intenzitet prometa u ulicama oko tržnice. U večernjim je satima prostor uglavnom prazan i neugodan.

PROCJENA KVALITETE JAVNOG PROSTORA SREDIŠTA TREŠNJEVKE

KRITERIJI URBANE KVALITETE JAVNOG PROSTORA

Javni prostor pruža različite pogodnosti i može donijeti različite dobrobiti: od jačanja socijalne kohezije, interakcija i socijalnog kapitala, preko stvaranja uvjeta za ekonomsku razmjenu i poticanja investicija, do pozitivnih okolišnih i ekoloških utjecaja, doprinosa živosti i vitalnosti prostora te zdravlju i dobrobiti njegovih stanovnika (Carmona, 2008: 8). Kako bi se procijenila kvaliteta javnog prostora na zadanom području primijenjena su dva instrumenta: kriteriji urbane kvalitete javnog prostora koje je razvio

Jan Gehl (*Gehl Institute*) i procjena perceptivnih značajki ulica prema Ewingu i Clementeu (2013). Navedeni su instrumenti izabrani zbog primjenjivosti u zadanom kontekstu i njihove usklađenosti s urbanističko-arhitektonskim elementima prostora.

Gehlvi kriteriji urbane kvalitete javnog prostora odnose se na procjenu tri osnovne kategorije koje su dalje razrađene u ukupno 12 kriterija (tablica 3):

- ▶ zaštita (*protection*): zaštita od prometa i nezgoda; zaštita od drugih; zaštita od neugodnih osjeta npr. zagađenje, buka i dr.)

TWELVE URBAN QUALITY CRITERIA

LOCATION:

3 = YES
2 = IN BETWEEN
1 = NO

▼ TABLICA 3.

METODA KVALITETE URBANOG PROSTORA;
IZVOR: GEHL INSTITUTE.

Protection	PROTECTION AGAINST TRAFFIC AND ACCIDENTS Do groups across age and ability experience traffic safety in the public space? Can one safely bike and walk without fear of being hit by a driver?	PROTECTION AGAINST HARM BY OTHERS. Is the public space perceived to be safe both day and night? Are there people and activities at all hours of the day because the area has, for example, both residents and offices? Does the lighting provide safety at night as well as a good atmosphere?	PROTECTION AGAINST UNPLEASANT SENSORY EXPERIENCE. Are there noises, dust, smells, or other pollution? Does the public space function well when it's windy? Is there shelter from strong sun, rain, or minor flooding?
	OPTIONS FOR MOBILITY Is this space accessible? Are there physical elements that might limit or enhance personal mobility in the forms of walking, using of a wheelchair, or pushing a stroller? Is it evident how to move through the space without having to take an illogical detour?	OPTIONS TO STAND AND LINGER. Does the place have features you can stay and lean on, like a façade that invites one to spend time next to it, a bust stop, a bench, a tree, or a small ledge or niche?	OPTIONS FOR SITTING. Are there good primary seating options such as benches or chairs? Or is there only secondary seating such as a stair, seat wall, or the edge of a fountain? Are there adequate non-commercial seating options so that sitting does not require spending money?
Comfort	OPTIONS FOR SEEING. Are seating options placed so there are interesting things to look at?	OPTIONS FOR TALKING AND LISTENING/ HEARING. Is it possible to have a conversation here? Is it evident that you have the option to sit together and have a conversation?	OPTIONS FOR PLAY, EXERCISE, AND ACTIVITIES. Are there options to be active at multiple times of the day and year?
	SCALE. Is the public space and the building that surrounds it at a human scale? If people are at the edges of the space, can we still relate to them as people or are they lost in their surroundings?	OPPORTUNITIES TO ENJOY THE POSITIVE ASPECTS OF CLIMATE. Are local climatic aspects such as wind and sun taken into account? Are there varied conditions for spending time in public spaces at different times of year? With this in mind, where are the seating options placed? Are they located entirely in the shadows or the sun? And how are they oriented/placed in relation to wind? Are they protected?	EXPERIENCE OF AESTHETIC QUALITIES AND POSITIVE SENSORY EXPERIENCES. Is the public space beautiful? Is it evident that there is good design both in terms of how things are shaped, as well as their durability?
Enjoyment			

- ▶ ugodnost (*comfort*): dostupnost tj. mogućnost pristupa i kretanja; mogućnost stajanja i zadržavanja; mogućnost sjedenja; mogućnost gledanja; mogućnost slušanja; mogućnost igre, vježbe i aktivnosti
- ▶ uživanje (*enjoyment*): mjerilo (ljudska mjera); mogućnost uživanja u pozitivnim aspektima vremenskih uvjeta; doživljaj estetske kvalitete i pozitivna osjetilna iskustva.

PROCJENA PERCEPTIVNIH ZNAČAJKI JAVNOG PROSTORA

Evaluacija javnog prostora središta Trešnjevke izrađena je primjenom Gehlovih kriterija kvalitete javnog prostora u tri osnovne kategorije (zaštita, ugodnost boravka i uživanje) za glavne točke: Trešnjevački trg, Tržnica Trešnjevka, prostor ispred crkve sv. Josipa i Park Zvonimira Milčeca (tablica 4).

Provedena je i procjena perceptivnih kvaliteta ulica (tablica 5) prema Ewingu i Clementeu (2013.), koji navedene kvalitete smještaju između fizičkih značajki prostora i ponašanja ljudi, s tezom kako kvaliteta urbanog dizajna potiče ljude na hodanje, što izravno povezuju s kvalitetom života, boljim zdravstvenim stanjem i dr. Autori navode klasične autore i njihova djela na kojima temelje svoje mjerne pro-

tokole, a to su Camillo Sitte, Kevin Lynch, Jane Jacobs, Jan Gehl, William Whyte, Henry Arnold i drugi. Iz tih djela stvorena je lista perceptivnih kvaliteta izgrađenog okoliša koja je podvrgnuta analizi te je izabrano osam karakteristika koje su podvrgnute detaljnom testiranju valjanosti i pouzdanosti te se na kraju pet pokazalo kao valjane i pouzdane mjere. Na temelju toga autori knjige *Measuring Urban Design – Metrics for Livable Places* (2013) nude operativne definicije i mjerne protokole za pet nematerijalnih kvaliteta urbanog dizajna:

- ▶ predočivost (*imageability*)
- ▶ omeđenost (*visual enclosure*)
- ▶ ljudska mjera (*human scale*)
- ▶ transparentnost (*transparency*)
- ▶ kompleksnost (*complexity*).

Predočivost se prema navedenim autorima odnosi na kvalitetu mjesta koja ga čini različitim, prepoznatljivim i pamtljivim (povezana je s engl. pojmom *sense of place*).

Omeđenost se odnosi na stupanj do kojega su ulice i drugi javni prostori vizualno definirani zgradama, zidovima, drvećem i drugim vertikalnim elementima (povezana s osjećajem ograđenosti, engl. *room-like quality*).

Ljudska mjera odnosi se na veličinu, materijale i artikulaciju fizičkih elemenata koji odgovaraju veličini i proporcijama čovjeka te

MJESTO / GEHOVI KRITERIJI KVALITETE	ZAŠTITA	UGODNOST BORAVKA	UŽIVANJE
Trešnjevački trg	-	-	-
Tržnica Trešnjevka	-	+/-	+/-
prostor ispred crkve sv. Josipa	-	-	-
Park Zvonimira Milčeca	+	+/-	+/-

◀ **TABLICA 4.**
PROCJENA KVALITETE JAVNOG PROSTORA PREMA TRI OSNOVNE KATEGORIJE GEHOVIH KRITERIJA

▼ **TABLICA 5.**
PROCJENA KVALITETE ULICA PREMA EWINGU I CLEMENTEU I OSNOVNIM GEHOVIM KRITERIJIMA.

KRITERIJI	EWING I CLEMENTE					GEHL
	PREDOČIVOST	OMEĐENOST	LUDSKA MJERA	TRANSPARENTNOST	KOMPLEKSNOST	
ULICA						ZAŠTITA, UGODNOST BORAVKA, UŽIVANJE
Tratinska ulica	+	+	-	-	-	-
Nova cesta	+	+	-/+	-/+	-	-
Trakošćanska ulica	+	+	+	+	+	+
Krapinska ulica	+	+	+/-	+/-	+/-	+/-
Ozaljska ulica	+	+	-	-	+/-	+/-
Zvornička ulica	-	-	-	-	-	-
Dobojska ulica	+	+	+/-	+/-	+/-	-

odgovaraju brzini kojom ljudi hodaju. Detalji na zgradama, popločenje, drveće i klupe fizički su elementi koji doprinose ljudskoj mjeri.

Transparentnost se odnosi na stupanj do kojega ljudi mogu vidjeti ili zamisliti što se nalazi iza ruba/granice ulice ili drugog javnog prostora, odnosno preciznije stupanj do kojega se mogu zamijetiti ljudske aktivnosti iza ruba ulice ili drugog javnog prostora. Transparentnosti doprinose izlozi, ograde, otvoreni prostori između blokova ili u sredini bloka, kao i potpuno prebacivanje aktivnosti na ulicu ili trg, primjere stolovi restorana i sl.

Kompleksnost se odnosi na vizualno bogatstvo mjesta. Ovisi o brojnim fizičkim značajkama, broju i vrsti zgrada, arhitektonskoj različitosti i ukrasima, krajobraznim elementima, urbanoj opremi, oznakama i ljudskim aktivnostima.

Možemo zaključiti kako nijedna ulica u blizini Trešnjevačke tržnice nije namijenjena pješaku ili aktivnostima poput šetnje, druženja ili igranja. Trešnjevačke ulice nekad su bile pune djece i središte susjedstva, mjesto interakcije i druženja. Danas su otuđene, zatrpene automobilima, neuređene i neuredne, neprilagođene djeci i osobama s poteškoćama u kretanju i stoga opasne.

Iako se znatna sredstva mjesne samouprave koriste upravo na ulice, prema istraživanju koje je provela sociologinja Kristina Gospočić³⁰, rezultati u vidu unapređenja prostora izostaju: *S obzirom na planove malih komunalnih aktivnosti obuhvaćenim ovim istraživanjem, vidljivo je da se najviše takvih akcija realizira iz kategorija javnoprometne površine i objekti te igrališta i zelene površine. Javnoprometne površine i objekti uključuju akcije uređivanja nogostupa i kolnika, postavljanja vertikalne i horizontalne signalizacije, stupića i uspornika. Kategorija igrališta i zelene površine pak se odnosi na akcije uređivanja dječjih igrališta, parkova, parkova za pse, vježbališta za odrasle te hortikulturalno uređenje na različitim lokacijama. Upravo kod obje gradske četvrti najviše akcija je realizirano i najviše financijskih sredstava uloženo u aktivnosti iz kategorija javnoprometne površine i objekti i igrališta i zelene površine (Gospočić, 2018). Navedeni*

nalaz je u potpunosti u skladu s rezultatima sociološke studije iz 2007. koju je proveo Ognjen Čaldarović (Čaldarović, Šarinić, 2017), najviše se sredstava koristi za uređivanje cesta, zatim igrališta i dr.³¹, odnosno kontinuirano je ulaganje u *nerazvrstane prometnice* tj. popravljanje kolnika i pločnika, međutim kvaliteta života i kvaliteta javnog prostora nije unaprijeđena.

Prema Carmoni i dr. (2008: 15) univerzalne kvalitete javnog prostora uključuju:

- ▶ čistoću i urednost
- ▶ pristupačnost
- ▶ atraktivnost
- ▶ ugodnost (boravka)
- ▶ inkluzivnost
- ▶ vitalnost i živost
- ▶ funkcionalnost
- ▶ distinktivnost (posebnost)
- ▶ sigurnost (i osjećaj sigurnosti)
- ▶ izdržljivost (robusnost)
- ▶ zelenilo i nezagađenost
- ▶ ispunjenost (osjećaj pripadanja).

POTENCIJAL JAVNOG PROSTORA

Trenutačno stanje središta Trešnjevke ne zadovoljava nijedan od navedenih kriterija u potpunosti, a većina nije ispunjena. Na temelju evaluacije vrijednosti javnog prostora prema Carmone i dr. (2008: 6–22) prikazan je potencijal (tablica 6) koji bi se mogao ostvariti nakon uređenja i podizanja kvaliteta prostora te formiranja adekvatnoga gradskog središta.

U znanstvenom radu Javni prostor središta Trešnjevke i Dubrave u Zagrebu: kriteriji kvalitete i modeli preobrazbe (Jukić et al., 2018), autori zaključuju sljedeće: *Prema osnovnim kriterijima kvalitete javnoga prostora (prema Gehlu) središta kvartova Trešnjevka i Dubrava postižu relativno nizak rezultat, odnosno zadovoljavaju samo malen broj kriterija. U području zaštite negativno su ocijenjene zaštita od prometa i nezgoda (uključujući i osjećaj zaštite, odnosno subjektivnu dimenziju), zaštita od kriminala i nasilja (uključujući subjektivnu dimenziju) i*

³⁰ Gospočić, Kristina. (2018.) *Participacija građana u urbanom planiranju lokalne zajednice: primjer dviju zagrebačkih gradskih četvrti Trešnjevka – sjever i Stenjevec*, diplomski rad.

³¹ Program održavanja komunalne infrastrukture na području Gradske četvrti Trešnjevka – sjever u 2018. godini (<http://www1.zagreb.hr/slglasnik/index.html#/akt?godina=2018&broj=050&akt=CC6A1BA-56CB3131DC1258240003ACAFF>). Komunalne aktivnosti u Gradskoj četvrti Trešnjevka – sjever 2017. https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/mjesna_samouprava/tre%C5%A1njevka%20sjever/odr%C5%BEavanje%20komunalne%20infrastrukture/realizacija/KA%20T-S%202017.pdf.

▼ **TABLICA 6.**

UTJECAJ JAVNOG PROSTORA (PREMA CARMONA ET AL., 2008) I SOCIOLOŠKA PROCJENA STANJA JAVNOG PROSTORA TREŠNJEVKE TE POTENCIJALA PROVEDBOM GRADSKOG PROJEKTA FORMIRANJA SREDIŠTA TREŠNJEVKE.

VRSTA UTJECAJA	UTJEČE NA	TRENTUČNO STANJE	PROCJENA UTJECAJA NAKON UREĐENJA TRŽNICE	PROCJENA UTJECAJA NAKON UREĐENJA ŠIREG PROSTORA (TREŠNJEVAČKI TRG, TRŽNICA, PARK...)
Ekonomski utjecaj	<ul style="list-style-type: none"> ▶ podiže vrijednost zemljišta/nekretnina ▶ potiče poduzetništvo ▶ podiže vrijednost investicija ▶ pomaže jačanju lokalne ekonomije 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ razlika u cijeni nekretnina ovisno o godini izgradnje (najlošije cijene stanova iz 1990-ih) ▶ iznajmljivanje stanova ▶ atraktivno stanovanje za studente 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ poticanje poduzetništva ▶ vrijednosti investicija ▶ jačanje lokalne ekonomije (zdrava prehrana, OPG i dr.) ▶ podizanje atraktivnosti za stalno stanovanje 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ poticanje poduzetništva ▶ vrijednosti investicija ▶ jačanje lokalne ekonomije ▶ podizanje atraktivnosti za stalno stanovanje
Društveni utjecaj	<ul style="list-style-type: none"> ▶ obrazovni utjecaj na djecu ▶ omogućuje kreativnu igru ▶ potiče društvene i kognitivne vještine ▶ može pomoći smanjenju kriminalnih i antisocijalnih incidenata ▶ jača susjedstvo i društvenu koheziju ▶ omogućuje odvijanje društvenih događanja ▶ smanjuje broj stradale djece u automobilskom okolišu ▶ omogućuje društvenu razmjenu i potiče društveni život zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ loše stanje javnog prostora ▶ tržnica omogućuje društvenu razmjenu i potiče društveni život zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ obrazovni utjecaj ▶ smanjenje kriminalnih incidenata i povećanje sigurnosti ▶ jačanje susjedstva ▶ omogućuje društvena događanja (za vrijeme i izvan radnog vremena tržnice) ▶ potiče društveni život zajednice (festivali, događanja...) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ obrazovni utjecaj ▶ smanjenje kriminalnih incidenata i povećanje sigurnosti ▶ jačanje socijalne kohezije ▶ interakcija ▶ jačanje veza i susjedstva ▶ omogućuje društvena događanja (za vrijeme i izvan radnog vremena tržnice) ▶ potiče društveni život zajednice (festivali, događanja...) ▶ smanjuje izloženost automobilskom prometu
Zdravstveni utjecaj	<ul style="list-style-type: none"> ▶ potiče vježbanje koje unapređuje zdravlje, može utjecati na produljenje života, omogućuje formalno i neformalne igre i sportove; smanjuje stres i jača mentalno zdravlje, pomaže zdravlju djece 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ loše stanje javnog prostora ▶ nema pozitivnog utjecaja 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ promicanje zdrave prehrane (OPG-a i dr.) ▶ pomaže zdravlju djece 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ unapređenje zdravlja i produljenje života zbog smanjenja stresa i samoće ▶ omogućuje formalno i neformalne igre i sportove te pomaže zdravlju djece
Okolišni utjecaj	<ul style="list-style-type: none"> ▶ može potaknuti korištenje održivih/alternativnih oblika prometa ▶ unapređuje kvalitetu zraka ▶ smanjuje otoke vrućine ▶ zagađenja ▶ omogućuje urbanu divljinu 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ loše stanje javnog prostora ▶ nema pozitivnog utjecaja 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ poticanje korištenja alternativnih oblika mobilnosti ▶ unapređenje kvalitete zraka ▶ smanjenje buke i zagađenja zraka ▶ smanjenje vrućine zbog većeg udjela zelenila 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ poticanje korištenja alternativnih oblika mobilnosti ▶ unapređenje kvalitete zraka ▶ smanjenje buke i zagađenja zraka ▶ smanjenje vrućine zbog većeg udjela zelenila

zaštita od neugodnih vanjskih utjecaja. Prema kriterijima koji čine ugodnost boravka, tj. komoditet, središta obiju četvrti također su negativno ocijenjena – mogućnost šetnje postoji, ali je površina za hodanje loša, ima puno zapreka (pogotovo u Dubravi), nema posebnog prostora za šetnju ni zanimljivih pročelja, odnosno ugodnog ambijenta. Mogućnost stajanja i zadržavanja u prostoru također je loša jer nema posebnih zona ili su one vrlo fragmentirane i loše, bez potpora ili zaštite, a ujedno je i mogućnost sjedenja minimalna jer nema adekvatnog prostora i opreme (u Dubravi posebice), a jedino je osunčanost dobra. Tako je i s mogućnosti promatranja, slušanja ili interakcije jer nema adekvatnog prostora ni opreme, a razina buke je visoka, nema interesantnih pogleda, ugodne udaljenosti promatranja i sl. Prema kriterijima koji se odnose na treće područje – uživanje, oba su središta također negativno vrjednovana jer nema mogućnosti igre i zabave, nema dobrog odnosa prostora i proporcija ljudskog mjerila, niti estetske kvalitete prostora i pozitivnog iskustva boravka zbog kvalitetne urbane opreme, dobrih materijala, kvalitetnih pogleda i sl. (Jukić et al., 2018: 98). U oba istraživana primjera, Trešnjevke i Dubrave, jasna je potreba da se urbanom preobrazbom prostora stvori gradsko središte i koherentan javni prostor namijenjen druženju i ugodnom boravku na otvorenom. (Jukić et al., 2018: 101).

Prostor središta Trešnjevke odlikuju jake prometnice i tranzitni karakter prometa. Zbog velikog protoka vozila prostor je neugodan i nesiguran za pješaka ili biciklista, zagađenje je znatno (ispušni plinovi, buka), a uređeni park Zvonimira Milčeca zarobljen je između prometnica i benzinske postaje te je tako poništena kvaliteta prostora i jedini otok zelenila te siguran prostor za dječju igru. Park se koristi i kao prolaz sjever – jug, ali kao mjesto boravka i igre nije dovoljno iskorišten upravo zbog svoje nepristupačnosti i neugodnosti prostora. Najviše se koristi u popodnevnim satima kada bake i djedovi ili roditelji dovedu djecu nakon vrtića ili škole na kraće igranje. Samostalni odlazak

u park maloj djeci nije jednostavan zbog opasnosti od brzog i gustog prometa.

Uređenje kvartovskog središta podiglo bi razinu opće sigurnosti i sigurnosti u prometu (pogotovo tijekom večernjih i noćnih sati), a omogućilo bi i bolju prilagodbu prostora Dubrave i Trešnjevke osobama s teškoćama u kretanju i djeci.

Kao dodatne preporuke za daljnji pristup u procesu preobrazbe područja dviju analiziranih gradskih četvrti predlaže se sljedeće:

- ▶ oblikovanje trga kao prostora za druženje i interakciju (urbana oprema treba poticati takve aktivnosti), prenamjena prostora tržnice u poslijepodnevnim i večernjim satima s naglaskom na korištenju od strane različitih grupa i populacija (inkluzivnost, afirmacija mladih i starijih)
- ▶ ojačati prisutnost kulturnih sadržaja (primjerice na tržnici – vezano na memoriju kvarta: kino na otvorenom, prostor za privremene instalacije i povremena događanja na otvorenom)
- ▶ posebna prilagodba osobama koje pripadaju najranjivijim skupinama (djeci, starijima i invalidima) jer se radi o vrlo frekventnim prostorima s velikim brojem sadržaja. (Jukić et al., 2018: 101–102).

Inicijativa Akupunktura grada pri Društvu arhitekata Zagreba u okviru projekta *Zagreb za mene* provela je istaživanje koje je dalo uvid u stanje korištenja i potencijal javnih prostora grada Zagreba iz perspektive građana³². Društvo arhitekata Zagreba u suradnji s Gradom Zagrebom i Katedrom za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pokrenulo je krajem 2014. godine projekt urbane revitalizacije javnih gradskih prostora malim do srednjim intervencijama. Projektom *Zagreb za mene* preko participacije građana i evaluacije prijedloga prema višestrukim kriterijima identificirane su lokacije za intervencije, među kojima je i Trešnjevački trg.

³² (2018.) ZAGREB ZA MENE: Studija akupunkture grada, Istraživanje participativnog potencijala građana u planiranju javnog prostora grada Zagreba. <http://www.d-a-z.hr/files/file/Dokumenti/Istrazivanje-participativnog-potencijala.pdf>.

TREŠNJEVAČKI TRG

INDEKS 6

ČETVRT Trešnjevka sjever

IZVOR vijeće i stanovnici

OPIS Trešnjevka je druga najveća gradska četvrt, stoga zahtijeva normalan središnji trg. Trešnjevački je trg upravo zamišljen da to postane, ali u tom smislu nikad nije zaživio, a uz ovaj bi projekt mogao. Radi se tek o par kozmetičkih promjena i dodavanju društvenog sadržaja i koji bi za čas oživjeli jedan potpuno mrtav dio grada. Tramvajsko stajalište prilagoditi invalidima.

Urediti trg, dodati klupe, maknuti bankomat.

Preurediti prostor.

Urediti prostor ispred tržnice.

Urediti, urediti klupe itd. (maknuti kasino – Dvije lipe)

Uređenje, više klupa.

Uređenje platoa.

Urediti prostor (neuređan je i nedefiniran).

Urediti prostor.

Urediti prostor uz više klupa.

Urediti trg da ne bude "hladan" poput Kvaternikovog trga.

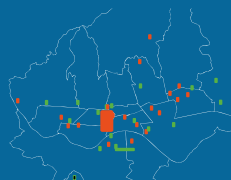
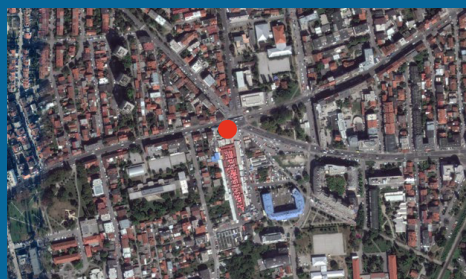
Bolje urediti (ukloniti ambroziju).

Urediti plato ispred ulaza u tržnicu.

Više klupa u parkovima i na Trešnjevačkom trgu.

Uređenje zapuštenih prostora.

Vijeće ističe mnogostrukost problema i svjesni su da se ne može sve regulirati, ali smatraju da se ova lokacija može obnoviti kao centralni trg.

Istraživanje mišljenja građana ukazalo je na potrebu da se javni prostor Trešnjevačkog trga uredi u kvalitetan centralni prostor kvarta.

ZAGREB ZA MENE: STUDIJA AKUPUNKTURE GRADA 60

DOŽIVLJAJ KVARTA

Nakon prikazanih rezultata navest ćemo nekoliko citata o doživljaju kvarta, njegovim specifičnostima i simbolima (i problemima), iz intervjua koje je sa stanovnicima Trešnjevke provela Ivana Fabrični te nekih koje su proveli studenti tijekom istraživanja središta Trešnjevke 2015. godine.

VEZANOST STANOVNIKA UZ ŽIVOTNI PROSTOR

U intervjuiima se pokazalo da su stanovnici Trešnjevke emocionalno vezani uz prostor u kojem žive. Ona je za njih predstavljala dom i mjesto odrastanja te su pokazivali vezanost uz svoj kvart preko uspomena i sjećanja koje su stekli najčešće upravo odrastanjem.

Meni je Trešnjevka kvart na kojem sam ja odrastao i to mi je ko dom... (M, 28)

Prva asocijacija mi je djetinjstvo i livada na kojoj je nekad bila pruga Samoborčeka. Tamo smo se uvijek igrali kao klinici. Trešnjevka mi predstavlja, uz kvart u kojem sam odrasla i onaj osjećaj doma. (Ž, 24)

▲ SLIKA 8.

MIŠLJENJE GRAĐANA O TREŠNJEVAČKOM TRGU;
IZVOR: (2018.) ZAGREB ZA MENE: STUDIJA AKUPUNKTURE GRADA, ISTRAŽIVANJE PARTICIPATIVNOG POTENCIJALA GRAĐANA U PLANIRANJU JAVNOG PROSTORA GRADA ZAGREBA, DRUŠTVO ARHITEKATA ZAGREBA.

Da. Ljudi su obični. Nisu puni sebe, u tom smislu, ono, nego su obični. Imaš od ovih kumica po placu, od ajde fala bogu sad nema tih pijanaca (smijeh)... Radnički običan, radnički kvart koji su više-manje sve svojim radom stekli. (Ž, 65)

Pa razlikuje se... razlikuje se... jer je jako blizu centru, i blizu centru i postaje dio tog centra jednog koji se isto na jedan način širi kako se grad širi tako i pojam centra, ono ne najužeg centra i to, ali postaje nešto što je vrlo atraktivno i vrlo potrebno da se društveni život pojača u tom dijelu grada i samim time da se obogati sadržaj Trešnjevke i Trešnjevka ima izrazitu priliku za to baš zato što je blizu centar. (M, 35)

Pa definitivno se razlikuje... kak bi reko... pa šta ja znam, možda taj neki... Razlikuje se po tome što ja mislim da ima sve ono što ljudi trebaju. Imaš plac, imaš, znači, prijevoz je super, moš

bilo di doć, to nemaju neki kvartovi. Na primjer, ak živiš u Gračanima, treba ti skoro do grada ti treba sat vremena, ovak na Trešnjevci ti je sve na domak ruke bi reko. (M, 28)

Prije se razlikovala. Sad svi kvartovi postaju više-manje isti, izgrađeni slično. Prije je bila, ono, stare trešnjevačke kućice, to sve, crveni krovovi, ono, Trešnjevka. Kad neko kaže onak Trešnjevka, prva asocijacija koja mi padne na pamet isto nekad nekima je bila onak crvene kućice, male obiteljske kućice. (M, 25)

Pa da, kaj ja znam, nekak... puno mi je toplija. Pa toplija u smislu, ono, svi parkovi su puni klinaca u pravilu... ne znam, sve je nekako opuštenije, ko da je stala u vremenu znaš. (M, 28)

TRŽNICA

Najviše intervjuiranih smatra tržnicu simbolom Trešnjevke i najčešće im je to prva asocijacija. Tržnicu smatraju posebnom, autentičnom i važnim „njihovim“ mjestom na Trešnjevci, iako i brojni drugi kvartovi imaju svoje tržnice.

Trešnjevački plac definitivno jer, ono, ja mislim jedan od boljih placeva na kojima sam bio. Velik je dosta, imaš te, šta želiš možeš kupit kaj god oćeš. (M, 28)

Plac, kaj bi bez placa trešnjevačkog. Najbitniji plac. (M, 28)

TREŠNJEVAČKI TRG

Za razliku od tržnice, na Trešnjevačkom trgu ljudi se uglavnom zadržavaju vrlo kratko (rezultat promatranja i iskaza stanovnika iz intervjuja).

Ali taj kvart se pretvorio u čisti beton i jednostavno stvara se ogromna gužva jer sve nas je više, sve je više automobila i nije planski razmišljeno da se riješe ta pitanja i da se to bolje uredi i samim time, ovaj, vidim, vidim mogućnosti, ali ono s obzirom kak se stvari kreću to će bit riješeno kad mene više ne bu bilo (...) (M, 35)

SIMBOLIKA SUSJEDSTVA

Susjedstvo je prema istraživanju jedan od važnih simbola Trešnjevke, ali promjene su vidljive.

Susjedski odnosi su mrak, ono. Mi u haustoru, s obzirom da su mi se deda i baka prvi doselili u tu zgradu, ono, i općenito su bili jedni od prvih u ulici, ne računam starosjedioce, ne, ovaj, njih svi znaju. Tak da, što se tog tiče, ono, odnosi sa susjedima su mrak. Svi su super, svi su nasmiješeni, znaš, svi se družu i dalje. Svi, ko god dolazi, koji god dotepenac ajmo reć, akomodira se tam s nama i to. Puno toplije neg tu (Vrbani). Vidiš uopće nisam razmišljao o tom. Možda zato kaj su svi tolko stariji tam. (M, 28)

Pa dosta. Dosta se družimo. Evo, upravo susjed i muž rade roštilj u dvorištu (smijeh) tak da, ono, dosta se družimo. Al manje, nego prije. Puno manje, nego prije. I dosta je ljudi i novih doselilo. Mi smo u jednoj staroj kući živimo, ovaj, ali dosta je novih kuća sagrađeno ovdje okolo tak da te koji su se vratili u te nove kuće još poznamo, ove ostalo, pa ono, na dobar dan uglavnom, ali mi koji smo, recimo, stari... družimo se, da. Recimo da prije sam poznavala cijelu ulicu, sad poznam pola ulice. (Ž, 39)

U zaključnom dijelu rada Fabrični ističe kako su sudionici u istraživanju iskazali svijest da se Trešnjevka mijenja, naročito u vizualnom smislu jer se grade novi stambeni i poslovni objekti te ona postaje poželjnim mjestom za život. Te promjene većina ispitanika ne doživljava nužno negativnima, ali smatraju da to i narušava izgleda kvarta jer se gradi bez nekog smislenog urbanog plana. Postoje također i pozitivne promjene u uređenju zelenih površina i parkova koje su se ispitanicima pokazale iznimno važnima. Osim vizualnih promjena, ispitanici primjećuju i promjene u samom susjedstvu te ističu kako se susjedi sve manje poznaju, družu se i pomažu u odnosu na nekad. Također primjećuju da druženja među susjedima sve češće zamjenjuju druženja među sebi sličnima prema interesima, hobijima i sl. I promatranjem se pokazalo da se družu vlasnici pasa, roditelji s djecom itd. Ipak većina ispitanika smatra da je susjedstvo na Trešnjevci još uvijek važan simbol i dio njezina identiteta.

ANKETA

(stanovnici i korisnici tržnice, izravno citirano iz upitnika)

▼ **TABLICA 7.**
IZRAVNI CITATI I STAVOVI
GRAĐANA O TREŠNJEVCI
2015. GODINE IZ ISTAŽIVANJA
ZAGREB ZA MENE.

Treba urediti cijelu Trešnjevku općenito jer izgleda katastrofa.

Trešnjevka je druga najveća gradska četvrt, stoga zahtjeva normalni središnji trg. Trešnjevački je trg upravo zamišljen da to postane, ali to nikad nije zaživjelo, a moglo bi uz ovaj projekt. par kozmetičkih promjena i dodavanje društvenog sadržaja i za čas će se oživjeti jedan potpuno mrtav dio grada.

Trga praktički niti nema pa je potrebno urediti prostor tako da se bolje definira prostor trga kako bi uistinu postao središte Trešnjevke; parkinge prebaciti u podzemne garaže, a te prostore zazeleniti.

Trešnjevka treba bolje opremljene postojeće javne prostore i uređenje zapuštenih prostora. Treba urediti parkove, trgovce, povećati zelene površine i urediti parkove za pse.

Potrebno je više biciklističkih staza, prostora za druženje i rekreaciju. Potrebno je bolje i jasnije postaviti biciklističke staze, pretvoriti jednu prometnu traku u biciklističku i povezati Trnje i Trešnjevku.

U cijelom Zagrebu nedostaju biciklističke staze, klubovi za mlade, kulturni sadržaji, parkovi za pse, parkovi općenito i posebni prostori u parkovima za street workout, te je potrebno prilagoditi parkove osobama s posebnim potrebama.

GENERALNI PROBLEMI I PRIJEDLOZI ZA PROSTOR SREDIŠTA TREŠNJEVKE

Trešnjevački trg i tržnica - suvremeno urediti, napraviti podzemne garaže i natkriti.

Potrebno cjelokupno renoviranje i trga i tržnice.

Urediti pločnike, parkirališta i preurediti samu tržnicu.

Urediti trg da ne bude "hladan" poput Kvaternikovog trga.

Zapušten prostor potrebno urediti (nedostaje sadržaja), treba više zelenila, problem parkiranja.

Riješiti divlje parkiranje.

Nedostaju klupe, kuće su blokirane zbog ceste (urediti divlje parkiranje).

Potrebno cjelokupno renoviranje i trga i tržnice (maknuti "krumpiraše"); prijedlog da se natkrije tržnica.

Urediti park kod staračkog doma i šetalište, dodati klupe.

Urediti šetalište Gagarinov put i dodati klupe.

Studentski dom Ante Starčević (s okolicom) - potrebno je više biciklističkih staza, i prostora za druženje i rekreaciju.

URBANA OPREMA I UREĐENJE TREŠNJEVAČKOG TRGA

Urediti prostor Trešnjevačkog trga, neuređan je i nedefiniran.

Postaviti više klupa u parkovima i na Trešnjevačkom trgu (Stanovnik).

Urediti trg, dodati klupe, maknuti bankomat.

Urediti Trešnjevački trg, urediti i dodati klupe, maknuti kasino (Dvije lipe).

UREĐENJE TRŽNICE

Preuređenje tržnice.

Nikako ne preuređivati tržnicu.

Urediti i bolje opremiti prostor tržnice.

Da se prostor placa uredi, zazeleni te popodne (jer je prekratko radno vrijeme) koristi za razne kulturne sadržaje npr. predstave, igrokaze, programe za mlade; napraviti podzemne garaže umjesto parkinga oko placa (taj prostor urediti kao javni prostor, zelenu površinu).

Natkrivanje tržnice Trešnjevka, uređenje kafića (bez dozvole) u okolici i regulacija prodavača uz tržnicu.

Urediti prostor tržnice (ukloniti napuštene kioske, standardizirati izgled kioska).

Natkriti tržnicu.

Natkrivanje tržnice, barem tendama.

Uređenje prostora (garaže ispod tržnice) i natkrivanje tržnice.

Urediti prostor oko tržnice (maknuti "krumpiraše" te urediti promet).

▼ TABLICA 7.
IZRAVNI CITATI I STAVOVI
GRAĐANA O TREŠNJEVCI
2015. GODINE IZ ISTAŽIVANJA
ZAGREB ZA MENE.

PARKOVI, ZELENE POVRŠINE I REKREACIJA

Urediti zelene površine. (Stanovnik)

Potrebno je urediti parkove.

Potrebno urediti prostor i zelene površine i drveće.

Urediti staze za trčanje.

Zasaditi trešnje u parku Stara Trešnjevka.

Urediti park Stara Trešnjevka i prostor za umirovljenike (igranje šaha).

Urediti prostor za pse u parku Stara Trešnjevka.

ULICE

Urediti zapuštene ullice.

Ulica Andrije Žaje (od Doma sportova do Nove ceste) Navedeni dio Žajine ulice je pristup Domu sportova, i sramotno je ružnog izgleda, pogotovo što se uskoro sprema Europska univerzijada 2016. kojima će Dom sportova dominirati. Uski pješački prolazi ponekad su potpuno blokirani autima parkiranim do zida i kantama za smeće. Stoga predlažem uredenje ulice sadnjom drvoreda i postavljanjem stupića na svakom parkirnom mjestu, po ugledu na Badalićevu ulicu.

Nova cesta. Neosporna činjenica jest da je Nova cesta najružnija i najdosadnija ulica u Zagrebu. Tim gore što je u neposrednoj blizini Dom sportova, a bliži se Europske sveučilišne igre. Najjednostavniji i najefikasniji način uljepšavanja ulice jest sadnjom drvoreda. Žrtvovanjem samo 10% parkirnih mjesta, moguće je bitno doprinijeti kvaliteti života na ovom dijelu Trešnjevke sjever.

PRILAGODBA PROSTORA:

Urediti prometnice i riješiti parking, staviti stupiće da se odvoji zona za pješake i invalide.

Tramvajsko stajalište prilagoditi invalidima.

FOKUS-GRUPE

Trasa Samoborčeka; sustav kapilarnih biciklističkih veza.

Trasa željeznice bivšeg Samoborčeka - memorijalno-pješačko-biciklistička trasa Samoborček. (komentar: Tekstovi <http://nepoznatizagreb.blog.hr/2014/10/1631808198/font-colorcc0000biciklom-do-podsuseda-trasom-samoborcekafont.html>; <http://nepoznatizagreb.blog.hr/2014/10/1631808943/font-colorcc0000biciklom-do-podsuseda-trasom-samoborceka-siri-pogledfont.html>)

Trasa Samoborčeka - potez od prve stanice u Adžijinoj do Jankomirskog mosta - bilo koja dionica (komentar: Prijavljivano kao projekt gradu, biciklistička staza, memorijalni sadržaji, krajobrazne točke na rekreativnoj magistrali kroz kvartove zapadnog dijela grada).

Park Pravednika – udruga predlaže formiranje zajedničkog jestivog voćnjaka – jestiva park-šuma.

VIJEĆE GRADSKJE ČETVRTI

Trešnjevački trg - smatraju da se ova lokacija može obnoviti kao centralni trg; predlaže se premještanje Konzuma nivo niže, podzemno, kako bi se oslobodio prostor koji bi bio produžetak Trešnjevačkog trga.

dječji parkovi - Svi su parkovi isti, nedovoljno opremljeni i s istim spravama. Svaki park trebao bi poprimiti svoj individualan tematski karakter, a sve parkove trebalo bi opremiti i urediti.

ZAKLJUČCI I SMJERNICE 1. FAZE ISTRAŽIVANJA

S obzirom na loše stanje i prostornu devastaciju Trešnjevke u smislu dotrajalosti starije izgradnje u kombinaciji s preizgrađenosti te često nelegalnom, nereguliranom i nekvalitetnom izgradnjom (posebice 1990-ih), uređenje tržnice i formiranje adekvatnog javnog prostora te oblikovanja prostornog i društvenog središta Trešnjevke može imati višestruko korisno djelovanje – na razini kvarta i grada – i biti značajan poticaj revitalizacijskom procesu te usmjeravanju prema održivijem razvojnom modelu i svakodnevnim praksama građana.

Na tragu svega izrečenoga možemo zaključiti kako je potrebno uvažiti osnovne principe pri planiranju i provedbi urbanističko-arhitektonske intervencije s ciljem stvaranja središta Trešnjevke:

- ▶ usmjerenost na svakodnevni život i potrebe lokalnog stanovništva i svakodnevnih korisnika
- ▶ očuvanje lokalnog identiteta i oživljavanje memorije i *duha* stare Trešnjevke
- ▶ održivost, dostupnost tj. pristupačnost³³ i inkluzivnost prostora.

Na razini kvarta utjecaj na kvalitetu života siguran je i višestruk, a stvaranjem atraktivnog i ugodnog prostora moglo bi se rasteretiti središte grada, ponuditi nove sadržaje zanimljive turistima (tržnica i prateći sadržaji) te dugoročno pozitivno utjecati na vezanost stanovnika uz prostor u kojemu žive i socijalnu održivost, tj. socijalni kapital i veze među stanovnicima.

OSNOVNE SMJERNICE

Osnovne smjernice su:

- ▶ preobrazba fragmentiranog prostora u središte društvenog života – stvaranje integriranog javnog prostora gradskog, ujedno i kvartovskog središta

na temeljima održivosti, društvene raznolikosti i inkluzivnosti, očuvanja lokalne prepoznatljivosti i identiteta te stvaranja socijalne mreže susjedskih odnosa i generacijske povezanosti

- ▶ naglasak na javnom prijevozu, održivoj mobilnosti i pješacima, pri čemu se teži smanjenju automobilske prometa te se promiče policentričnost grada i rasterećenje strogog centra grada podizanjem kvalitete javnog prostora i okupljanjem različitih funkcija, omogućavanjem različitih aktivnosti i različitih vremenskih obrazaca korištenja novog prostora središta Trešnjevke različitih društvenih grupa (posebna pažnja se posvećuje uključivanju mladih, osjetljivih skupina³⁴ i starijem stanovništvu)
- ▶ uključivanje stanovnika u proces oblikovanja prostora kako bi bile zadovoljene njihove potrebe (participaciju građana potrebno je osmisliti za svaku fazu od planiranja do realizacije te je ostvariti u koracima kako bi se informirala i senzibilizirala javnost te stvorila atmosfera partnerstva između Grada i građana)
- ▶ Transformacija prostora Trešnjevačkog trga i tržnice treba potaknuti i omogućiti **revitalizaciju vječne zagrebačke periferije vođenu principima održivosti i usmjerenošću na stanovnike, kvalitetu života i njihove svakodnevne potrebe**. Osnovu urbane preobrazbe u ovom slučaju čini povezivanje Trešnjevačkog trga, Parka Zvonimira Milčeca, Tratinske, Ozaljske, Nove ceste i ostalih ulica u cjelovit i siguran, ozelenjeni prostor gradskog središta Trešnjevke koji pruža dovoljno različitih sadržaja i mogućnosti korištenja za sve društvene grupe, s tim da uvijek daje prednost pješacima i održivoj urbanoj mobilnosti (javnom prijevozu, pješaćkom i biciklističkom prometu).

³³ <https://civinet-slohr.eu/lyon-ljubljana-luksemburg-i-viborg-osvoji-li-nagradu-za-pristupacnost-grada-2018-hr/>.

³⁴ Pod osjetljivim skupinama misli se na djecu, osobe s invaliditetom i poteškoćama u kretanju, ali i na osobe nižeg imovinskog statusa.

Preobrazba prostora treba ciljano stvarati kvalitetan javni prostor koji je **dobro opremljen, bogat različitim sadržajima i maksimalno inkluzivan**. Sadržaji moraju biti raznovrsni i u skladu sa svakodnevnim potrebama stanovnika kvarta i ostalih korisnika jer to izravno utječe na zadovoljstvo građana i kvalitetu života. Inkluzivnost znači da se mora omogućiti ravnopravno korištenje prostora različitim društvenim grupama i za različite vidove aktivnosti u različitim vremenskim ritmovima, vodeći posebno brigu o potrebama relativno depriviranih i marginaliziranih poput mladih, starije populacije, osoba s poteškoćama u kretanju i osoba nižeg materijalnog statusa. Tržnica s obzirom na način trgovanja pruža mogućnost kupnje proizvoda po nižoj cijeni na kraju radnog vremena ili proizvoda koji više ne zadovoljavaju kvalitetom, što je iznimno važno osobama sa slabijim materijalnim statusom (siromaštvo je karakteristika urbane sredine i dijela umirovljeničke populacije) pa je važno sačuvati tu mogućnost, a istodobno otvoriti prostor za nove prakse usmjerene na socijalnu održivost (razmjena dobara ili usluga i dr.).

Javni prostor ima važnu socijalizacijsku funkciju jer omogućuje različite društvene interakcije, oblikovanje iskustava i društvenih veza te je iznimno važan za socijalnu održivost i održavanje socijalnog kapitala na lokalnoj razini. Kvalitetan javni prostor gradskog središta mora pružiti osnovu za **sigurno i nesmetano istodobno odvijanje obaveznih, neobveznih i društvenih aktivnosti** (Gehl). Drugim riječima, potrebno je oblikovati fleksibilan i dobro opremljen prostor koji će omogućiti obavljanje obaveznih aktivnosti poput odlaska na posao i zadovoljavanja osnovnih potreba (kupnja namirnica, čekanje javnog prijevoza itd.) uz istodobno omogućavanje provođenja slobodnog vremena, opuštanja, zabave ili rekreacije u istom prostoru. S obzirom na sve stariju populaciju i generalni problem narušene kvalitete života i zdravlja u urbanim sredinama, prostor je potrebno u što većoj mjeri **oplemeniti zelenilom, omogućiti šetnju te korištenje bicikla i javnog prijevoza**, a što je više moguće smanjiti prisutnost automobila i automobilskog prometa (maknuti parkirane automobile s javnog prostora, smanjiti brzinu i količinu automobilskog prometa uz aktiviranje alternativnih prometnih pravaca i jačanje javnog prijevoza te održive mobilnosti).

SMJERNICE ZA PREOBRAZBU PROSTORA I STVARANJE PROSTORA SREDIŠTA TREŠNJEVKE

Na temelju provedene 1. faze istraživanja možemo zaključiti kako je potrebno sljedeće:

- ▶ osmisлити prostor središta Trešnjevke kao *zajednički prostor* po mjeri i potrebama stanovnika i svakodnevnih korisnika (kupci, prodavači, posjetitelji, zaposlenici, učenici i dr.), s proporcionalnom mogućnošću boravka, kraćeg zaustavljanja ili tek prolaska
- ▶ potrebno je osmisлити integriran, ali raznovrstan javni prostor koji će okolne ulice, prostor trga (današnji rascjepkani i zatrpani prostor Trešnjevačkog trga) i parkovni dio (prostor Parka Zvonimira Milčeca otok je *odrezan* brzim prometnicama) povezati s tržnicom i okolnim prostorom u smislenu arhitektonsku i kognitivnu cjelinu koja omogućuje kvalitetno provođenje vremena i obavljanje svih aktivnosti (obaveznih, neobaveznih i društvenih) te je u skladu s identitetskim karakterom stare Trešnjevke (male ulice, vrtovi, druženje, susjedstvo)
- ▶ ozeleniti prostor u što većoj mjeri, tj. uvesti što više *zelenila u različitim oblicima* – od cvijeća u teglama do drvoreda u ulicama i vertikalnih vrtova na zgradama u funkciji tržnice, zajedničkog kvartovskog vrta i/ili voćnjaka te zelenih površina na krovovima (Kisić, 2018: 180–206)
- ▶ oblikovati cjelovit (koherentan) i siguran *javni prostor usmjeren na pješaka i održivu mobilnost* (ukinuti dominaciju automobilskog prometa, postaviti tramvajska stajališta na najpovoljnijem mjestu s obzirom na potrebe i sigurnost korisnika, osnažiti biciklistički promet i uvesti adekvatnu infrastrukturu – parkiranje bicikala itd.)
- ▶ *sačuvati identitet tržnice* uz unapređenje uvjeta njezina korištenja (zaštita od nepovoljnih vremenskih uvjeta) jer je otvorena tržnica specifična i može poslužiti kao turistička atrakcija bez narušavanja funkcioniranja u svakodnevnom životu kvarta
- ▶ *oživjeti identitet Trešnjevke* (trešnje, vrtovi, susjedstvo, raznovrsnost u malom mjerilu) i stvoriti središnji prostor kvarta oblikovan *po mjeri čovjeka*, s fokusom na *unapređenje kvalitete života* i kvalitete javnog prostora (dostupnost, raznolikost sadržaja, povećanje udjela zelenila, opremljenost prostora adekvatnom urbanom opremom i dr.)

- ▶ posebnu pažnju posvetiti *osjetljivim društvenim skupinama* (djeca, starija populacija, osobe s poteškoćama u kretanju, osobe slabijeg materijalnog statusa i dr.), odnosno uključiti sve relativno *nevidljive* i marginalizirane društvene skupine
- ▶ omogućiti korištenje prostora *mladima* uvođenjem sadržaja koji nedostaju (u cijelom gradu) – *street workout, skate park* s mobilnim elementima, prostor za druženje, koncerte i sl.
- ▶ ojačati *edukativni aspekt* javnog prostora uvođenjem *elemenata održivosti*, primjerice mjesto za odlaganje organskog otpada s tržnice i stvaranje komposta za održavanje lokalnog zelenila, kreiranje zajedničkog vrta i povezivanje s okolnim školama u različitim ekološkim i edukativnim aktivnostima i dr.

U PROSTORU SREDIŠTA TREŠNJEVKE POTREBNO JE:

- ▶ osmisлити i oblikovati *koherentan javni prostor* s dvije osnovne funkcije: *središte kvarta* i *pristupni prostor tržnice* (pristup tržnici za sve osobe)
- ▶ oblikovati *raznovrstan javni prostor* koji omogućuje druženje, igru i druge aktivnosti, ali je dovoljno intiman da omogućuje i samo sjedenje i promatranje
- ▶ oblikovati kvalitetan javni prostor *namijenjen različitim društvenim skupinama* (prema spolu i dobi, interesima i dr.) i s *različitim mogućnostima korištenja* (multifunkcionalnost)
- ▶ *ozeleniti prostor* (drvoredi, vrtovi, cvijeće, voćke – uvesti sve oblike zelenila u što većoj mjeri)
- ▶ *opremiti prostor adekvatnom urbanom opremom* za različite aktivnosti i društvene skupine.

U PROSTORU TRŽNICE TREŠNJEVKA POTREBNO JE:

- ▶ omogućiti *zaštitu od vremenskih (ne)prilika* kupcima i prodavačima, ali *bez narušavanja identiteta, dostupnosti i otvorenosti tržnice* njezinim stalnim korisnicima i stanovnicima Trešnjevke (tržnica mora sačuvati svoj karakter i ne smije postati identična svjetskim primjerima ili trgovačkom centru)
- ▶ *sačuvati dostupnost tržnice osobama slabijeg materijalnog statusa*
- ▶ omogućiti *nove prakse usmjerene na održivost* (socijalnu – solidarnost, ekološku – recikliranje otpada s tržnice, ekonomsku – raznovrsni sadržaji i aktivnosti)
- ▶ prostor tržnice treba osmisлити tako da se može koristiti kao *otvoreni javni prostor izvan radnog vremena tržnice* – u različito vrijeme i različite svrhe sajmovi, različita kulturna događanja, festivali i kino na otvorenom, igranje i rekreacija, druženje i drugo
- ▶ omogućiti *dio sadržaja u zatvorenom prostoru* (kafići, zalogajnice, dućani) koji bi se mogli koristiti izvan radnog vremena tržnice (koje ne odgovara radnom vremenu, što smanjuje broj korisnika u radne dane) jer bi tako mogle biti zadovoljene potrebe radno aktivnog lokalnog stanovništva, ali i građana iz drugih dijelova grada, što može *pomoći oživljavanju* i stvaranju mreže lako dostupnih, malih *obrta i usluga koje su bile karakteristična značajka Trešnjevke* (poticanje održive ekonomije malih razmjera i zdravog načina života)
- ▶ oblikovati adekvatan skladišni i parkirni prostor tako da bude funkcionalan, ali ne oduzima javni prostor pješacima.

IZRAVNA PARTICIPACIJA GRAĐANA

U skladu sa svrhom izrade sociološke studije, odnosno analize sociološki relevantnih aspekata stanja, problema i potencijala prostora tržnice Trešnjevka i Trešnjevačkog trga sa stajališta potreba građana i njihove kvalitete života, od travnja do lipnja 2019. godine provedena je druga faza istraživanja odnosno rana izravna participacija građana koja je omogućila završno definiranje smjernica za uređenje tržnice i okolnog prostora u obuhvatu Gradskog projekta Prostor središta Trešnjevke.

U nastavku je detaljno prikazan tijek prikupljanja podataka, rezultati istraživanja i participacije građana, na temelju čega su oblikovane smjernice za ovaj gradski projekt. S obzirom na odaziv građana i rezultate sociološke studije, takav pristup može poslužiti kao obrazac za sve gradske projekte u segmentu participacije građana i orijentacije na njihovo zadovoljstvo i kvalitetu života kao osnovu unapređenja urbanog prostora.

FOKUS-GRUPE

U prostorijama Centra za kulturu Trešnjevka 11. travnja 2019. godine provedene su dvije **fokus-grupe** sa stručnjacima iz različitih područja, od arhitekture i urbanizma do urbane poljoprivrede i održivosti, predstavnicima udruga građana (*Sindikata biciklista, Mapiranje Trešnjevke* i dr.), predstavnicima različitih institucija (škola koje su na području obuhvata projekta, lokalne samouprave tj. mjesnih odbora i gradske četvrti Trešnjevka – sjever) i Tržnice Trešnjevka. Na fokus-grupe pozvano je 17 dionika, a odazvalo se njih 12 (nisu se odazvali predstavnici dvaju mjesnih odbora, crkve sv. Josipa i osnovne škole).

Teme su fokus-grupa bile:

- ▶ sadašnje stanje tržnice i okolnog prostora
- ▶ prijedlozi za preobrazbu tržnice
- ▶ prijedlozi za preobrazbu javnog prostora oko tržnice i formiranje središta Trešnjevke
- ▶ prijedlozi za revitalizaciju šireg područja Trešnjevke – sjever.

Prva fokus-grupa bila je snažnije tematski fokusirana na uređenje tržnice, nove sadržaje i aktivnosti koje bi tržnica mogla imati nakon uređenja, a druga na uređenje prostora središta Trešnjevke, uključujući i tržnicu.

Trajanje fokus-grupa bilo je 90 minuta. Službeni poziv na sudjelovanje i tehnička organizacija fokus-grupa bili su u nadležnosti Gradskog ureda za strategijsko planiranje i razvoj Grada, a izbor sudionika i provedba fokus-grupa ostvareni su na prijedlog voditeljice sociološkog istraživanja, u dogovoru s Gradskim uredom. Pri izboru sudionika kriterij je bio uključivanje što više različitih dionika te njihovo informiranje o Gradskom projektu.

◀ SLIKA 9.
PROVEDBA FOKUS-GRUPA 11. TRAVNJA 2019. GODINE
U CENTRU ZA KULTURU TREŠNJEVKA.

Odaziv je bio dobar, a svi pozvani zamoljeni su da pošalju svoje prijedloge elektroničkim putem, neovisno o tome jesu li sudjelovali u fokus-skupinama ili nisu mogli prisustvovati, te je tako dobiven još jedan dio prijedloga.

ZAKLJUČCI PRVE FOKUS-GRUPE

Među osnovnim zaključcima obaju fokus-skupina nema značajnijih odstupanja.

- ▶ Trešnjevačku tržnicu potrebno je urediti, istaknuli su kako tržnica *ima dušu*, ali je neuredna i otežana je prohodnost.
- ▶ Tržnica bi trebala raditi dulje jer bi tako kupci nakon posla mogli doći i kupiti svježije namirnice.
- ▶ Potrebni su novi kulturni i društveni sadržaji koji će privući različite skupine korisnika.
- ▶ Potrebno je riješiti problem pristupa tržnici i prometno je rasteretiti, a pritom se kao rješenje za promet u mirovanju predlaže gradnja podzemne garaže ispod tržnice.
- ▶ Svi sudionici slažu se kako je tržnicu potrebno natkriti, ali ne u potpunosti zatvoriti. Natkrivanjem tržnice olakšao bi se život svima koji rade, ali i samim posjetiteljima. Djelomično zatvaranje tržnice predloženo je za ribarnice i mesnice koje bi se trebale zatvoriti (kao dućani).
- ▶ Cijene bi trebale biti pristupačne svima.
- ▶ Bilo bi dobro *otvoriti* prostor, tj. napraviti kvalitetne prolaze pa tržnicu povezati s okolnim dijelovima, primjerice sa školama u blizini jer bi se tako omogućila zdravija prehrana učenika, a uređenje i novi sadržaji svakako bi privukli mlade.
- ▶ Oko tržnice je potreban zeleni dio i klupe na kojima bi se moglo sjediti, a prostor bi trebao biti ugodan za boravljenje. Potrebne su edukacije građana o različitim poljoprivrednim programima i projektima i dobar marketing da bi se oživjeli mali proizvođači i domaći proizvodi. Na taj bi se način privukli i turisti kojima su naše tržnice jako zanimljive. Organiziranjem raznih manifestacija i sajмова tržnice bi se još više približile i promovirale građanima, a to bi i oživjelo tržnicu i napravilo je centrom okupljanja, što trešnjevačka tržnica treba i zaslužuje.

ZAKLJUČCI DRUGE FOKUS-GRUPE

- ▶ Uređenje Trešnjevačkog trga strateški je cilj za cijeli Zagreb, a ne samo za kvart.
- ▶ Trešnjevačka tržnica također ima širi značaj od kvarta, ali njezino uređenje nije primarno koliko

je prioritetno urediti trg kao mjesto druženja, boravka i okupljanja.

- ▶ Trešnjevci je potreban veliki javni prostor na kojem bi se ljudi mogli družiti i gdje bi im bilo ugodno.
- ▶ Trešnjevački trg je prekrasan (potencijal), ali mu nedostaje sadržaja i to je potrebno promijeniti kako bi taj prostor postao mjesto zadržavanja, a ne samo prolaska.
- ▶ Tržnica bi trebala postati urednija, prohodnija i natkrivena. I tržnici su potrebni novi sadržaji koji će privući više ljudi.
- ▶ Na području Trešnjevačkog trga potrebno je riješiti prometne probleme, odnosno zagušenost prometom.

Međutim, različiti su stavovi o prometnom rješenju: s jedne strane neki sudionici predlažu proširenje Ulice grada Vukovara i gradnju podzemne garaže koja bi služila i kupcima i dostavi, ostali se slažu kako je garaža u redu za dostavu, ali ako će služiti svima samo će privući dodatni promet. Prema drugoj strani potrebno je ohrabrivati javni, pješački i biciklistički promet i nije potrebno proširivati Ulicu grada Vukovara.

INTERVJUI

Istodobno su tijekom travnja i svibnja provedeni **polustrukturirani intervjui** s izabranim sugovornicima koji predstavljaju specifične skupine korisnika tržnice (prodavači, obrtnici i dr.) i stanovnika te stručnjaka (urbanisti i arhitekti) i predstavnika udruga građana i društveno-kulturnih institucija (*Mapiranje Trešnjevke*, Centar za kulturu Trešnjevka i dr.). Ukupno je provedeno **10 intervjua**.

Provedena su:

- ▶ dva intervjua sa stanovnicima koji cijeli život žive na Trešnjevci (dvije generacije – starija i srednja dob)
- ▶ tri intervjua s obrtnicima i trgovcima na tržnici
- ▶ jedan intervju sa stručnjakom za urbanizam i arhitekturu koji je izradio urbanističku studiju Trešnjevke
- ▶ jedan intervju s predstavnikom projekta *Mapiranje Trešnjevke*
- ▶ jedan intervju s predstavnikom Centra za kulturu Trešnjevka koji je dugogodišnji djelatnik i ima dugogodišnje iskustvo istraživanja Trešnjevke

- ▶ jedan intervju s predstavnikom platforme *1POSTOZAGRAD*
- ▶ jedan intervju s djelatnicom Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, a koja je i sama osoba s invaliditetom i stanovnica Trešnjevke pa je njezino osobno iskustvo i stručni uvid osobito vrijedno za ovaj gradski projekt.

Posljednji je intervju potvrdio nužnost hitne prilagodbe prostora središta Trešnjevke osobama s invaliditetom i starijim osobama jer je zbog zapuštenosti Trešnjevačkog trga, lošeg popločenja, kaotičnog prometa i parkiranih automobila, neprohodnih uličica u njezinoj neposrednoj okolici te neprikladno postavljene urbane opreme i znakova (npr. znak za Tržnicu Trešnjevka na Trešnjevačkom trgu), koševi, kante i spremnici za otpad, ali i različite reklame, terase kafića i drugih objekata iznimno je opasno ili potpuno onemogućuje samostalno i sigurno kretanje osobama s invaliditetom, starijim osobama ili onima s teškoćama u kretanju.

Intervjui su potvrdili da je Trešnjevka zagrebački kvart s jakim identitetom, zapuštena, periferija, izrazito lokalno orijentirana... nepretenciozna, pa se u njoj vidi kako stvarni Zagreb živi (intervju 1). Naglašen je značaj prostora središta Trešnjevke koji je iznad lokalnog, tj. kvartovski i gradski – pa je potrebno tako planirati preobrazbu prostora. Za kvalitetno gradsko središte Trešnjevke potrebno ujediniti dva trenutačno razdvojena segmenta: oblikovati novo središte s tržnicom i društveni centar s parkom (скт, mjesna samouprava, zdravstvena ustanova), a potrebno je također ostvariti bolju komunikaciju s ulazom u Trešnjevku na Savskoj (trokut Studentski centar – Tehnički muzej – Cibona). (intervju 2).

Nedostaci i problemi Trešnjevke istaknuti u intervjuima odnose se na:

- ▶ nedostatak zelenila i javnih parkova u središtu Trešnjevke
- ▶ promet (treba dati prednost javnom prometu i pješacima, a ne automobilima)
- ▶ neosjetljivost lokalne samouprave (mo i gč) na potrebu stanovnika za kulturnim i društvenim sadržajima (financiraju se popravci prometnica, a ne kultura) i dr. (intervju 1, 5)

- ▶ nestanak susjedstva, malih ulica i kuća s vrtovima, kao važnog simbola Trešnjevke (intervju 1, 3, 5).

Trešnjevci je potrebna *veća javna površina i/ili trg koji bi trebao povezati sve sadržaje i odvojene segmente i sadržaje, a uz to osigurati reprezentativnost na kvartovskoj razini i istodobno intimu za lokalnu zajednicu* (intervju 2).

Istaknuto je kako tržnica ima lokalni karakter i treba biti dostupna i pristupačna stanovnicima Trešnjevke (a ne turistička atrakcija), a uz nju jako nedostaje uređeni trg kao ugodno mjesto boravka i okupljanja (intervju 1).

Istaknuto je i kako je neadekvatan prostor ispred crkve, gdje bi trebao biti trg umjesto montažne zgrade (intervju 5).

Potrebno je i *restrukturirati prometne površine, rješavanje parkirališta i garaža, provlačenje tramvajskih linija direktno iz Vukovarske* (intervju 2).

Kao neiskorišteni potencijali Trešnjevke spomenuti su zeleni koridori potoka, željeznica za prometno povezivanje, ZET-ova Remiza na Ljubljani kao novo gradsko središte, plato tržnice izvan radnog vremena i dr. (intervju 1 i 2), potencijal stvaranja mreže javnog prostora u vidu niza manjih javnih prostora za svaku sadržajnu ili administrativnu cjelinu (intervju 2).

Međutim, unatoč svim nedostacima Trešnjevka je i dalje *ugodan kvart* u kojemu je sve blizu i dobro je povezan s centrom grada (intervju 3 i 4), ima dovoljno sadržaja za različite generacije (za djecu, srednju dob i starije osobe) (intervju 3 i 4), pa je kvaliteta života dobra. Tržnica treba nuditi domaće i provjerene proizvode, koji trebaju biti dostupni i u poslijepodnevnim satima (intervju 3 i 4, 5). Naglašeno je i kako se *kvart mijenja*, doseljavaju se novi stanovnici (intervju 2, 5 i 6), pa treba sačuvati tržnicu za one koji se njom koriste dugi niz godina i trebaju usluge malih obrta i pristupačne cijene (intervju 6).

ANKETNO ISTRAŽIVANJE

Podaci prikupljeni ranije provedenom desk-analizom i u prvom dijelu terenskog istraživanja poslužili su za oblikovanje anketnog upitnika i provedbu anketnog istraživanja kako bi se građanima omogućilo da sudjeluju u planiranju procesa preobrazbe prostora.

PROVEDBA ANKETE

Provedena je **Anketa o formiranju središta gradske četvrti i uređenju javnog prostora te prostora tržnice Trešnjevka** na prigodnom uzorku korisnika tržnice (N = 196, većinom stanovnici Trešnjevke – sjever). Anketa je bila anonimna i dobrovoljna, a proveli su ju metodom intervjua licem u lice studenti sociologije s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i djelatnici Gradskog ureda za strategijsko planiranje i razvoj Grada. Tijekom razgovora anketari su **osim ispunjavanja anketnog upitnika bilježili sve komentare sugovornika.**

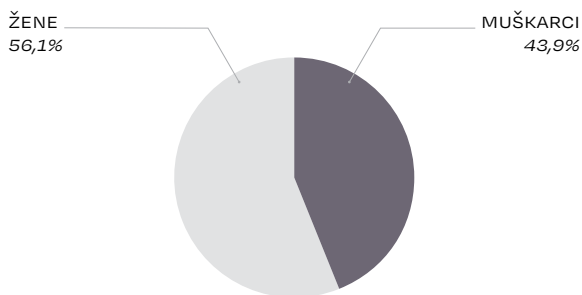
OPIS UZORKA

Interes za sudjelovanje i odaziv na ispunjavanje anketnog upitnika bio je zadovoljavajući te je nadmašen prvotno planirani broj od 150 anketa. Pri anketiranju se vodilo računa o dobnoj i spolnoj strukturi sudionika, kao i njihovu mjestu stanovanja, pa se može zaključiti kako je **prigodni uzorak korisnika tržnice Trešnjevka** u skladu s demografskim značajkama Gradske četvrti Trešnjevka – sjever (Popis stanovništva iz 2011. g.). U anketnom istraživanju sudjelovalo je ukupno 196 sudionika (N = 196), od čega 110 žena i 86 muškaraca (grafikon 6). Sudjelovale su isključivo punoljetne osobe, a dobna struktura uzorka u skladu je sa značajkama populacije korisnika tržnice Trešnjevka te prevladavaju starije osobe. Anketirane su 102

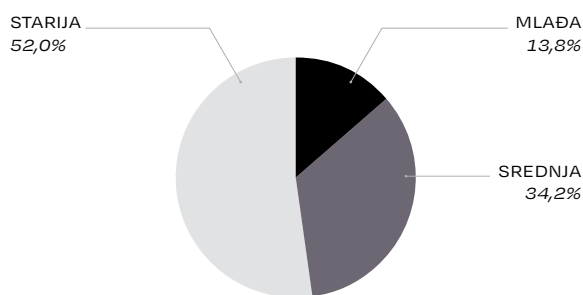

◀ SLIKA 10.
PROVEDBA ANKETE NA
TREŠNJEVAČKOM TRGU
19. TRAVNJA 2019.
GODINE.

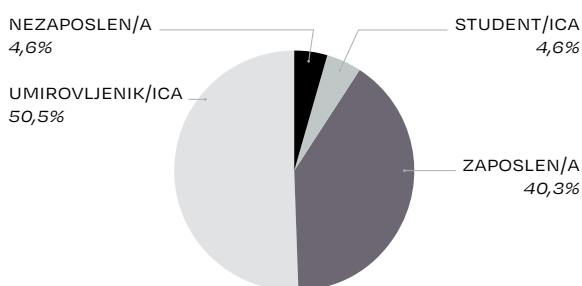

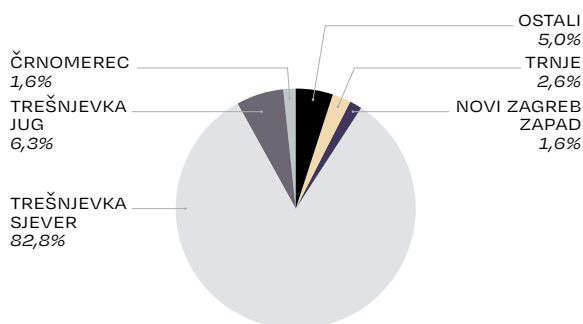
▲ **GRAFIKON 6.**
ISPITANICI PREMA SPOLU.

▲ **GRAFIKON 7.**
ISPITANICI PREMA DOBNIM SKUPINAMA.

▲ **GRAFIKON 8**
ISPITANICI PREMA RADNOM STATUSU.

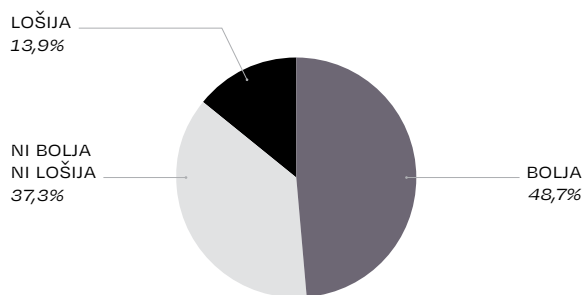
▲ **GRAFIKON 9.**
ISPITANICI PREMA GRADSKOJ ČETVRTI U KOJOJ ŽIVE.

osobe starije životne dobi, 67 osoba srednje životne dobi i 27 mladih osoba (grafikon 7). Prema radnom statusu (grafikon 8) 99 osoba su umirovljenici (50,5 %), 79 osoba je zaposleno (40,3 %), 9 studenata i 9 nezaposlenih, pa su istraživanjem pokrivena različita skupina korisnika tržnice, od redovitih svakodnevnih korisnika do onih koji dolaze jednom tjedno, ali i onih koji na tržnicu dolaze samo povremeno. Ispitanici su većinom stanovnici Trešnjevke – sjever (N = 159) i susjednih gradskih četvrti (Trnje i Trešnjevka – jug: ukupno 17 ispitanika), ostali su iz različitih gradskih četvrti (grafikon 9), a na Trešnjevku većinom dolaze zbog radnog mjesta. Za četiri sudionika nije zabilježen podatak o gradskoj četvrti u kojoj stanuju.

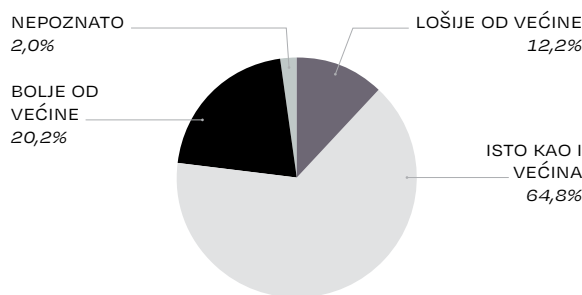
Također je važno napomenuti kako je većinom riječ o stanovnicima koji u gradu Zagrebu žive od rođenja (63 osobe, tj. 32 %) ili većinu života (57 osoba, tj. 29,1 %), što je ukupno više do 60 % uzorka, a dio anketiranih živi u Zagrebu dulje od pet godina (47 osoba, tj. 24 %), dok je samo 15 ispitanika u Zagrebu kraće od pet godina. Navedeni podatak nije zabilježen za 13 sudionika (6,6 %).

OPIS ANKETNOG UPITNIKA

Anketni upitnik sastojao se od 20 pitanja. Prvih šest pitanja odnosilo se na sociodemografske podatke o ispitaniku. Pet se pitanja odnosilo na učestalost i razloge dolaska na Tržnicu Trešnjevka te na procjenu potrebnih sadržaja u javnom prostoru i način njegova uređenja. Jedno se pitanje odnosilo na procjenu kvalitete prostora Trešnjevačkog trga, tržnice i Parka Zvonimira Milčeca. Od ispitanika se tražila procjena kvalitete zaštite od kriminala i nasilja te od prometa i nezgoda, kao i procjena razine ugodnosti boravka. Tri su se pitanja odnosila na promjene koje su nužne za podizanje kvalitete tih prostora. Sljedeća tri pitanja odnosila su se na prometne probleme i njihova rješenja, a dva posljednja na spremnost građana da sudjeluju u donošenju odluka o prostoru te koji oblik participacije preferiraju. Na kraju ankete ispitanici su mogli dati svoj završni komentar te su informirani o mogućnosti slanja dodatnih prijedloga na službenu adresu e-pošte.

▲ **GRAFIKON 10**
 PROCJENE KVALITETE ŽIVOTA ANKETIRANIH STANOVNIKA
 TREŠNJEVKA – SJEVER U ODNOSU NA DRUGE GRADSKJE
 ČETVRTI U ZAGREBU.

▲ **GRAFIKON 11.**
 SAMOPROCJENA ISPITANIKA O NJIHOVU MATERIJALNOM
 STATUSU U ODNOSU NA DRUGE.

PRIJEDLOZI GRAĐANA DOSTAVLJENI ELEKTRONIČKOM POŠTOM

Otvorena je i službena adresa e-pošte gp.prostor.sredista.tresnjevke@zagreb.hr na koju su svi zainteresirani građani mogli poslati prijedloge, koji su također analizirani. Obavijest o adresi e-pošte objavljena je na službenim stranicama Grada Zagreba i u medijima, a izravno je poslana Gradskoj četvrti Trešnjevka – sjever i mjesnim odborima u obuhvatu projekta te Centru za kulturu Trešnjevka, udrugama i svim sudionicima u fokus-grupama kako bi se prosljedila što široj zainteresiranoj javnosti. Elektroničkim putem tijekom travnja i svibnja 2019. godine zaprimljeno je šest poruka s prijedlozima građana.

Potrebu za postavljanjem punkta s pitkom vodom (*Francek*) u Parku Zvonimira Milčeca u drugoj poruci e-pošte argumentira se ovako: *pristup besplatnoj pitkoj vodi u javnom prostoru predstavlja komunalni, javnozdravstveni i civilizacijski standard te je dio zagrebačke urbane tradicije.* Zatim se navodi prijedlog sadnje još drveća radi boljeg hlada u središtu Parka i sadnje urbanog voćnjaka sjeverno od Parka prema školi (neuređena zelena površina na uglu uz Novu cestu i Tratinsku ulicu). Sljedeće poruke naglašavaju važnost očuvanja *šarma* placa i poticanja javnog prijevoza, a ograničavanja automobilske (uključujući i gradnju podzemne garaže koja bi mogla privući još više prometa) te opisuju promjene kvarta koje nose nove potrebe stanovnika: *Trešnjevka je zadnjih godina jako narasla kao kvart blizu centra Grada Zagreba, pa nedostaju: zelene površine među zgradama (koje su niknule u zadnje vrijeme), parkovi i sportski, zabavni i drugi sadržaji za djecu, parkirna mjesta i zabrana parkiranja u*

uskim ulicama (kao što su Iločka, Gorjanska, Garićgradska i Cernička) osim za stanare. Prvu pristiglu poruku e-poštom prenosimo u cijelosti jer jasno ilustrira vezanost stanovnika uz Trešnjevku i elaboriranost prijedloga: *Kao stanovnik naše Trešnjevke, jako mi je drago ako se nešto promijeni na bolje na našem Trešnjevačkom placu. Sramota je kako izgleda centar naše najveće općine u Zagrebu. Jedna krasna Vukovarska avenija završava s jednim trgov koji ne služi na čast gradu Zagrebu. Predlažem: Natkriti tržnicu kako se prodavači i kupci ne bi smrzavali ili kisnuli (uzor bude tržnica u centru Krakowa, Toulousea ili Barcelone). U okolici po rubu niz malih restorana i kafića gdje se građani mogu družiti, probati specijalitete koji se prodaju. Velika podzemna garaža istočno. Iznad nje primjeren poslovno-stambeni objekt. Devedesetih godina (znači prije 1990.) bio je gotov projekt stambeno poslovne zgrade na istočnoj strani Placa, tu gdje je sada ružan parking. A one brvnare da ne spominjem. Razmisliti o rušenju i onako montažne zgrade Konzuma (bivša NaMa), kako bi se otvorio prostor ispred crkve. Samu crkvu bi trebalo isto urediti. Na uglu Ozaljske i krapinske trebalo bi sagraditi reprezentativniju poslovno-stambenu zgradu. Možda izgleda previše, ali nije. Treba htjeti. Novac i investitori se uvijek nađu. Držim palčeve.*

Prvi val anketiranja proveden je u petak 19. travnja 2019., a drugi u subotu 27. travnja 2019. godine od 9 do 13 sati na Trešnjevačkom trgu, na najfrekventnijem dijelu na sjevernom ulazu u tržnicu. Sekundarna lokacija anketiranja građana bila je na južnom ulazu u tržnicu koji je manje frekventan, ali se njim koriste stanovnici okolnih ulica i dijelova Trešnjevke – jug (primjerice stanovnici Knežije). Vrijeme provedbe

i dani provedbe izabrani su prema frekvenciji dolazaka na tržnicu (petak i subota kao najfrekventniji dani) uzimajući u obzir eventualnu razliku između zaposlenih korisnika koji najviše dolaze subotom i svih ostalih koji dolaze radnim danima. Dodatni kriterij odabira datuma bila je činjenica da je 19. travnja bio Veliki petak pa se očekivao veći broj posjetitelja zbog Uskrsa. Poziv na sudjelovanje u anketnom istraživanju objavljen je javno na službenim stranicama Grada Zagreba i u medijima, a poslan je i izravno na adrese Gradske četvrti Trešnjevka – sjever, mjesnih odbora, Centra za kulturu Trešnjevka, *Mapiranja Trešnjevke* i dr.

REZULTATI ANKETNOG ISTRAŽIVANJA

Prema rezultatima anketnog istraživanja može se zaključiti kako se korisnici tržnice i prostora u obuhvatu Gradskog projekta slažu kako je nužno urediti tržnicu i okolni prostor te su vrlo pozitivno prihvatili ideju o gradskom projektu uređenja središta Trešnjevke. Tržnicu korisnici prepoznaju kao mjesto kupnje domaćih proizvoda (ali samo kod onih u koje korisnici imaju povjerenje!) po pristupačnim cijenama,

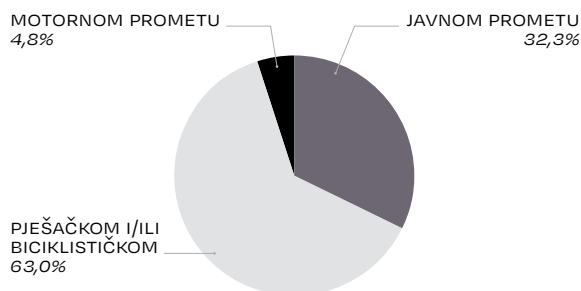
ali i kao mjesto susreta i druženja, posebno za umirovljenike i stariju populaciju stanovnika Trešnjevke – sjever te je te značajke važno očuvati u budućim prostornim intervencijama.

Osnovni problemi i prijedlozi koje ističu sudionici istraživanja odnose se na:

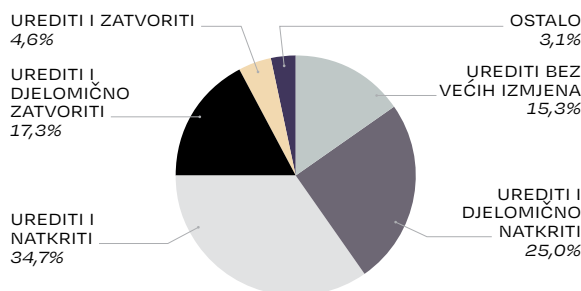
- 1. potrebu uređenja tržnice i prilaznog prostora** (najviše se ističe sjeverni ulaz u tržnicu preko Trešnjevačkog trga, ali se naglašava i neprohodnost okolnih ulica)
- 2. nesigurnost od automobilske prometa** (ponačajnije se odnosi na pješake) na području prometnog čvorišta Tratinska – Vukovarska – Krapinska – Ozaljska ulica i Trešnjevačkog trga
- 3. zakrčenost prostora prometom u mirovanju** (parkiranim automobilima i dostavnim vozilima)
- 4. potrebu uvođenja različitih sadržaja na prostor tržnice** (različiti tematski sajmovi, festivali i sl.) i otvaranje mogućnosti njezina korištenja u poslijepodnevnim satima za različite aktivnosti (pritom se ističe potreba multifunkcionalnosti prostora, ali i stvaranje **mogućnosti kupnje domaćih proizvoda provjerene kvalitete** (OPG-ova, certificiranih prodavača) **u kasnijim satima od 17 do 20** (tj. poslije završetka radnog vremena).

▼ **TABLICA 8.**
PROCJENA U KOJOJ MJERI NEDOSTAJU ODREĐENI SADRŽAJI I AKTIVNOSTI NA PROSTORU SREDIŠTA TREŠNJEVKE.

	središnji trg	javni zeleni prostor	pješačka zona	drvoredi	urbana oprema	parking za motorna vozila	parking za bicikle	kafići	zalogajnice i mali restorani	mali kvartovski dućani	zanatske radnje	specijalizirane trgovine	tržnica-sajam organske hrane	tržnica-sajam rabljene robe	tržnica-specijalizirani sajam	festivali, kino na otvorenom i dr.	
UMIROVLJENIK/UMIROVLJENICA	uopće ne	7	13	12	10	4	11	11	72	24	26	18	20	13	20	11	6
	u manjoj mjeri	5	8	6	8	21	10	10	7	14	13	14	18	4	8	9	2
	donekle	16	30	20	17	22	21	17	9	15	15	11	17	15	13	11	10
	u većoj mjeri	17	20	19	16	18	12	11	7	23	17	20	16	15	18	15	18
	u jako velikoj mjeri	53	27	41	46	33	41	47	2	21	26	34	26	50	38	52	61
ZAPOSLEN/ZAPOSLJENA	uopće ne	2	7	3	5	5	7	2	43	16	22	14	15	8	8	6	9
	u manjoj mjeri	8	14	11	3	11	5	6	23	20	10	14	13	8	13	5	2
	donekle	16	14	14	24	23	19	11	5	20	21	18	30	14	14	13	8
	u većoj mjeri	22	20	20	21	20	17	20	5	12	17	10	10	14	16	22	18
	u jako velikoj mjeri	31	24	31	26	20	31	39	2	10	8	21	9	34	27	32	41

▲ **GRAFIKON 12.**
STAVOVI ANKETIRANIH KOJOJ VRSTI PROMETA TREBA DATI PREDNOST NA PODRUČJU BUDUĆEG SREDIŠTA TREŠNJEVKE

▲ **GRAFIKON 13.**
STAVOVI KORISNIKA TRŽNICE TREŠNJEVKA O POTREBI I NAČINU NJEZINA UREĐENJA.

Najvažniji su nalazi anketnog istraživanja prema temama:

1. Društvena i komunalna infrastruktura, sadržaji i aktivnosti (tablica 8)

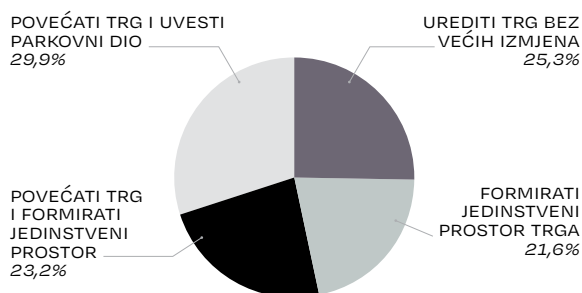
- ▶ pri pitanju o mjeri u kojoj im, na ljestvici od 1 do 5, nedostaju određeni sadržaji na prostoru središta Trešnjevke ispitanici su istaknuli da **ne nedostaje kafića** (aritmetička sredina 1,65), dok su **svi ostali ponuđeni sadržaji prepoznati kao oni koji donekle nedostaju** s ocjenom 3: zalogajnice (2,88), mali kvartovski dućani (2,85), zanatske trgovine (3,23) i specijalizirane trgovine, npr. željezarija i sl. (2,95).

2. Zadovoljstvo, ugodnost i sigurnost boravka na Trešnjevačkom trgu, tržnici i u parku

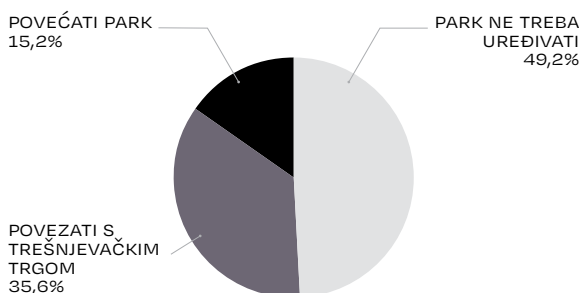
- ▶ kao **najkvalitetniji prostor u svim trima kategorijama** (ugodnost boravka, sigurnost i zadovoljstvo) ocijenjen je **Park Zvonimira Milčeca**
- ▶ korisnici prostora tržnice i trga općenito su zadovoljni ugodnošću boravka na sva tri navedena prostora, ali nisu zadovoljni sigurnošću od prometa jer je čak **50 % ispitanika dalo najnižu ocjenu sigurnosti od prometa na Trešnjevačkom trgu**, dok ga 34 % ispitanika smatra djelomično sigurnim
- ▶ sigurnost od kriminala procijenjena je kao relativno zadovoljavajuća
- ▶ iako su ispitanici relativno zadovoljni i jako vezani uz navedeni prostor, svi ističu potrebu njegova uređenja i unapređenja kvalitete, pa je **zaključak istraživanja da je cjelokupan prostor središta Trešnjevke potrebno urediti, čime bi se podigla razina zadovoljstva, ugodnosti i sigurnosti boravka** – navedeni nalaz u skladu je s rezultatima fokus-grupa i intervjua.

3. Promet (grafikon 12):

- ▶ **više od 70 % ispitanika** složilo se s tvrdnjama da je **potrebno ograničiti automobilski promet** (i onaj u mirovanju), a **prednost dati javnom prometu (33,7 % ispitanika, tj. 65 osoba) i pješaćkom te biciklističkom prometu (61,7 %, tj. 119 osoba)**, ali tako da bude dobro organiziran i da ima zadovoljavajuću infrastrukturu jer inače i biciklistički promet može predstavljati problem za pješake
- ▶ pri pitanju (s višestrukim izborom) o rješenju prometa u mirovanju s uvođenjem **strožeg kažnjavanja nepropisnog parkiranja** slaže se **33,8 % ispitanika** (66 osoba), 29,1 % (57 osoba) misli da je promet u mirovanju potrebno riješiti **formiranjem pješacke zone i zabranom parkiranja motornih vozila**, dok **unapređenje javnog prijevoza** predlaže 22,6 % (44 ispitanika), a s **izgradnjom podzemne garaže slaže se većina ispitanika – njih 54,1 % (106 osoba)**
- ▶ **pri pitanju o sadržajima koji nedostaju središtu Trešnjevke ispitanici su nedostatak pješacke zone ocijenili visokom ocjenom 4** (aritmetička sredina: 3,75), kao i nedostatak uređenog parkinga za motorna vozila (3,72) i parkinga za bicikle (3,92)
- ▶ možemo zaključiti da je promet na području obuhvata GP-a potrebno prilagoditi potrebama stanovnika, korisnika tržnice i trga te smanjiti negativan utjecaj automobilskog prometa na kvalitetu prostora, ugodnost i sigurnost boravka i poboljšati infrastrukturu biciklističkog prometa, te omogućiti pješacima i biciklistima nesmetan prolaz u širem području središta Trešnjevke – u skladu s fokus-grupama i intervjuima, pri čemu je važan naglasak s fokus-grupama i intervjua afirmiranje Gagarinova puta

▲ GRAFIKON 14.
STAVOVI KORISNIKA O POTREBI I NAČINU
UREĐENJA TREŠNJEVAČKOG TRGA.

▲ GRAFIKON 15.
STAVOVI KORISNIKA O POTREBI TE O NAČINU
UREĐENJA PARKA ZVONIMIRA MILČECA.

i drugih pješačkih putova te stvaranje novih prolaza koji bi povezali Trnje i Trešnjevku sve do Parka Stara Trešnjevka.

4. Prijedlozi za uređenje tržnice i cjelokupnog prostora središta Trešnjevke

Tržnica Trešnjevka (grafikon 13):

- ▶ da je tržnicu potrebno urediti **bez većih izmjena smatra 15,3 % ispitanika** (30 osoba)
- ▶ da je **tržnicu potrebno natkriti smatra ukupno 60 % ispitanika**, pri čemu se s djelomičnim natkrivanjem slaže 25 % ispitanika (49 osoba), a s potpunim natkrivanjem njih 34,7 % (68 osoba)
- ▶ da je tržnicu potrebno **natkriti i djelomično zatvoriti smatra 17,3 % ispitanika** (34 osobe)
- ▶ da je tržnicu potrebno urediti i **zatvoriti smatra samo 4,6 % ispitanika** (9 osoba), a šest osoba nije odgovorilo na pitanje
- ▶ pri pitanju o sadržajima i mjeri u kojoj nedostaju ispitanici ističu kako im **najviše nedostaje sezonskih događanja i festivala poput Adventa ili kina na otvorenom** (4,23), malo manje im nedostaju specijalizirani sajmovi poput sajma vina ili pčelarskih proizvoda i sl. (3,86), a sajmovi domaće organske hrane dobili su još malo nižu ocjenu (3,78), no **najmanje su prihvaćeni prigodni sajmovi rabljene robe** (3,48), pri čemu je važno napomenuti da su mišljenja podijeljena na one koji apsolutno odbijaju tu mogućnost i one koji su za takve sajmove, ali ističu da ih je potrebno dobro regulirati da se ne bi dogodio nered
- ▶ **možemo zaključiti da je tržnicu potrebno natkriti, ali ne zatvoriti u potpunosti** te obogatiti s novim i povremenim sadržajima koji bi privukli različite društvene skupine i u različito doba dana od radnog vremena tržnice (npr. kino ili Advent navečer i sl.) – navedeni nalaz **u skladu je s rezultatima fokus-grupa i intervjua.**

Trešnjevački trg (grafikon 14):

- ▶ ispitanici ističu, **na ljestvici od 1 do 5**, da Trešnjevci izrazito nedostaje **središnji trg s visokih 4** (aritmetička sredina: 3,95), kao i **zelene površine (3,42) i drvoredi (3,78)**
- ▶ da je trg potrebno urediti bez većih izmjena smatra 25,3 % ispitanika (30 osoba)
- ▶ da je potrebno **formirati jedinstveni trg smatra 75 % ispitanika**, od čega 21,4 % ispitanika (42 osobe) smatraju da je to potrebno napraviti samo povezivanjem postojećih dijelova, njih 23% (45 osoba) smatra da je pritom trg potrebno povećati, a **29,9 % (58 osoba) smatra kako je osim povećanja potrebno uvesti i zelenilo na trg**
- ▶ **možemo zaključiti da je trg potrebno urediti, povećati i povezati u jedinstvenu cjelinu** ugodnu za boravak i druženje te pritom uvesti **zelenilo** – navedeni nalaz **u skladu je s rezultatima fokus-grupama i intervjua.**

Park Zvonimira Milčeca (grafikon 15):

- ▶ da je park potrebno ostaviti kakav jest smatra 49,2 % ispitanika (94 osobe)
- ▶ da je park potrebno povezati s Trešnjevačkim trgom i smanjiti utjecaj okolnog prometa smatra 35,6 % (68 osoba)
- ▶ da je park potrebno povećati i formirati zeleni prostor središta Trešnjevke smatra 15,2 % ispitanika (29 osoba)
- ▶ **možemo zaključiti da je park dobro uređen i nije ga potrebno mijenjati, ali je potrebno smanjiti utjecaj okolnog prometa** i povećati sigurnost noću (ispitanici mlađe životne dobi istaknuli su park kao nesiguran prostor noću, za razliku od dnevnih korisnika koji nisu smatrali park nesigurnim prostorom).

PREDSTAVLJANJE REZULTATA

U skladu s načelima provedbe procesa participiranja građana od rane faze te s interesom koji su sudionici iskazali, održano je javno predstavljanje rezultata istraživanja 11. srpnja 2019. u Centru za kulturu Trešnjevka.

Cilj je predstavljanja bio sudionike istraživanja i zainteresiranu javnost informirati o sociološkim smjernicama za Gradski projekt Prostor središta Trešnjevke, a koje su proizašle iz njihova neposredna doprinosa te iz prethodno prikupljenih podataka.

Poziv na predstavljanje rezultata o ranoj izravnoj participaciji javnosti, a u sklopu Gradskog projekta Prostor središta Trešnjevke, upućen je Vijeću gradske četvrti te mjesnim odborima Stara Trešnjevka, *Silvije Strahimir Kranjčević*, *Antun Mihanović* i *Nikola Tesla* i svim sudionicima u fokus-grupama, intervjuiima te građanima koji su svoje prijedloge dostavili e-poštom. Poziv je objavljen i na mrežnim stranicama Grada Zagreba i Centra za kulturu Trešnjevka te na stranici na Facebooku Gradskog ureda za strategijsko planiranje i razvoj Grada.

► **SLIKA 11.**
 PREDSTAVLJANJE
 REZULTATA
 PARTICIPACIJE 11. SRPNJA
 2019. GODINE
 U CENTRU ZA KULTURU
 TREŠNJEVKA.

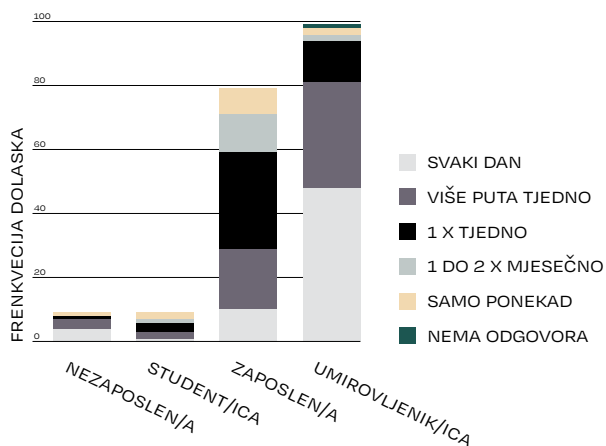

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Temeljni aspekt provedenoga sociološkog istraživanja i apsolutni prioritet, pa time i polazna točka pri uređenju prostora središta Trešnjevke trebaju biti ljudi, odnosno zadovoljavanje potreba i zadovoljstva stanovnika i svakodnevnih korisnika prostora, što znači formiranje kvalitetnog, ugodnog i sigurnoga pješačkog prostora za druženje, boravak i susrete različitih generacija i društvenih grupa, u različita vremena i s različitim sadržajima.

OČUVANJE IDENTITETA I AUTENTIČNOSTI TRŽNICE

Kako je riječ o dugogodišnjim stanovnicima koji su emotivno vezani uz tržnicu i Trešnjevku koju ističu kao *svoj kvart* u kojemu vole živjeti bez obzira na niz problema s kojima se susreću, potrebno je pri uređenju voditi brigu o očuvanju identiteta i autentičnosti tržnice. Dio sudionika istraživanja ne želi nikakve promjene u izgledu tržnice, dok drugi predlažu njezino natkrivanje ili zatvaranje dijela tržnice. No potrebno je tržnicu i osuvremeniti te ponuditi drugim društvenim

▲ **GRAFIKON 16.**
FREKVENCIJA DOLAZAKA NA TRŽNICU
PREMA RADNOM STATUSU KORISNIKA.

skupinama i mlađim korisnicima nove sadržaje i oblike korištenja kako bi tržnica doista oživjela nakon preuređenja te pozitivno djelovala na revitalizaciju šireg prostora Trešnjevke.

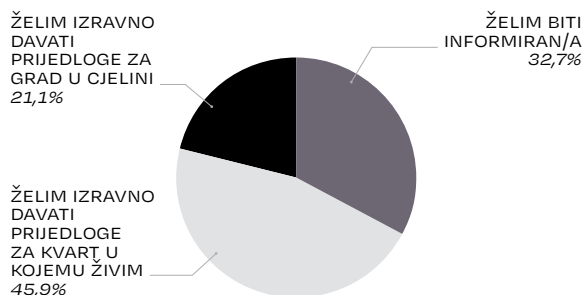
Važno je istaknuti kako su prema anketnom istraživanju svakodnevni korisnici tržnice većinom stariji stanovnici Trešnjevke – sjever, umirovljenici slabijeg materijalnog statusa (grafikon 8, grafikon 9, grafikon 11 i grafikon 16) te je nužno poduzeti mjere kako preuređenje tržnice ne bi dovelo do znatnog poskupljenja svih proizvoda.

RJEŠENJE PROMETNOG PROBLEMA

Možemo zaključiti kako se u svim prijašnjim studijama, pa tako i u svim analizama provedenim u ovom istraživanju, jasno izražava stav svih aktera o potrebi rješenja prometnog preopterećenja (automobilski promet kao najveći problem za kvalitetu i ugodnost boravka i korištenja prostora) i nesigurnosti za pješake, ali i za sve sudionike u prometu koja iz njega proizlazi.

Nesigurnost pri kretanju i boravku u prostoru prisutna je zbog neodržavanja (rupe na nogostupima, neadekvatno popločenje i drugo) i potpune zakrčenosti (automobilska, neadekvatno postavljanje znakova te kanti i spremnika za odlaganje otpada, štandovi i drugo) što je iznimno opasno za slijepce i slabovidne osobe i druge osobe s invaliditetom ili teškoćama u kretanju te njegove prometne preopterećenosti.

Iskazana je potreba za uređenjem sustava parkiranja, pri čemu se prijedlozi kreću od izgradnje podzemne garaže ispod tržnice do potpune zabrane automobilske prometa u dijelu obuhvata ovoga gradskog projekta i aktiviranja alternativnih prometnih pravaca te poticanja alternativne urbane mobilnosti – jačanje javnog prijevoza, biciklističkih staza i sl.

▲ GRAFIKON 17.
STAVOVI ANKETIRANIH GRAĐANA O POŽELJNOM
OBLIKU PARTICIPACIJE U POSTUPKU DONOŠENJA
ODLUKA O PROSTORU.

FORMIRANJE KVARTOVSKOG SREDIŠTA

Iskazan je stav građana o potrebi formiranja pješačke zone u kojoj bi korisnici tržnice bili sigurni od u prvom redu automobilske, ali i nereguliranoga biciklističkog prometa i aktiviranja pješačkih poveznica s okolnim kvartovima (primjerice Gagarinov put kao veza prema Trnju, stav koji kontinuirano i vrlo artikulirano zastupaju udruge građana, ali i sudionici u anketi) i Parkom Stara Trešnjevka, čime bi se oblikovao ugodan prostor za pješake i integriralo središnji prostor Trešnjevke u svrhovitu cjelinu. Riječ je se o povezivanju najjačih identitetskih markera Trešnjevke – tržnice Trešnjevka i Parka Stara Trešnjevka – i njihovu povezivanju u kvalitetan i ugodan prostor središta kvarta.

OČUVANJE I UVOĐENJE JAVNIH ZELENIH POVRŠINA

Svi sudionici istraživanja ističu potrebu očuvanja javnih zelenih površina i uvođenja zelenila u prostor središta Trešnjevke (prijedlozi se kreću od sadnje drveća – ali pažljivo da ne izaziva alergije i da je autohtono, npr. stablo

trešnje – do formiranja parka južno od tržnice ili zelenih otoka u novooblikovanom javnom prostoru središta Trešnjevke). Sudionici anketnog istraživanja istaknuli su zadovoljstvo uređenjem Parka Zvonimira Milčeca kao sigurnim prostorom za dječju igru.

POŽELJAN OBLIK PARTICIPACIJE

Odaziv na provedeno istraživanje pokazuje koliko je sudionicima stalo do Trešnjevke, a to je iznimno važan potencijal za uspješno uređenje prostora i prihvaćanje novih rješenja. Rezultati istraživanja pokazuju da su stanovnici jako zainteresirani za participaciju u odlučivanju o prostoru jer:

- ▶ 32,7 % ispitanika želi biti informirano o promjenama koje se planiraju u prostoru
- više od 65 % ispitanika izrazilo je želju da izravno participiraju u procesima odlučivanja
- 45,9 % (89 osoba) iskazalo je želju za sudjelovanjem u odlučivanju o prostornim promjenama u kvartu u kojemu žive
- 21,1 % (41 osoba) iskazalo je želju za sudjelovanjem u odlučivanju na razini cijeloga grada (grafikon 17).

Smjernice su oblikovane s ciljem unapređivanja kvalitete života stanovnika Trešnjevke i svakodnevnog korištenja prostora građana i drugih korisnika, a na temelju sociološke studije i provedene rane izravne participacije građana u sklopu Gradskog projekta Prostor središta Trešnjevke. Uključuju rezultate anketnog istraživanja, fokus-grupa i intervjua s građanima i predstavnicima institucija i udruga te nalaze šire sociološke studije. Strukturirane su kao opće i specifične tematske smjernice.

Pored izrade programa gradskog projekta, a zbog čega su ponajprije i nastale, smjernice mogu poslužiti kao osnova za dalju participaciju građana u razvoju tog prostora.

SMJERNICE

OPĆE SMJERNICE

Na prostoru središta Trešnjevke potrebno je:

- ▶ oblikovati cjelovit (koherentan) i siguran javni prostor usmjeren na pješaka i održivu mobilnost
- ▶ unaprijediti kvalitetu života stanovnika i podići kvalitetu prostora, što uključuje kvalitetno i primjereno osmišljavanje i uređenje javnog prostora, urbanu opremu uključujući i pitku vodu, prilagodbu osobama s teškoćama u kretanju, svim dobnim skupinama i različitim vrstama aktivnosti u različito vrijeme
- ▶ osmisлити integriran, ali raznovrstan javni prostor koji će okolne ulice, prostor trga (današnji rascjepkani i zatrpani prostor Trešnjevačkog trga) i parkovni dio (prostor Parka Zvonimira Milčeca otok je *odrežan* brzim prometnicama) povezati s tržnicom i okolnim prostorom u smislenu arhitektonsku i kognitivnu cjelinu koja omogućuje kvalitetno provođenje vremena i sigurno obavljanje svih aktivnosti (obveznih, neobveznih i društvenih) te je u skladu s identitetskim karakterom stare Trešnjevke (male ulice, vrtovi, druženje, susjedstvo)
- ▶ ozeleniti prostor, tj. uvesti što više zelenila u različitim oblicima – od cvijeća u teglama do drvoreda u ulicama i vertikalnih vrtova na zgradama u funkciji tržnice, zajedničkog kvartovskog vrta i/ili voćnjaka te zelenih površina na krovovima (Kisić, 2018: 180–206)
- ▶ očuvati identitet tržnice.

SPECIFIČNE TEMATSKE SMJERNICE

TRG

- ▶ oblikovanje jedinstvenoga središnjeg javnog prostora kvarta koji je namijenjen sigurnom i ugodnom boravku i druženju različitih društvenih skupina ili pojedinaca
- ▶ formiranje središnjeg trga koji mora biti povezan s tržnicom, parkom i crkvom u smislenu, prohodnu, lako dostupnu i koherentnu cjelinu.

TRŽNICA

Preuređenje tržnice, u smislu unapređenja njezine prostorne organizacije i sadržaja, **ali očuvanja njezina lokalnog identiteta** (natkriti tržnicu, ali je ne zatvoriti):

- ▶ omogućiti multifunkcionalnost prostora i korištenje prostora izvan radnog vremena tržnice
- ▶ radno vrijeme, ponudu i sadržaje prilagoditi i onima koji se sad tržnicom koriste samo jednom tjedno ili rjeđe (zaposleni, mladi – studenti, školarci i dr.)
- ▶ omogućiti različita sezonska, festivalska i povremena kulturna i druga događanja (od kina na otvorenom do sajмова domaće, organske hrane i sl.)
- ▶ sačuvati dostupnost ponude tržnice osobama slabijeg materijalnog statusa zbog lokalnog stanovništva i većine svakodnevnih korisnika (umirovljenici, slabiji materijalni status)
- ▶ uređenje pristupa i okolnim javnim prostorima te tramvajskim stajalištima kako bi se omogućilo sigurno i jednostavno kretanje prostorom te korištenje javnog prijevoza u dolasku i odlasku s tržnice za sve osobe s teškoćama u kretanju ili osobe s invaliditetom.

PROMET

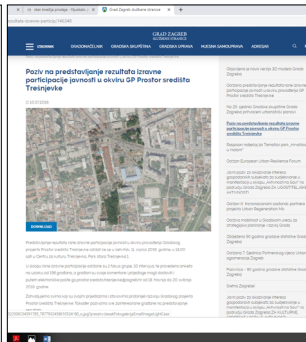
- ▶ dati prednost pješačkom, biciklističkom i javnom prometu (uz adekvatnu infrastrukturnu opremljenost npr. biciklističke staze i parkirališta), tj. alternativnoj urbanoj mobilnosti koja može značajno utjecati na kvalitetu života stanovnika Trešnjevke (smanjenje razine buke i zagađenja ispušnim plinovima, mogućnost druženja i sigurnog kretanja pješaka i biciklista, što pozitivno utječe na zdravlje i dr.)
- ▶ omogućiti sigurnu, pješačku i biciklističku središnju zonu i povezanost Trešnjevke s okolnim kvartovima (Trnje i Trešnjevka – jug) i povezanost novoga javnog prostora središta Trešnjevke s tržnicom i ostalih sadržaja u blizini

(crkve, škole, Centra za kulturu Trešnjevka i Parka Stara Trešnjevka)

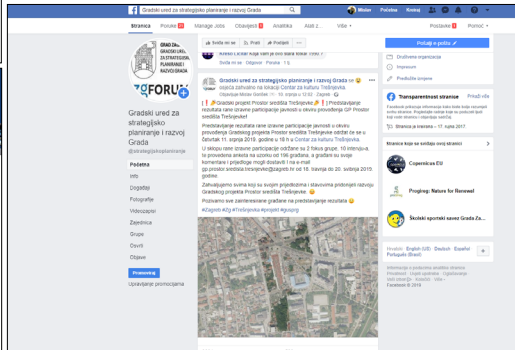
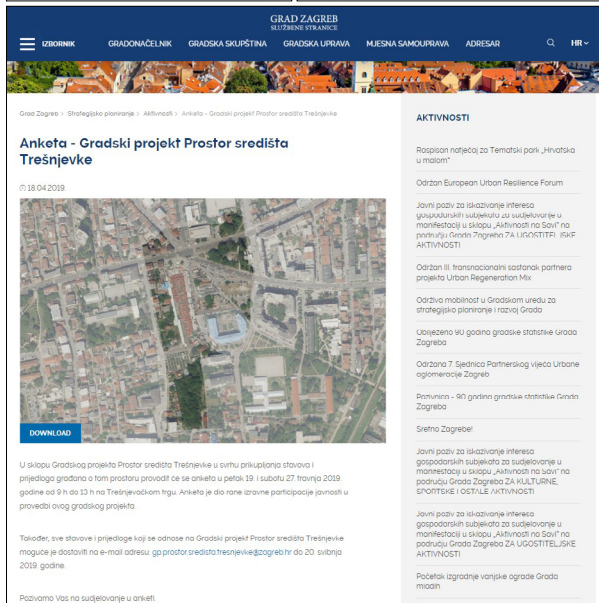
- ▶ izgradnjom podzemne garaže rasteretiti prostor od prometa u mirovanju
- ▶ stvaranje uvjeta za korištenje javnog prostora i javnog prijevoza za sve ranjive skupine, npr. djece, osoba s teškoćama u kretanju i osoba s invaliditetom (usklađivanje sa zakonskom regulativom i dokumentima Grada Zagreba, npr. Razvojnim strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, primjerice u dijelu o stanovanju, mobilnosti i pristupačnosti te s ostalim relevantnim dokumentima).

JAVNE ZELENE POVRŠINE

- ▶ očuvanje postojeće javne zelene površine i kvalitnog zelenila
- ▶ formiranje nove javne zelene površine
- ▶ uvođenje novih zelenih površina, na što više načina i u što više segmenata (drvoređi u okolnim ulicama, zeleni krov tržnice, trešnje i drugo autentično zelenilo na novom središnjem trgu i dr.) radi podizanja zadovoljstva korisnika i kvalitete prostora te pozitivnog utjecaja zelenila na kvalitetu života (smanjenje negativnih urbanih utjecaja, npr. prometa, zagrijavanja i dr.) te očuvanja identiteta Trešnjevke.

SLIKA 12. OBAVJEŠTAVANJE GRAĐANA O PROVEDBI PARTICIPACIJE.

LITERATURA

- ▶ Álvarez Fernández et al. (eds.). (2017.) *Carbon Footprint and the Industrial Life Cycle. From Urban Planning to Recycling*. Springer.
- ▶ Berman, Tal. (2017.) *Public Participation as a Tool for Integrating Local Knowledge into Spatial Planning. Planning, Participation, and Knowledge*. Springer.
- ▶ Careva, Kristina; Lisac, Rene; Pletenac Tomislav; Vukić, Jana. (2017.) Akupunktura grada kao participativni alat za revitalizaciju javnog prostora. *Prostor* Vol. 25, No. 2(54) 2017, str. 190–199.
- ▶ Carmona, Matthew; de Magalhães, Claudio; Hammond, Leo. (2008.) *Public Space – the management dimension*. Routledge.
- ▶ Cidell, Julie; Prytherch, David (eds.). (2015.) *Transport, Mobility, and the Production of Urban Space*. Routledge.
- ▶ Clark, Julie; Wise, Nicholas (eds.). (2018.) *Urban Renewal, Community and Participation. Theory, Policy and Practice*. Springer.
- ▶ Cho, Im Sik; Križnik, Blaž. (2017.) *Community-Based Urban Development. Evolving Urban Paradigms in Singapore and Seoul*. Springer.
- ▶ Čaldarović, Ognjen; Lay, Vladimir. (1979.) *Karakteristični elementi fizionomije Zagreba i problemi gradskog značaja*. Istraživački izvještaj. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
- ▶ Čaldarović, Ognjen. (1989.) *Društvena dioba prostora*. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.
- ▶ Čaldarović, Ognjen. (1991.) *Marginalni slojevi i gradska sredina*. Zagreb: Biblioteka Socijalna zaštita.
- ▶ Čaldarović, Ognjen. (2011.) *Urbano društvo na početku 21. stoljeća. Osnovni sociološki procesi i dileme*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- ▶ Čaldarović, Ognjen; Šarinić, Jana. (2017.) *Suvremeni grad. Javni prostori i kultura življenja – primjer Zagreba*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- ▶ Dakić, Slavko. (1990.) *Kritika apstraktnog grada. O Zagrebu*. Zagreb: Centar za idejno-teorijski rad SDP.
- ▶ Dolenc, Danijela; Doolan, Karin; Tomašević, Tomislav. (2017.) Contesting Neoliberal Urbanism on the European Semi-periphery: The Right to the City Movement in Croatia. *Europe-Asia Studies. Issue 9: Activist Citizenship in Southeast Europe*. Volume 69, 2017. pp. 1401–1429.
- ▶ D'Onofrio, Rosalba; Trudiani, Elio. (2018.) *Urban Planning for Healthy European Cities*. Springer.
- ▶ Ewing, Reid; Clemente, Otto. (2013.) *Measuring Urban Design. Metrics for Livable Places*. Island Press.
- ▶ Frumkin, Howard; Frank, Lawrence; Jackson, Richard. (2004.) *Urban Sprawl and Public Health. Designing, Planning, and Building for Healthy Communities*. Island Press.
- ▶ Ganis, Mary. (2015.) *Planning Urban Places. Self-organising places with people in mind*. Routledge.

- ▶ Gehl, Jan; Svarre, Birgitte. (2013.) *How to study Public Life?* Island Press.
- ▶ Gehl, Jan. (2011.) *Life Between Buildings. Using Public Space.* Island Press.
- ▶ Gehl, Jan. (2010.) *Cities for People.* Island Press.
- ▶ Gospočić, Kristina. (2018.) *Participacija građana u urbanom planiranju lokalne zajednice: primjer dviju zagrebačkih gradskih četvrti Trešnjevka – sjever i Stenjevec*, diplomski rad.
- ▶ Löw, Martina. (2015.) Managing the Urban Commons. Public interest and the representation of interconnectedness. U: Borch, Christian; Kornberger, Martin (eds.) (2015). *Urban Commons. Rethinking the City.* Routledge. (pp. 109–126).
- ▶ Löw, Martina. (2016.) *The Sociology of Space: Materiality, Social Structures, and Action.* Palgrave Macmillan.
- ▶ Jukić, Tihomir; Vukić, Jana; Vukić, Feđa; Podnar, Ivana. (2018.) Javni prostor središta Trešnjevke i Dubrave u Zagrebu. Kriteriji kvalitete i modeli preobrazbe. *Prostor* 26 (218). 1–55. (str. 95–105).
- ▶ Jukić, Tihomir. (1998.) *Povijesno-urbanistička studija preobrazbe Stare Trešnjevke.* Zavod za planiranje grada Zagreba.
- ▶ Kisić, Ivica. (2018.) *Gradska poljoprivreda.* Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- ▶ Marans, Robert; Stimson, Robert J. (2011.) *Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods, and Empirical Research.* Springer. (pp. 1–29)
- ▶ Mišetić, Anka; Štambuk, Maja; Rogić, Ivan (ur.). (2004.) *Živjeti u Zagrebu.* Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- ▶ Mišetić, Anka; Ursić, Sara. (2010.) *Pravo na grad: primjer borbe za očuvanje gradskog identiteta u Zagrebu.* *Sociologija i prostor* 48 (1): 3–19.
- ▶ Rogić, Ivan; Dakić, Slavko. (2000.) *Grad i plan: Prinos raspravi o generalnom urbanističkom planu Zagreba.* Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- ▶ Rogić, Ivan. (1992.) *Periferijski puls u srcu od grada. Zamke revitalizacije.* Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.
- ▶ Rogić, Ivan. (2000.) *Tehnika i samostalnost. Okvir za sliku treže hrvatske modernizacije.* Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- ▶ Svirčić Gotovac, Anđelina. (2006.) Kvaliteta stanovanja u mreži naselja Hrvatske. *Sociologija sela*, 44 (2006) 171 (1): 105–126.
- ▶ Svirčić Gotovac, Anđelina; Zlatar, Jelena. (2015.) *Kvaliteta života u novostambenim naseljima i lokacijama u zagrebačkoj mreži naselja.* Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- ▶ Vukić, Feđa; Podnar, Ivana. (2010.) Identitetska mapa suvremenog Zagreba, *Acta Turistica Nova*, 4 (2): 121–250.
- ▶ Vukić, Feđa. (2013.) *Grad kao identitetski sustav.* Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Studij dizajna.
- ▶ Vukić, Jana; Jukić, Tihomir; Čaldarović, Ognjen. (2019.) Small-scale Urbanism and Social Sustainability. Interdisciplinary Research of Public Space in Zagreb. *Sociologija i prostor* Vol. 57 No.1 (213), str. 45–64.

IZVORI

- ▶ *Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske* (Narodne novine 106/2017).
- ▶ (2018.) *ZAGREB ZA MENE*: Studija akupunkture grada, Istraživanje participativnog potencijala građana u planiranju javnog prostora grada Zagreba. Društvo arhitekata Zagreba. <http://www.arhitekt.hr/files/radovi/privitak/216/Istrazivanje%20%20participativnog%20potencijala0.pdf> (22. 2. 2020.)
- ▶ (2019.) Statistički ljetopis Grada Zagreba 2019., Grad Zagreb, Gradski ured za strateško planiranje i razvoj Grada, <https://www.zagreb.hr/statisticki-ljetopis-grada-zagreba/1044> (22. 2. 2020.)
- ▶ (2019.) Gradske četvrti Grada Zagreba, Prostorna i statistička analiza, 08. Trešnjevka – sjever, Grad Zagreb, Gradski ured za strateško planiranje i razvoj Grada. <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/gu%20za%20strategijsko%20planiranje/08%20Tresnjevka%20sjever.pdf> (22. 2. 2020.)
- ▶ ARCADIS (2016). *Sustainable Cities Index 2016. Putting people at the heart of city sustainability.* (<https://www.arcadis.com/en/global/our-perspectives/sustainable-cities-index-2016/>) (21. 1. 2019.)
- ▶ Centar za kulturu Trešnjevka <http://www.cekate.hr/> <http://www.cekate.hr/kat/program-u-zajednici/aktualno-program-u-zajednici/> (5. 2. 2019.)
- ▶ Batina i Leutar; CeKaTe Moj kvart Trešnjevka Istraživanje identiteta kvarta <http://www.cekate.hr/wp-content/uploads/2010/01/MOJ-KVART-TRE%C5%AONJEVKA-IDENTITET-KVARTA.pdf> (5. 2. 2019.)
- ▶ Glas Trešnjevke <http://www.cekate.hr/glas-tresnjevke/glas-tresnjevke-br-44-i-45/> (5. 2. 2019.)
- ▶ European Commission *Urban Agenda for the EU Pact of Amsterdam* (2016) https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/agenda/pact-of-amsterdam.pdf (13. 2. 2019.)
- ▶ European Commission (2016.). *Quality of Life in European Cities 2015*, Flash Euro barometer 419 http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/survey2015_en.pdf (13. 1. 2019.) https://ec.europa.eu/commission/news/sustainable-urban-development-2018-feb-09_en (13. 1. 2019.) https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/urban-development/ (13. 1. 2019.)
- ▶ Gehl Institute (12 Quality Criteria) <https://gehl.institute.org/tool/quality-criteria/> (2. 2. 2019.)
- ▶ Strategija razvoja Urbane aglomeracije Zagreb za razdoblje do 2020. godine <https://www.zagreb.hr/usvojena-strategija-razvoja-urbane-aglomeracije-za/121251>
- ▶ Razvojna strategija Grada Zagreba za razdoblje do 2020. godine https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/gu%20za%20strategijsko%20planiranje/Razvojna%20strategija%20Grada%20Zagreba_SGGZ_18-17.pdf <https://www.zagreb.hr/gradske-cetvrti/12913> (21. 1. 2019.) <https://www.zagreb.hr/mjesna-samouprava/6> (21. 1. 2019.) <https://www.zagreb.hr/gradska-cetvrt-tresnjevka-sjever/155> (21. 1. 2019.) →

- <http://www1.zagreb.hr/slglasnik/index.html#/akt?godina=2018&broj=050&akt=CC6A1BA-56CB3131DC1258240003ACAFF> (21. 1. 2019.)
https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/mjesna_samouprava/tre%C5%A1njevka%20sjever/odr%C5%BEavanje%20komunalne%20infrastrukture/realizacija/KA%20T-S%202017.pdf (21. 1. 2019.)
- ▶ Statistički podaci. <https://www.zagreb.hr/statistika/30> (20. 2. 2020.)
 - ▶ Zagrebačka infrastruktura prostornih podataka, Geoportal, <https://geoportal.zagreb.hr/> (20. 2. 2020.)
 - ▶ Kvarat priča. Trešnjevka. <https://www.youtube.com/watch?v=yKpfzCaYs4o> (5. 2. 2019.)
 - ▶ Mapiranje Trešnjevke <http://mapiranjetresnjevke.com/>
 - ▶ Iva Grubiša: Život i značenje Tržnice Trešnjevka <http://mapiranjetresnjevke.com teme/pri-ce-grada/znacenje-tresnjevacke-trznice> (5. 2. 2019.)
<http://mapiranjetresnjevke.com/aktivnosti/iva-grubisa-sazetak/> (5. 2. 2019.)
 - ▶ Stvaranje grada (City Making), projekt. <http://www.citymaking.eu/> (12. 2. 2019.)
<http://www.citymaking.eu/mapa/>
<http://www.citymaking.eu/slijepi-u-prostoru-grada/>
<http://www.citymaking.eu/vrtovi-nasega-grada-studije-i-zapisi-o-praksama-urbanog-vrtlarjenja/>
 - ▶ Sindikat biciklista <http://sindikاتبiciklista.hr/setnja-trasom-samoborceka/> (21. 1. 2019.)
<http://sindikاتبiciklista.hr/zajednicko-odvijanje-biciklistickog-i-motornog-prometa-na-podrucju-gradske-cetvrti-donji-grad/> (21. 1. 2019.)
http://sindikاتبiciklista.hr/wp-content/uploads/2018/12/Obrazac_za_sudjelovanja_javnosti-Dijeljeni_promet-Donji_grad_final_02.pdf (21. 1. 2019.)
 - ▶ Trešnjevka Online <https://www.tresnjevka.online/buducnost-zdrav-voj-hrani/> (12. 2. 2019.)
<https://www.tresnjevka.online/ostavila-posao-potpuno-se-posvetila-povrcu/> (12. 2. 2019.)
<https://www.tresnjevka.online/ovo-je-najjicki-kvart-za-studente/> (12. 2. 2019.)
<https://www.tresnjevka.online/vise-300-000-knjiga/> (12. 2. 2019.)
 - ▶ Tržnice Zagreb – Tržnica Trešnjevka <http://www.trznice-zg.hr/default.aspx?id=299> (12. 2. 2019.)
<http://www.trznice-zg.hr/default.aspx?id=274> (12. 2. 2019.)
- UNITED NATIONS**
- ▶ UN Population Division <https://population.un.org/wup/> (12. 2. 2019.)
<https://population.un.org/wpp/Publications/> (12. 2. 2019.)
 - ▶ UN Sustainable Cities Goals <https://www.un.org/sustainabledevelopment/cities/>
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2018/09/Goal-11.pdf>
 - ▶ UN Habitat <https://unhabitat.org/wp-content/uploads/2018/07/UN-Habitat-Brochure.pdf>
 - ▶ New Urban Agenda <http://nua.unhabitat.org/>
http://nua.unhabitat.org/uploads/WCRFullReport2016_EN.pdf (5. 2. 2019.)
 - ▶ Urban Agenda for the EU. Pact of Amsterdam https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/agenda/pact-of-amsterdam.pdf
 - ▶ Cities and urban development https://ec.europa.eu/info/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development_en

WORLD HEALTH ORGANIZATION EUROPE

- *Towards More Physical Activity in Cities Transforming public spaces to promote physical activity — a key contributor to achieving the Sustainable Development Goals in Europe* (2017.)

<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/physical-activity/publications/2017/towards-more-physical-activity-transforming-public-spaces-to-promote-physical-activity-a-key-contributor-to-achieving-the-sustainable-development-goals-in-europe-2017>

AKTIVNOSTI I ISTRAŽIVANJA LOKALNE ZAJEDNICE KOJE POSLJEDNIH GODINA PROVODE UDRUGE NA PODRUČJU TREŠNJEVKE – SJEVER

- <https://www.tresnjevka.online/vise-300-000-knjiga/>; <https://www.tresnjevka.online/category/tresnjevcani/radni-narod/>; <https://voxfeminae.net/kultura/tresnjevacki-seniori-i-seniorke-odrzavaju-obrtnicki-duh-kvarta/> (5. 2. 2019.) – obrtnici
- <https://m.vecernji.hr/zagreb/tresnjevka-ce-dobiti-plac-mljac-gastrofest-stize-i-na-dolac-amuzeji-idu-na-ulice-1226489> (5. 2. 2019.) – **oživljavanje tržnice** (gastrofest *Plac mljac*)
- <http://sindikاتبiciklista.hr/?s=Tre%C5%A1njevka> (5. 2. 2019.) – **promet**
- <https://vizkultura.hr/istrazivanje-tresnjevke-blok/> (5. 2. 2019.) – **stanovanje**

- <https://www.tresnjevka.online/danas-zbor-danas-gradani-odlucuju/>; <https://voxfeminae.net/vijesti/predstavljani-rezultati-istrazivanja-moje-mjesto-u-zajednici/> (5. 2. 2018.) i <https://www.vecernji.hr/zagreb/necemo-odustati-dok-ne-rijesimo-dva-najveca-problema-na-tresnjevci-1051469> (5. 2. 2019.) – **zajednica**

ISTRAŽIVANJA I PROCJENE KVALITETE ŽIVOTA U GRADOVIMA

- Istraživanje Europske komisije o kvaliteti života u gradovima (2015.) s komparativnim podacima za Zagreb https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/survey2015_en.pdf (5. 2. 2019.)
- https://www.numbeo.com/quality-of-life/region_rankings.jsp?title=2017-mid®ion=150 (5. 2. 2019.) – EU indeks kvalitete života 2017.
- <https://www.forbes.com/sites/oliversmith/2018/03/22/these-8-european-cities-offer-the-best-quality-of-life-in-the-world/> (5. 2. 2019.) – procjena kvalitete života

<https://www.telegraph.co.uk/journalists/raziye-akkoc/11448424/Mapped-European-cities-quality-of-life-ranked.html> (5. 2. 2019.) - mapa EU gradova vrednovanih prema kvaliteti života

BILJEŠKA O AUTORICI

Jana Vukić (1973., Zagreb) docentica je na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i predstojnica Katedre za urbanu sociologiju. Predaje na kolegijima iz područja urbane sociologije i suvremene sociološke teorije na Filozofskom fakultetu, na specijalističkom interdisciplinarnom studiju *Upravljanje gradom* te povremeno na doktorskom i specijalističkom studiju urbanizma i arhitekture na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovala je u realizaciji i vođenju znanstvenoistraživačkih projekata iz područja urbane sociologije i interdisciplinarnih istraživanja vezanih uz kvalitetu života, javne prostore i participaciju građana.

Među recentnim istraživačkim aktivnostima za Grad Zagreb 2019. godine provela je participaciju građana te izradila sociološku analizu i smjernice za javne i društvene sadržaje te za blok Badel tijekom projekta *Urban Regeneration Mix* u okviru programa Europske unije URBACT III.

Godine 2015. sudjelovala u projektu urbane revitalizacije Zagreba *Zagreb za mene* i provela sociološko istraživanje u okviru projekta *Akupunktura grada* Društva arhitekata Zagreba, uz partnere Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Grad Zagreb, a rezultati su objavljeni 2018. godine u interdisciplinarnoj publikaciji *Istraživanje participativnog potencijala građana u planiranju javnog prostora grada Zagreba*. Od 2016. do 2018. godine sudjelovala je u izradi sociološke i demografske studije za Zavod za obnovu Dubrovnika, a u svrhu izrade Plana upravljanja zaštićenom spomeničkom cjelinom Dubrovnika, koje su objavljene pod naslovom *Život u povijesnoj jezgri Dubrovnika: sociološko-demografska studija* (Klempić Bogadi, Vukić i Čaldarović, 2018.). S Ognjenom Čaldarovićem suautorica je još dviju knjiga iz područja urbane sociologije: *Suvremena sociologija grada* (2015.) i *Suvremeni grad: javni prostori i kultura življenja* (2017.), a objavila je i više znanstvenih i stručnih radova i publikacija.